

DOM IN SVETA

list
s podobami
za
leposlovje
in
znanstvo.

Urednika:
dr. M. Opeka
in
dr. E. Lampe.

L. XVI. 1903

ŠTEV. 9.

Ant. Rozelj

VSEBINA.

	Stran
Bogdan Vened: Naš stari greh. Polabska povest. (Dalje)	513
Roman Romanov: Iz dalje	521
Roman Romanov: Pokojno zvezde svetijo	521
Pavel Perko: V svet . . . Črtica	522
Anton Medved: Oddaljenim dušam. 11.	526
Viktor Steska: Slikar Julij Quaglio. (Konec)	527
Cvetko Slavin: Nocojšnji mrak	533
Cvetko Slavin: Kje bi jaz našel?	533
Fr. S. Finžgar: Moja duša vasuje . . . (Dalje)	534
Janko Jovan: Domači obrti na Kranjskem. (Dalje)	541
Dr. Jož. Debevec: Virginija — Atala — Bogomila. Slovestveno-zgodovinska študija	545
Matjaž in Alenčica	553
K. Sojanov: Izza kulis življenja. Črtice. (Dalje)	557
Zvoran: Pred poročnim dnevom	563
J. K. Papež Pij X.	564
Književnost	565
To in ono	570
Šah	576

SLIKE.

Preseljevanje gorcev. P. Gruzinski. — Gozd. J. Klever. — Freska v svetišču ljubljanske stolnice. Fotogr. J. Kotar, Ljubljana. — Freska v semeniški knjižnici na stropu I. in II. — Žader. — Domači obrti na Kranjskem: lhanski slamnikarji. Izdelovanje slamnikov. — Cigani. Fot. K. Čeč. — Slike Matjaža in Alenčice od Fr. Dobnikarja. — Ruske medicinke. — Prof. dr. Simon Šubic. — Dr. Kosto Vojnovič. — P. Angelo Secchi. — Priloga: Sv. Oče Pij X.

„Dom in Svet“ izhaja prvega dne vsakega meseca.

Urednika: dr. Mihael Opeka za leposlovje, dr. Evgen Lampe za znanstvo in ilustracije. — Založnik in lastnik: „Marijanišče“. — Tiska „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

Naročnina: 9 K, za dijake 6 K 80 h, za Ameriko 2.5 dolarja, za Italijo 11 lir, za Nemčijo 10 mark. Sprejema lastništvo in upravništvo v „Marijanišču“

BOGDAN VENED:

NAŠ STARI GREH.

POLABSKA POVEST.

XII.

Kakor človek, ki je bil dolgo časa v duhomornih skrbeh in v smrtnem strahu pa se naenkrat vidi rešenega in izven vsake nevarnosti, tako se je oddahnil tisto noč v svojem ljubeškem dvorcu nadknez Gotšalk, ko mu je zapovednik telesne straže oznanil, da je svečenik Slavomir že dobro shranjen v severnem stolpu nadknežjega gradu.

Uprav dva dni poprej, preden je bil Slavomir prijet, se je vrnil nadknez s svojega potovanja po deželi v svojo stolico. Vrnil se je zadovoljen: po vseh mestih in selih je videl krepko poganjati seme zveličalne vere Kristove; povsod so ga prijazno, da, v nekaterih krajih navdušeno pozdravljali in vzprejemali njegovi bodriški podaniki. Domov prišedši je pa izvedel novice,

ki so mu napolnile srce s še večjim veseljem in zadovoljstvom.

Knezovič Budivoj se je med tem časom, ko je bil Gotšalk zdoma, vrnil iz Lunenburga, kamor je bil spremljal svojega brata Henrika. Domov prišedši je pripovedoval kneginji ves radosten, kako ljubeznivo sta bila vzprejeta on in brat v glavnem mestu Glinjanov, v saksonskem vojvodskem dvorcu in v samostanu svetega Mihaela.

Vojvoda Ordulf, ki se je takrat nalašč mudil v dednem gradu svoje družine, v Lunenburgu, ju je vzprejel s svojo soprogo vojvodinjo Ulfhildo preprijazno. Njima in njunemu spremstvu na čast je napravil sijajno pojedino, pri kateri je v vznesenih besedah napil nadknezu Gotšalku, ki ga kot ljubeznivega osebnega prijatelja in proslulega junaka ni mogel prehvaliti njegov pokojni oče, slavni vojvoda Bernhard II., katerega vsled njegovih izredno lepih lastnosti čisla ves sever, in katerega takisto globoko ceni in

spoštuje tudi on, vojvoda Ordulf, kot pre-dobrega soseda svojega in dragega prijatelja. Napil je Ordulf s prijateljsko vročimi in ljubeznivimi besedami tudi obema bodriškima knezovičema, bodrima mladima sokoličema, ki sta dve zeleni vejici nade na košatem drevesu bodriškega plemena. Izrazil je svoje veselje, da ima čast ju pogostovati. In napitnico je sklenil z iskreno željo, da bi bili odnošaji med obema vladarskima hišama vedno tako lepi, kakor so bili zadnja leta, ali še lepši in še ljubeznivejši in prijaznejši.

Nič manj ljubeznivo sta bila bodriška knezoviča s svojim spremstvom vzprejeta od redovnikov v samostanu sv. Mihaela. Očetovsko-prisrčno so pozdravili menihi novega gojenca, knezoviča Henrika in zagotavljali Budivoju, da bodo isto dobrohotnost, isto vnemo, isto ljubezen, s katero so svoj čas vzgajali njega, izkazovali tudi mlajšemu bratu Henriku.

Knezovič Henrik je ostal v samostanski šoli. Pa tudi Budivoj je moral dva dni biti gost samostanski. V mestu je moral pa tudi potem še ostati precej časa. Vojvoda Ordulf ga kar ni pustil domov. Prirejajal je njemu na čast imenitne pojedine in prijateljske zabavne večere. Vodil ga je na lov in naposled celo pregovoril, da je šel ž njim pogledat njegove graščine: Astringa, Osterburg, Lidbeke in celo daljni Skoping.

Sploh so se vedli vsi Saksonci napram njemu in vsem njegovim bodriškim spremljevalcem tako vljudno, in ne samo vljudno — tako prijateljsko-ljubeznivo, da je prišel knezovič Budivoj domov ves očaran od njihove viteščine in prijaznosti.

Vzveselilo je nadkneza Gotšalka, ko mu je koj po njegovem povratku v Ljubek to pripovedoval sin Budivoj. Še bolj ga je pa vzradostilo dejstvo, ki mu je o njem pripovedovala soproga, kneginja Sirit.

S knezovičem Budivojem je bil namreč prišel v Ljubek nazaj — kdo bi ga bil pričakoval! — tudi danski vitez Anlaf, „bratranec“ svetle vojvodinje saksonske, Ulfhilde, v spremstvu dveh saksonskih vitezov. Kne-

zoviču Budivoju je bil rekel, ko se mu je ob njegovem odhodu pridružil, da mu je vojvoda Ordulf naročil, naj ga spremi domov in dela njemu in njegovemu spremstvu med potjo kratek čas. Pa to ni bilo res: Nič takega mu ni naročil Ordulf. Pač pa ga je skrivoma naprosil, da naredi to pot v Ljubek — vojvodič Magnus, in mu naročil nekaj osebnega, kar je vitez kmalu po svojem dohodu v Ljubek izdal kneginji Siriti in tudi svojemu prijatelju Stojignevu, s katerim se je bil seznanil in sprijateljlil tedaj, ko je prišel z vojvodičem Magnusom prvi-krat v Ljubek.

Celo pot je bil dobre, kar najboljšo volje. A ta volja ga je minila, ko je prišel v ljubeški dvorec.

Prvo njegovo vprašanje, ko je došel v Ljubek ter ondi pogrešil Viljenico, je bilo, kje je knežnja. Ko so mu povedali, da je šla s sestrično Slavico nazaj v Velegost, je postal žalosten in zamišljen. Začel se je držati silno resno, kar se pa čisto nič ni podalo njegovemu obrazu, obrazu dobrovoljčka in zabavneža, in je s tem svojim vedenjem vsem onim, ki so ga poznali, nehote izvabljal smeh.

Na večer je šel k starejšini Stojignevu, pri katerem je prav viteško-pošteno pil, kakor bi v vinu hotel utopiti svojo skrito bol.

Drugo jutro se je vreme držalo čmerno. In čmerno kot čmerika se je držal tudi Anlaf. Na pomolih nadknežjega dvorca je slonel leno, zaspano ter sam s seboj govoril:

„Prokleta, kaj hočem sedaj narediti? Ali hočem iti za knežnjo v Velegost? Vraga, kdo bo hodil tako daleč! In po ti barbarski zemlji! Naj me dobi kak zagrizen vendski medved-kosmatinec! Pa še stradati bi moral najbrže po poti. Ne, jaz ne grem za njo v Velegost pa ne grem. Le naj vojvodič Magnus sam nosi pozdrave svoji izvoljenki! Za ta posel jaz nisem. Jaz sem opravil svojo dolžnost.“

Tako je modroval vitez Anlaf. Kar je zaslišal za seboj s smehom spremljan glas: „Oho, od kdaj so pa veseli vitezi začeli posnemati resno-zamišljene črnorizce?“

Ozrl se je. Kneginja Siritja je stala za njim in se mu nagajivo smejala. Viteško-vljudno se je hitro poklonil, poljubil kneginji roko pa dejal:

„Svetla kneginja! Z vinom preganjajte skrbi! veli stari rek. Preganjal sem jih snoči jaz dolgo dolgo, a jih nisem pregnal: poleg skrbi in žalosti me danes kot za nameček še glava boli.“

„Kakšna skrb in žalost pa more potreti neustrašenega viteza Anlafa?“ je smejoč se nadaljevala kneginja.

„Ti veš, svetla kneginja, da vitezov nikoli ne mučijo in ne tarejo osebne, ampak le tuje skrbi“, je navidezno resno odgovoril Anlaf.

„In kdo je tisti, ki napravlja tebi take skrbi? Kaka zapuščena vdovica? kaka sirotica?“

„Ne vdovica ne sirotica, pač pa bolnik, ki ima bolezen — najhujšo izmed vseh, kar se jih loti človeka . . .“

„Katera je ta bolezen?“

„Vprašaj? Vsak človek jo ima enkrat v življenju. Imela si jo zatrdno tudi ti.“

„Ljubezen?“

„Da.“

„Kako to? Ali ni ljubezen osrečujoča?“

„Če je uslišana! Neuslišana ljubezen je pa najhujša bolezen.“

„In kdo ima to bolezen?“

„Poleg drugih neštevilnih smrtnikov tudi saksonski vojvodič Magnus.“

„Ej, kdo bi si bil kaj takega mislil o njem? Katera pa je tista, ki noče uslišati ljubezni takega mladeniča, ki je dika zemlje saksonske?“

„Svetli kneginji je tista neusmiljena deklica dobro znana. In prav lahko bi pomagala ozdraviti vojvodičevo bolezen, če bi le hotela, in pridobila bi si s tem činom ime slavne zdravnice.“

„Kaj boš govoril po ovinkih! Tako so govorili Grki, midva sva pa Danca. Pojdi z menoj v mojo sobo, da se pogovoriva razločno, odkrito!“ — —

„Provozročiteljica vojvodičeve bolezni je knežnja Viljenica“ — je izustil nepritajeno Anlaf, ko ga je privedla kneginja v svoje sobe.

„Ni mogoče!“ je vzkliknila kneginja na videz silno začudena, dasi je bila že prej uganila, katero mladenko ima v mislih Anlaf.

„Res je. Poslušaj, svetla kneginja! Ko smo bili mi zadnjič pri vas, se je vojvodič koj prvi dan zagledal v knežnjo. To si zatrdno opazila ti, kakor sem opazil jaz in drugi pri obedu navzoči. Mislil sem takrat, da je to le hipna zaljubljenost, ki kot mušica-enodnevnica živi le en dan. Toda varal sem se. Magnus, prej tako vesel, zgovoren, živ kot iskra, da, včasih naravnost razposajen, je postal, odkar smo zapustili Ljubek, resnoben, zamišljen, ljubitelj samote. Niti strastna igra, niti šumni lov, niti krasni družinski večeri ga niso mogli predramiti iz zamišljenosti. Jaz sem mu včasih ponagajal, kadar sva bila sama; pa če sem le spomnil ime knežnje Viljenice, je postal rdeč kot rak. Sedaj pa, ko se je odpravljal vaš knezovič Budivoj domov, me je vojvodič poklical k sebi in me zaupno naprosil, naj spremim knezoviča v Ljubek, naj ponesem knežnji Viljenici prisrčne pozdrave in zagotovilo, da on vedno misli na njo, da hrepeni po nji kakor jelen po vodici-studenčnici, kakor v ranem jutru rožica-ubožica po solčnih žarkih, tako da brez nje sploh ne more več živeti. Obenem pa naj bi jaz poizvedel, ali tudi ona kaj misli na njega. Ná — jaz sem mu hotel ustreči, prišel sem semkaj, toda one, ki bi ji vse to rad sporočil, ni. Kaj hočem sedaj storiti? Vidiš, svetla kneginja, to je skrb, ki me mori že od včeraj. Kakšno vest naj ponesem vojvodiču Magnusu?“

„Hm, sitno res, da ni tukaj knežnje! Kaj pa, ali tja v Velegost nečeš iti za njo in ji ponesti te pozdrave?“ je s porednim smehljajem rekla kneginja.

„Predaleka je za me ta pot, svetla kneginja, in pa silno nevarna za popolnoma tujega viteza. Semkaj sem že šel rad, ker mi je mesto in ljudstvo v njem drago in znano. V Velegost pa naj gre vojvodič sam, če hoče. Spremit bi ga še šel v Velegost in bi ga rad ščitil z desnico svojo, če že na vsak način hoče razodeti knežnji srčne svoje bolečine.“

„Torej na kak način bi pa jaz znala pomagati ozdraviti vojvodičeve srčne bolečine?“

„Najpreprostejši način je pač ta, da ti, svetla kneginja, sporočiš knežnji vojvodičeve pozdrave.“

„To se lahko zgodi; toda kakšen uspeh bode pa to imelo? Knežnja se bode lahko samo zaničljivo nasmehnila pozdravom, ki jih ji pošljem jaz. Vsekakor bi bilo bolje, da ji neseš te pozdrave ti sam; bode rajši verjela, da so istiniti.“

„Saj sem dejal, da je za tujega viteza nevarno hoditi po slovenski zemlji. V očitem boju se sicer ne ustrašim desetih nasprotnikov, toda iz zasede pa najpogumnejšega in najhrabřejšega viteza lahko potolče en sam mož.“

„Pa ni treba potovati v viteški opravi!“

„V kakšni pa?“

„Ti imaš krasen glas. Potuj v Velegost kot potujoč danski pevec!“

„V šali si govorila te besede, svetla kneginja, vem; pa vendar je misel krasna, ki si jo izrazila. Kot nenevaren, nedolžen potujoči pevec iti v Velegost — to je nekaj lepega, izvirnega. Veš, svetla kneginja, kaj bom naredil: Vojvodiča Magnusa bom pripravil do tega, da greva preoblečena kot potujoča pevca v Velegost. Tam skrivaj kje počakava knežnjo Viljenico, ji zapojeva pesemco ljubavno, potem se ji on izda, ji razodene srčna svoja čutila — in ta romantična najina pot jo mora ganiti, ji mora omečiti srce, in naj bi le-to bilo iz kamena!“

„Sedaj ti moram pa jaz reči, da je tvoja zamisel krasna, uprav viteška, zamisel, ki se je mogla poroditi le v glavi velikega viteza.“

Všeč so bile te besede Anlafu. Zadovoljno si je vihal brke pa nadaljeval:

„Jaz govorim po izkušnji, svetla kneginja. Bogme, kolikrat sem jaz to že pozkusil! In gotovo bodeva z vojvodičem zmagala tudi pri Viljenici. In če zmagava, če priboriva njeno srce in pridemo potem enkrat v slovesnem nakitu sèm v Ljubek zaprosit pri tebi, svetla kneginja in pri nadknezu roke knežnje Viljenice za vojvodiča,

povej mi, prosim, po pravici in resnici, ali bi jo nam dali? Tudi to mi je naročil vojvodič Magnus, naj vprašam tebe zaupno.“

„Pa je mislil resno, ko ti je to naročil?“

„Resno. Povem ti, svetla kneginja — jaz to vem bolje kot vsakdo drugi —: on je tako zaverovan v knežnjo, da jo na vsak način hoče poročiti. Vsaj zasnubil jo bode zadržno. Torej povej, prosim, meni kot rojaku svojemu: Kaj bi rekli pri vas, če pride po njo? Kaj naj sporočim vojvodiču?“

„Sporoči mu, da jaz ne poznam mladeniča pod solncem, ki bi ga tako rada klicala za zeta, kakor njega!“ Svečano resno je izgovorila kneginja te besede.

„Hvala ti, svetla kneginja! Vojvodič Magnus bode izredno vesel, ko mu donesem tvoje besede. Potemtakem bodeš ti, svetla kneginja, tudi delala za to, da se zaročita, oziroma poročita, Magnus in Viljenica?“

„Z vsemi močmi. Danci moramo vendar držati skupaj. Magnusova mati je Danka, jaz sem Danka in ti si Danec, torej?“ . . .

„Kaj pa nadknez Gotšalk, ali se ne bode protivil tej zvezi?“

„Ne. Nasprotno!“

„Torej smem nesti vojvodiču vesele nade?“

„Smeš. Pozdravi ga lepo v mojem in v odsotnega nadkneza imenu.“

„Hvala ti še enkrat! V Velegost bodeva pa šla z Magnusom — že naprej me veseli ta romantični pohod — vprašat še Viljenico, ali je voljna postati saksonska vojvodinja. Bodeš že izvedela, kako bodeva opravila.“

„Čeprav ne bi opravila pri nji tako dobro, kakor želita — Viljenica je čudno, silno svojeglavno, trmasto dekle —: pa se zato ni treba nič posebno zmeniti! Viljenica se končno mora vdati naši volji in naši želji; trma se takim dekletom že izbije iz glave.“

Vesel in zadovoljen se je vrnil po tem razgovoru vitez Anlaf na Saksonsko. Vesela je bila kneginja Sirita in vesel tudi nadknez Gotšalk, ko je prišel v Ljubek s svojega potovanja po deželi, pa mu je kneginja povedala, s kakšnimi pozdravi in naročili je

prišel v mesto, spremljajoč knezoviča Budivoja, danski vitez Anlaf. „Če Bog dá“, je dejal nadknez zaslišavši te novice, „se bode izšlo vse dobro. Da bi le še Slavomira srečno ujel, potem se bodo stvari same od sebe prav razvijale!“

In zadnja želja se mu je kmalu izpolnila, prej kakor je mislil.

Že čez dva dni po njegovem povratku v stolico je stopil zvečer, ko je zunaj divjala nevihta, v njegovo sobo stari zapovednik telesne straže, Jaroslav, in mu tiho povedal, da je ravnokar prišel v dvorec njegov stričnik Gojnik naznanit, da ima poganskega svečenika Slavomira zvezanega v bližnji šumi, in vprašat, kaj hoče sedaj narediti z njim.

„Torej se mu je tako hitro posrečilo dobiti ga v roke?“ je iznenadeno-veselo vprašal nadknez.

Zapovednik mu je na kratko popisal, kako se je Gojniku stvar posrečila, na kar je Gotšalk vzkliknil:

„Krasen dečko! Darovit, pretkan, sposoben in zmožen za kaj velikega! Nisi mi ga zastonj priporočal. Pa da se vrnem k Slavomiru! Odjezdi z Gojnikom po njega v šumo! Vzemi s seboj mož, kolikor se ti jih zdi potrebno, seveda zanesljivih. Na to pazite posebno, da se ne bode dali prepoznati, čigavi ste. Da pa tudi on ne bode precej vedel, kam ga peljete, za to poskrbi po svoji modrosti in previdnosti. Pripeljite ga v mesto in dvorec tiho, brezšumno in denite ga v severni stolp. Jedi in pijače naj dobiva dovolj; sicer pa ne sme priti v dotiko, oziroma v razgovor z nobenim človekom. In da ne pride, naj mu streže nemi Danec Gorm, kateremu so bili Angleži v vojni iztrgali jezik. In da ne bode tudi v kuhinji in sploh nihče izmed družinčadi radovedno ugibal in poizvedaval, komu Gorm donaša hrano, reci družinčadi, da je ujetnik danski morski ropar. Vi, vojniki, pa mi morate takisto svečano obljubiti, da nobeden izmed vas ne bode izdal nikomur, kdo je ujetnik.“

„Gospodar! V imenu onih, ki bodo pričeli ujetja svečenika Slavomira, ti slovesno ob-

ljubim, da bomo o tem dejstvu vsi molčali kot nemi grobovi! Tvoja želja, gospodar, je nam, tvojim hlapcem, sveta zapoved!“ — —

Še pred polnočjo je prišel zapovednik Jaroslav naznanit nadknezu Gotšalku, da je šlo vse po sreči, da je Slavomir že dobro shranjen. Nadknez je njega ter Gojnika in Godimira bogato obdaril; odpustivši Jaroslava se je pa globoko oddehnil in zašepetal: „Hvaljen bodi višnji Bog!“

Potem je stopil k oknu in v gluho noč strmeč zasanjal lepe sanje o bodriški bodočnosti. Zelene nade je porajal v duši in solčno-svetlo sliko si je ustvarjal v nji o dneh bodočih — o krščanski slovenski severni državi — —

Na tem svetu, tem velikem božjem vrtu, kjer raste poleg dehtecih rožic tudi vse polno kopriv, poleg vijolic polno trnolic, se pa že rado primeri, da kakor pada na človeka včasih udarec za udarcem nesreča, tako tudi nasprotno — dasi ne tako pogosto — za enim veselim sporočilom oziroma dogodkom sledi hitro drugo, nepričakovano.

Tako je nadknez Gotšalk zadnje dni doživljal nepričakovano srečo in vesela iznenadenja. Koj drugi dan potem, ko so mu tako lepo, brez šuma zajeli vojniki Slavomira, je prišel v dvorec sel nadškofa Adalberta s pismom, v katerem je vladika nadkneza lepo pozdravil in povabil, naj ga pride, če mu to dopuščajo vladarski posli, prihodnji teden obiskat v Hamburg, kjer se bode on nekaj dni mudil, da mu poroča o napredku krščanstva v Bodričih in se pogovorita glede škofijskih stolic, ki sta jih sklenila ustanoviti v Ratiboru in Velegradu, in da se sploh posvetujeta in domenita, kaj bi se dalo še storiti, da se dežela popolnoma pokristjani. On, Adalbert, bi sam rad prišel v Ljubek in se osebno prepričal, kako uspeva krščanska vera v Bodričih, ki so mu tako zelo pri srcu; toda ne dopušča mu čas: saj nadknez dobro ve, da mora biti skoraj neprestano pri mladem nemškem kralju Henriku IV.

Vesel je vzprejel Gotšalk vabilo ter takoj ukrenil vse potrebno, da naslednji teden lahko odrine v sloveče nadškofijsko in trgovsko mesto Hamburg.

XIII.

V Hamburgu je bil Gotšalk vzprejet izredno slovesno, vzprejet od nadškofa kot vladar od vladarja. In dejanski vladar nemškega kraljestva je bil res že takrat bremensko-hamburški nadškof Adalbert, do katere oblasti se je znal povzpeti kot vzgojitelj mladoletnega kralja Henrika IV.

Tolikega sijaja Gotšalk še ni videl na nobenem kraljevskem dvoru. Bil je sicer opetovano na angleškem, na danskem, na škotskem dvoru, a takega bleska, kakor pri nadškofu Adalbertu, ni videl še pri nobenem kralju. In tudi take prijaznosti ne.

Dve uri je bil pred obedom v avdienci pri nadškofu. Na drobno mu je poročal o stanju katoliške cerkve v Bodričih. Dogovorila sta se tudi glede škofijskih stolic v Ratiboru in Velegradu; nadškof je obljubil, da bode stvar pospeševal, kolikor se bode le dalo: samo toliko je še treba imeti potrpljenja, da on uredi gmotne stvari, oziroma preskrbi dohodke za novi škofiji; ta stvar se bode lahko izvedla, saj bode on, nadškof, na vse zadnje pritisnil samega kralja Henrika, naj daruje za novi škofiji kakšne novce za škofovske dohodke. Pretresavala sta in pretehtavala celo to, kako bi se dalo širiti krščanstvo med Ljutiči in drugimi Baltiško-polabskimi Sloveni. Nadškof je razvijal glede tega tako dobrohotne in izvirne misli, in je kneza tako lepo vzpodbujal, naj vztraja pri započetem delu, če bi prav zaradi Kristusa imel kdaj trpeti — saj ve, da trpečega čakajo mnoge krone v nebesih —, da se ni bilo čuditi, da je bil Gotšalk ves očaran, ko je prišla ura obeda.

Po obedu sta bila knez in nadškof zopet sama. Nadškof je namreč povabil Gotšalka k sebi v stransko sobo pa je začel govoriti bolj o zasebnih nadknezovih stvareh.

„Vsa čast Vam, svetli nadknez!“ je v naslonjaču sedeč milostno govoril nadškof. „Vi imate dobro voljo in imate tudi pogum in odločnost, da izvedete, kar ste zamislili. Vi ste največji dobrodelec Polabskih Slovenov. Pozna zgodovina Vas bode slavila in častila. Vendar bi Vašo Svetlost v nekem oziru jaz rad posvaril: Zakaj držite tako tesno s Saksonci, z Billungi? Verjemite mi, to ne bode v prid niti Vam niti Vašemu rodu. Vem, da si mislite: nadškof Adalbert je že od nekdanj nasprotnik Billungov, in Billungi so njegovi nasprotniki-tekmeci. A jaz vem, zakaj Billunge mrzim, oziroma zakaj se ustavljam na vse kriplje njihovi politiki — saj mrziti in sovražiti ne sme kristjan nikogar, najmanj katoliški duhovnik. — In Vaši Svetlosti odkrito povem — ravno zato, ker poznam te ljudi —: Billungi so največji naduteži, največji pohlepneži, največji krvoseji svojih in po možnosti tudi še drugih narodov . . .“

„S te strani jih jaz morda bolje poznam kakor Vaša Prezvzišenost“, je posegel v besedo Gotšalk.

„Vem, vem, da jih s te strani dobro poznate. Mislite, da mi ni znano, koliko dani ste plačevali vojvodu Bernhardu II. v obliki daril, plačevali samo zato, da ste nasitili njegovo pohlepnost?“

„Pa da sem ohranil prijateljske odnošaje z Billungi, najbližjimi sosedi — —“

„Prijateljske odnošaje, hm, ste hoteli ohraniti med Billungi in svojo hišo! To je vse lepo. Tudi ohranili ste prijateljske odnošaje; toda resno vprašam Vašo Svetlost: na čigave stroške pa? Mar ne na svoje? Čemu ste pošiljali vsako leto tako dragocene darove Bernhardu II.? Ko ste postali nadknez, pripoznan in ljubljen od vseh bodriških plemen, čemu ste kazali toliko let nekako odvisnost od Billungov? To je sicer Vaše Jasnosti zasebna, notranja stvar, in jaz se pravzaprav ne bi smel, oziroma ni dostojno za me, da bi se vtikal v Vaše notranje razmere. Toda storim to kot Vaše dežele nadpastir in kot iskren prijatelj Vaš in Vašega naroda . . . Svetli knez, Vi veste,

da jaz nisem slovenskega rodu; pa vendar ljubim ta rod in zato pravim: Zapustite Billunge! Saj ste sami svoji in tudi dovolj močni, da bi se v slučaju njihovega napada znali braniti, in ne samo braniti — potrebiti jih vse z zemskega površja . . . Vaši Svetlosti povem odkrito, da Vas jaz kar ne morem razumeti — oprostite trdi besedi! Vem sicer, da mislite dobro: v miru in prijateljstvu hočete živeti s sosedi. To je lepo. V miru, ki vlada v deželi vsled prijateljskih odnosov s sosednimi narodi, hočete vršiti plemenito poslanstvo: pokristjaniti vse bodriške rodbine. Tudi to je lepo, vredno vse hvale. Samo predaleč ne hodite v svoji miroljubnosti. Kaj sem slišal zadnje dni: da bode saksonski vojvodič Magnus zasnubil Vaše Jasnosti hčerko . . .“

„To je prišlo že do Vaših ušes, Prezvzišenost?“

„Prišlo. Saj veste, da govorica raste gredoč. Koliko je resnice na tej govorici, ne vem; slišal sem jo pa, in sicer v mestu Goslaru. Neki saksonski vitez jo je prinesel našim ljudem. Torej še enkrat pravim: jaz ne vem, koliko je resnice na govorici, vprašam pa Vašo Jasnost: Če bi se to zgodilo, da bi res prišel Billung zasnubit Vašo hčerko, ali bi mu jo dali?“

„Vojvodič Magnus je vrl krščanski mladenič, kolikor sem ga imel priliko spoznati in kar sem čul o njem iz drugih ust. In s to zvezo bi se vendar utrdilo prijateljstvo med Sloveni in Nemci in bi se morda za večne veke preprečilo prelivanje krvi. Slovenom bi bila potem dana ugodnejša prilika, v mirnih časih in v prijateljskih odnosih z Nemci krepko črpati iz bogatih vrelcev germanske omike; tako bi sčasoma postali omikan in olikan rod, ki bode svobodno, in ne da bi ga zalivala rdečica sramu, stopil v kolo drugih omikanih evropskih narodov.“

„Knežja Svetlost!“ je povzel z važno-resnim glasom nadškof. „Kakor sem že dejal: Vi imate dobre misli in dobre namene. Toda pazite, glejte, da ne bode varani in enkrat kruto razočarani. Kolikor jaz poznam Slovence in Nemce, ta dva na-

roda ne bodeta nikoli jedla iz ene sklede. Ogenj in voda še nikdar nista bila prijatelja. Prideta pač večkrat skupaj, toda sta prisiljena za to združitev po ljudeh. Tako tudi Nmec in Sloven nikdar ne bodeta sedla rada prijateljsko skupaj k eni mizi. In če bodeta sedla, ne bodeta pri isti mizi dolgo obsedela! Bodite Bodriči narod samosvoj! Otrsite se Billungov! In če to storite, vam je moja pomoč vedno na razpolago.“ — —

Z glavo je odkimaval bodriški nadknez Gotšalk nasvetom nadškofa Adalberta, ko je zapuščal njegov dvorec. Ah, zakaj ga ni poslušal!

Nadškof Adalbert, naslednik nadškofa Alebranda, je bil sicer čuden mož. Bil je plemenitega rodu, telesno lep, duševno živahen, veleizobražen, moder, zgovoren, zmeren, darežljiv, ponižen do nizkih, živel je sam čisto, opravljal božjo službo dostojno, slovesno, umival ubožcem v globoki spokornosti noge — a bil je silno častihlepen. Častihlepnost, gospodljivost ga je zavedla tako daleč, da je mladega nemškega kralja Henrika, čigar vzgoje se je bil polastil, nravno popolnoma izpridil, samo zato, da ga je potem lažje obvladal in vodil. Njegova dolžnost bi bila razuzdanega mladoletnega kralja svariti in privedi na boljša pota. A tega ni storil. Videl je, kaj počenja mladi kralj, kako pohujšljivo, sramotno živi, vse je videl, a ne zabranil. Da, on je celo utrdil nesrečnega kneza v grehu s svojim naukom . . . Tako je zadobil neomejeno moč nad mladim knezom in nad njegovo nemško državo — seveda, kakor znano, le za nekaj časa. Gospodljivost, častihlepnost ga je povzdignila visoko, pa tudi telebnila globoko. Nekaj dobrega je pa vendar rodila ta njegova častihlepnost: Ravno zato, ker je hotel povsod kaj velikega, veličastnega zapustiti kot spomenik za seboj, je kot hamburški nadškof-metropolit pospeševal z vso vnemo pokristjanjevanje severnih narodov: Dancev in Norvežanov, zlasti pa Slovencev!

Koj ko je nastopil vladikovanje, je poslal škofom in duhovnikom pastirska pisma in jih v njih vneto opominjal, naj neustrašeno

nadaljujejo misijonsko delovanje. Pošiljal je leto za letom čile duhovnike in redovnike

Gotšalka pri njegovem plemenitem delu, pokristjanjevanju Polabskih Slovencev. Gotšalk

PRESELJEVANJE GORCEV.

P. GRUZINSKI.

v bodriško zemljo, da bi pomagali starejšim misijonarjem v vinogradu Gospodovem; bil je očetovski svetoalec, desna roka nadkneza

mu je bil zato hvaležen in je to svojo hvaležnost očito kazal, nazivajoč nadškofa največjega dobrodelca bodriškega rodu. Všeč

je bila taka pohvala ničemernemu vladiku. In rad je imel Gotšalka, vsako leto bolj. Samo ena stvar mu ni ugajala na Gotšalku: zakaj je namreč tak prijatelj z Billungi, z njegovimi največjimi političnimi nasprotniki. Zato ga je pa tudi pri onem sestanku v Hamburgu tako resno opominjal in mu pri-

govarjal, naj se osamosvoji, naj se otrese Billungov, naj se vendar ne spozabi tako daleč, da bi privolil v zvezo svoje hčere z Billungom Magnusom . . . Zakaj ga ni poslušal Gotšalk, kakor ga je poslušal srčno rad v drugih njegovih nasvetih! — —

(Dalje.)

ROMAN ROMANOV:

IZ DALJE . . .

Iz dalje pesem mladih deklet
udarja mi na uho —
Ve sanje mojih mladih let,
napolnite dušo mi vso!

Nazaj mi privedite blede obraz
z zamišljenimi očmi,
nazaj mi privedite davni čas
s prevarami mladih dni!

Prevare in zmote grenke vse
preživel še enkrat bi rad,
samó da iz tistih dni bi prišle,
iz časov upov in nad . . .

Bol britka na mojem srcu leži
in nemo gledam nazaj —
Ah, nič se ne gane sredi noči,
in tema zavija ves kraj . . .

ROMAN ROMANOV:

POKOJNO ZVEZDE SVETIJO . . .

Pokojno zvezde svetijo,
a v srcu se nekaj budi,
budi se, gubi se, umira,
umira, da v veke zaspi . . .

V grmih slavčki pojejo,
življenja se vse veseli —
Težko je sam umirati
sredi mladostnih dni . . .

PAVEL PERKO:

V SVET...

ČRTICA.

Obstala je pred vrati in se oddahnila. V sobo si še ni upala; preveč je bila razburjena in srce ji je utripalo.

V sobi je bila živahna govorica. Govoril je oče, govorila je mati, govoril je — da, to je bil stric Molè, ki je govoril! Stric Molè! Torej je vendarle prišel! Mislila je že, da ga ne bo niti k slovesu. Popoldne je bila pri njem, a je bil šel zdoma; menda nalašč... Sedaj pa je prišel po slovo. Hvala Bogu! Zazdelo se ji je, da bo šla sedaj z lažjim srcem od doma, samo da je prišel stric Molè.

Ali bi stopila v sobo?

Ni si še upala! Tresla se je še zmeraj. Strah in nemir ji je bil obtičal v udih.

Kaj takega! Kako bi si bila mislila! Pa da se je izšlo vsaj tako!

Dvignila je oči proti nebu in čut hvaležnosti jo je obvladal. To, kar je bilo, to je bil zadnji poizkus, zadnja izkušnja... Prestala jo je! Sedaj je varna!

Kako je neki vedel, da bo šla na večer k Jermanovi Reziki? Menda je slutil! In čakal jo je — temno je bilo; v senci hiše pa je bilo še bolj temno — in ji je zastavil pot in hotel rabiti silo. Tedaj pa je zavpila in se mu s silo izvila iz rok... Kje je dobila tisto moč, tega ne vé. In tisti stud, ki jo je v tistem hipu navdal do greha in do tega človeka!

In zopet ji je ušel pogled proti nebu. Med oblaki se je vozil mesec tiho in mirno, kot bi se ne brigal za vse boje, ki jih morajo bítí človeški otroci globoko pod njim doli na zemlji...

In kako je bilo potem —?

Tekla je po klancu proti domu kar so jo nesle noge. Kletvino je še slišala za seboj. Potem so se odprla vrata pri Jermanu, in nekdo je stopil na prag in prašal, kaj da

je. Tudi to je še slišala, a tedaj je bila že na varnem.

Doma! Ah, hvala Bogu! In iz hiše sije luč, da se prameni raztezajo daleč tja po vrtu. Izpod neba pa sveti mesec. Tam na zahodu žari še mal rdeč pas, ostanek zarje. In kamor je solnce zašlo, na tisto stran je imela Ivana odriniti drugo jutro. Teta ji je preskrbela službo v Ljubljani; nastopiti mora v treh dneh. Nocoj pa je večer slovesa, zadnji dan...

Kako je bilo vse veselo in praznično v naravi! Tako bi hotela gledati in strmeti vso večnost. Zdaj je bila rešena najhujšega. Zdaj je bilo prestano vse!

In zazdelo se ji je, kakor da je dospela vrh visoke gore in se odpočila. Težave so pri kraju; na drugo stran pa se razprostira ravnina, polna zelenja in krasote — —

* * *

„Kod pa hodiš?“ jo je ogovorila mati, stopivša iz sobe. Pogledala jo je skoro začudeno; morebiti se ji je še poznala razburjenost na obrazu.

„Mislila sem iti k Jermanovi Reziki.“

„Bodeš že jutri; ponoči bodi doma! In pa Molètov stric so v hiši.“

Ponoči naj bi bila doma: res je! A kako je mogla misliti, da jo bo zalezoval celo tu, tako blizu doma?

Stopila je v hišo. —

Na mizi je gorela luč; krog mize so stali leseni stoli z naslanjači; v kotu postelja; izpod stropa pa je visela rdeča svetilka nad podobo Matere božje Majniške... Kako se je zdelo Ivani ta večer vse svečano! Morebiti zato, ker je bil zadnji večer?!

Ob peči po klopeh so sedeli bratci in sestrice; na klopi za vrati stric Andrej, za mizo pa oče in stric Molè.

Stric Molè je bil videti dovolj prijazen. Vendar je nekoliko zresnil obraz, ko je vstopila Ivana in sedla ne daleč proč od njega.

„Kako da greš —? Veš, to mi ni všeč, da greš. Vedno sem ti branil, pa me ne poslušaj.“

Iz njegovih besed je donelo nekoliko očitanja. Stric Molè je imel namreč Ivano izmed vseh najrajši; zato jo je včasih okregal kakor otroka. Svojih otrok stric Molè ni imel, pač pa hišo in posestvo. In vedelo se je, da bo enkrat Ivana gospodinjala na njegovem domu. Za moža pa ji je že naprej odločil Grandovega Tinka, kateremu je bil boter.

„Ni prav, da greš... In tam po mestih —, ti si še otrok in ne veš, da je za take dekline, kot si ti, nevarnosti dovolj tam po mestih... In potem: služiti! Čemu, ko ti treba ni! Naj služijo druge, ki doma nimajo koga in kaj!“

Tako je govoril stric Molè, in oče in mati sta mu skoro pritrjevala in se natihem kesala, da sta se vdala vedni prošnji in ji privolila, da gre.

Ivana pa je mislila posvoje. Teta iz Bučke, ki jo bo spremila in ki je dolgo časa bila v mestu, ji je pravila, da je nevarnosti res veliko, a če hoče biti pametna, se jih lahko izogne...

Stric Andrej je tudi mislil po svoje. On je površno vedel, kako da je. Zato ni mogel zakriti nekega pomilovalnega nasmeha, ko je poslušal strica Moleta. „Nevarnosti, hm, kje jih ima več: doma ali v mestu! In je še slep, da ne vidi in ne zapazi!“ Ivana je videla, da so Andreju v jezi parkrat silno zagorele oči. Tedaj se je ustrašila. In zdel se ji je približno prav tak, kot je bil oni dan, ko se je znosil nad Grandovim Tinkom.

Oni dan namreč sta Ivana in pa stric Andrej sušila seno. Ivana je obračala za ovinkom, Andrej pa je kosil na drugi strani. Tedaj pa pripelje Grandov Tinek detelje mimo in se ustavi na poti. Za Andreja ni vedel; zato je govoril, kar mu je prišlo na misel. Odgovarjala mu ni, a dobro je vedela,

da ga Andrej mora slišati. Andrej pa mu je bil že od nekdanj gorak. In res: ko je bilo zadosti, tedaj se prikaže izza grička Andrej. Takega ga še ni videla: obraz mu je gorel in oči so se mu svetile v jezi. Krčevito je stiskal držaj pri kôsi in škripal z zobmi:

„Postopač! Ničvredni postopač! Hodiš in zapeljuješ... Lump!“

Tinek pa ni odgovarjal. Prebledel je in odšel. Za prvi hip se ji je zasmilil, ker se ji je zdelo, da ni mislil tako hudo kot ga je dolžil Andrej. A nocoj — nocoj bi skoro mislila drugače...

Andreju pa se je tedaj zopet omilil obraz in v neki otroški vdanosti, s katero je vselej govoril ž njo, ji je rekel:

„Kadar ti bo kaj hotel, jaz te bom branil!“

Zlata duša, Andrej — a kako jo bo branil?! Kje je bil na primer kdo, da bi jo bil branil nocoj? —

* * *

„Kako da greš? Jaz ne morem umeti tega!“ je silil stric Molè.

Tudi oče in mati sta mu začela naglas pritrjevati.

In že je bila na tem, da bi povedala vse, do zadnjega vse... Povedala bi bila, da ji je čast njena dražja kakor Moletovo posestvo; povedala bi bila, da vsa vas vé o Tinku, da ni veliko prida, in bi gotovo ne bila srečna ž njim; povedala bi bila celo in priznala, da se boji zase, da se čuti črezdalje slabejšo nasproti vednemu zalezovanju in sladkanju Tinkovemu, da slutiti, da bi nazadnje padla in postala nesrečna, kakor, kakor — — In ker pozna samo sebe bolj, kot jo poznajo drugi, zato misli bežati proč odtod, kam daleč proč... To bi bila povedala in nič bi ne bila zakrila! Pa ali bi jo bili umeli ali ne?! In ker je molčala dotle, je hotela molčati tudi ta večer!

„A jaz sem ti namenil hišo in posestvo. Glej, svojih nimam. Kar imam, vse bo tvoje. Tega sicer še nisem govoril, a mislil sem že zdavnaj tako. Zakaj greš? Ali bi ne bilo bolje, da ostaneš?“

„Ne morem —“

Obrnila se je v stran, kakor bi se hotela ubraniti lepim slikam, ki jih je slikal stric Molè.

„Pa ostani, Ivana!“ sta pritegnila še oče in mati. Izza peči doli je gledalo čvetero nedolžnih oči, ki so govorile prav tako. In neka izkušnja v srcu ji je tudi govorila: „Ostani!“

Prišlo ji je milo in hudo obenem. Že je čutila, da omahuje, že je hotela pritrditi očetu in materi . . . Tedaj pa so se vnovič zasvetile oči semkaj izza vrat in stric Andrej je okrenil glavo. —

Stric Molè pa je nadaljeval:

„Neumnica! Glej, služiti hočeš, a jaz ti ponujam hišo in vse. Lahko bodeš živela. Možiti se ti še ne mudi, a če boš hotela —“

Tedaj pa se je dvignil stric Andrej. Bil je prav tak kakor oni dan na senožeti — :

„— Če boš hotela —“, tako je govoril, stiskajoč pesti — „če boš hotela ali pa če ne boš hotela, boš vzela tistega Tinka, tistega, ki ni nič vreden, tistega, ki je zapeljal — —“

Andrej bi bil še govoril, toda na peči so sedeli otroci . . . Povedal bi bil, kar še

GOZD.

J. KLEVER.

ni vedel nobeden razen njega. Povedal bi bil, da je zapeljana ona Trbovčeva iz Gor, tista, ki ji je Andrej boter. In povedal bi bil, da jo je zapeljal nihče drugi kakor Grandov Tinek. In ona je prišla in je s solzami povedala to njemu, Andreju, ki ji je krstni boter — in nikomur drugemu . . .

„Kaj, Tinek da ni nič vreden? Kdo to pravi!“ je tiščal Molè, ki je v hipu postal jeze rdeč kakor rak.

„Jaz pravim to! In nič ni vreden!“

Takega odpora stric Molè ni pričakoval. Hotel je še nekaj odgovoriti, pa beseda mu ni prav šla iz grla. Zato je obmolčal, bled kakor zid.

Pa tudi Andrej je molčé sedel nazaj. Iz oči je izginil ogenj in mesto odpora se mu je bralo ponižanje in kesanje, da se je spozabil morda bolj kot je nameraval.

* * *

In zopet ji je bilo lahko pri srcu — tako lahko kot par trenutkov poprej, ko je bila prisopla domov. Tedaj se je čutila varno in prosto; a v resnici varna in prosta je bila šele sedaj, ko je odšel stric Molè.

Obšlo jo je neko veselje in neka radost, kakršne še ni čutila doslej.

— Ah, in že jutri: jutri, ko bo solnce vzhajalo . . . Voz bo pripravljen, obleka bo naložena, voznik bo pognal . . . Morebiti bo nekoliko jokala, in tudi domači bodo jokali — a kaj zato! Ko bo sedla na železnico, bo pozabljeno vse! In to bo kmalu, to bo jutri . . .

Skrbelo jo je le še slovo. Jutri se bo poslavljal od domačega kraja, od očeta in matere, od Jermanove Rezike, od prijateljic in tovarišic . . . Kdaj bo prišla nazaj? Morebiti dolgo ne. In kadar bo prišla, bo prišla le za malo časa. Doma bodo odrastli bratci in sestrice in bodo njo tem lažje pogrešali. Ona pa bo služila in se le še včasih spomnila na svoj dom — —

Ozrla se je po sobi. Soba je bila sicer nizka in majhna, a začutila je, da je bilo v tej sobi vendarle prijetno. Podobe, narisane v steklo, viseče pod stropom, so jo gledale

tako milo, kot bi se za vedno poslavljal od nje. Kako je bila navajena teh podob! Oznanenje Marijino! Angelj stoji pred Marijo z lilijo v roki in ji govori pomenljive besede. Lilijo je Ivana med cveticami najbolj ljubila. Sv. Družina! Jožef na eni strani, Marija na drugi, mali Jezušček v sredi. Obleka od glave doli je temno pobarvana, med tem ko sta glava in obraz risana tako svetlo, da je videti kot bi bil Jezušček brez glave. Ivana se je spominjala, kako je še kot otrok vedno izpraševala mater, kje ima Jezušček glavo?! „Mater Dolorosa“ je napis pod drugo podobo. Kaj pomeni ta napis, ni vedel nihče, zato ker je bil latinski. Le bratec Jožef, ki je sedaj zaspal tam na klopi, je trdil vedno, da bo on enkrat vedel. To bo tedaj, ko bo hodil v latinske šole in ko bo gospod . . . Ali bo to kdaj ali ne, Bog vé! Morebiti!

Koliko spominov se ji je budilo! In kako bi se jih ne!? Saj to je bil zadnji večer!

Zunaj se je razlivala mesečina. Vetrič je pihljal. Iz daljave se je čulo fantovsko petje.

Ko je prišla ven, je dobila strica Andreja še pred hišo. Sedel je na klopici in si podpiral glavo z roko. Ko je dvignil obraz, sta se dve solzi zasvetili v mesečini. Tedaj se je storilo inako tudi njej. Mislila je govoriti, a nekaj jo je zatiščalo v grlu.

„Andrej, dolgčas mi bode!“

„Poprej, res, sem ti branil ostati. Toda sedaj pravim: le pojdi. A hudo mi je; in jutri mi bo še hujše!“

„Saj zopet pridem, ko se izučim in si kaj prislužim.“

„Bogvé kdaj bo to! Dotlej bo pa dolgčas . . . In dela bo veliko! Kopanje se bo pričelo po vinogradih, žetev, mlatev . . . In vendar je prav, da greš.“

Zadnje besede je govoril le bolj zase. Gledal je na nebes, kot bi hotel po oblakih uganiti pota, ki bodo odslej vodila Ivano . . .

„Hudobnih ljudi se ogibaj. Pa srečna ostani in pa taka, kako čem reči, taka kakor si bila!“

* * *

Slutila je, da jo najtežje še čaka. Najtežje je bilo slovo.

Drugo jutro, preden je sedla na voz, je šla k Jermanovi Reziki. Revica je ležala na postelji že sedem tednov, ne da bi se mogla sama količkaj premakniti. Zraven tega je živela v revščini in pomanjkanju; zakaj oče je bil star in mati bolehna... In vendar je Ivana ob slovesu skoro zavidala Reziko.

— Glej, ostala bo doma. Na posteljo bo sicer priklenjena, a v svoji bolezni bo varna in med domačini. Ona pa — —

Pa moralo je biti tako! Ko bi ne bila prepričana o tem, bi se skesala še v zadnjem trenutku.

Rezika seveda ni mogla doumeti, kako je mogoče, da odhaja v svet njena prijateljica, ko ji vendar doma ni nikakršne sile...

„Mlada in zdrava si, pa siliš od doma!“

„Ah Rezika, ko bi ti vedela!“... Ivana je zaihtela.

Potem je Rezika molčala. Morebiti je zaslutila nekaj takega, kar je slutil in čutil tudi stric Andrej.

„Z Bogom! In ostani dobra, kakor si bila!“

Stricu Andreju je bilo težko, zelo težko...

In solnce je vzhajalo in voz je bil pripravljen in obleka naložena — in voznik je pognal...

ANTON MEDVED:

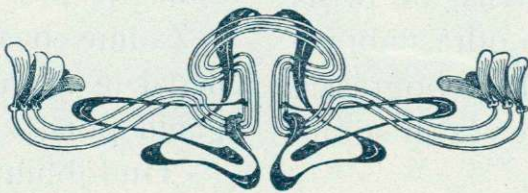
ODDALJENIM DUŠAM.

11.

V življenja urah breztolažnih,
ko solnce tone za goro,
mehak pozabim lic sovražnih,
v pogledih plavajo mi vlažnih
osebe ljubljene samo.

Zaupno spet se menim ž njimi,
prisrčno, kakor z bratom brat,
o jasni vígredi, o zimi,
o sreče, slave lahkem dimi,
o vsem, kar duh goji krilat.

Na prsi stiskam jih po vrsti,
milobnih čuvstev napojen —
a nič ne čutijo mi prsti...
Po lokvah zibljejo se trsti,
na zemljo speta noč in — sen.

VIKTOR STESKA:

SLIKAR JULIJ QUAGLIO.

(KONEC.)

Za l. 1705. je dekan ljubljanske stolnice pripravil že ves oder v ladji, da bi došli slikar mogel delati brez ovire. Res se je namenil Quaglio, da dovrši to leto svod v ladji, toda bolezen, ki ga je napadala vsako četrto leto, ga je odtegnila delu. Stopil je 9. oktobra s svojim učencem na ladjo in se ob eni popoldne odpeljal. Vse je užalostila njegova bolezen. Kmalu pa je došlo veselo sporočilo, da je ozdravel v dveh dneh.

L. 1706. sta že 10. aprila po Ljubljani priveslala Quaglio in njegov učenec Carloni. Ta se je učil po zimi v Benetkah risati. Julij je potoval v Ljubljano po ovinkih preko Bologne, da se je umaknil zasramovanju in napadom nemških in francoskih čet. Nadaljeval je prejšnje leto pričeto delo na svodu, Carloni je pa risal na stolpu ob trgu ploskve za uro.

Svod je bil dodelan. Oder so odmaknili 19. julija in z njim odgrnili slike čudečim se opazovalcem, ki so vreli od vseh strani gledat novo stolnico. Julij je dovršil svoje delo v stolnici 21. avgusta v splošno zadovoljnost. Kmalu potem (25. avgusta) se je odpeljal v Škofjo Loko, da okraši kapelico v Burgstallu g. Marku Oblaku. Tu je naslikal na steno nad altarjem „Snemanje s križa“. Na levici so naslikani trije možje, ki Kristusa snemajo, na desnici pa stojé Marija, sv. Magdalena, Salome in sv. Janez poleg angelcev. Slika je 4 m visoka in isto toliko široka. Podpis se glasi: Jul. Qualaeus pinx. 1706. Na altarju je lepa oljnata slika predstavljajoča Žalostno Mater božjo. Podpisan je sicer Quaglio, mislim pa, da je podpis pozneje pridejan. Slika kaže vse znake Menzingerjevega čopiča.

Odtlej nimamo nikakega sporočila več o Quagliu v Ljubljani. Ali je še ostal in slikal v Ljubljani, zgodovinsko ni izvestno, pač

pa trdi ustno izročilo, da je slikal tudi kapelice v stolnici, da je okrasil semeniško knjižnico, vso cerkev sv. Petra in kapelico Codellijevega gradu. Poglejmo, je li to ustno izročilo zanesljivo.

O kapelicah v stolnici so strokovnjaki različnega mnenja. Nekateri so prepričani, da jih je tudi Quaglio poslikal, drugi oporekajo in trdijo, da se pozna druga roka.¹⁾ Že to spričuje, da je delo zelo slično delom našega mojstra. Nekateri so pisali, da je kapelice slikal Carloni,²⁾ ko je Quaglio slikal druge dele cerkve. Da je to prazno mnenje, kaže ves ta opis. Carloni je bil šestnajstleten mladenič, ko je prišel v Ljubljano; svojemu mojstru je stregel, mu donašal in mešal barve, tuintam tudi kaj malega pomagal, umetnik pa še ni bil, saj se je šele pozimi l. 1705/6 učil v Benetkah risati.

Bržkone je res Quaglio slikal stranske kapele, a moralo se je to zgoditi pozneje, česar nam pa zgodovina ne pove. Kapitelski arhiv bi nam pojasnil to vprašanje, ko bi bil natančneje preiskan.³⁾

¹⁾ Glej: Gustav Dzimski: Laibach und seine Umgebung. 1860. — Ta piše: „...wogegen die ausgezeichneten Fresco-Gemälde, welche die 6 Kapellen zieren, von einem nicht bekannten Meister sind.“

²⁾ Dr. Ilg, l. c. p. CXVIII. „Wer dieser dritte (poleg Quaglia in Langusa) sei, ist unschwer zu bestimmen: Quaglia's junger talentreicher Schüler Carlo Carlone.“

³⁾ Dr. Gregor Dolničar piše: „Cum Julii Qualaei — eleganti penicillo ad miraculum prope tota Basilica resplendeat.“ Hist. Cath. Eccl. Labac. str. 65. — V „Annales Urbis Labac.“ pravi, da je Julij Quaglio vso cerkev na presno preslikal. Umeti moramo te besede seveda tako, da so vse slike na presno do l. 1718. Quagliove. Ko bi bile že tedaj slikane kapelice, bi nam bil Dolničar to gotovo natanko povedal, ker popisuje vsako sliko posebe. Kako bi mogel izpustiti vse kapelice? Sam trdi, da ni ničesar izpustil: „Ne quid a nobis hoc loco omissum quaeratur posteritas, Sacrarium lustremus“ etc. Hist. Cathedr. I. Eccl. Lab. str. 70.

Isto velja o semeniški knjižnici. Semenišče so pričeli staviti l. 1708. Stavba je bila pod streho l. 1713. V knjižnici je Jož. Wer napravil lepe hrastove predalnike l. 1725. Ker se predalniki popolnoma vjemajo z razvrstitvijo slik, je moral biti načrt za oboje narejen istodobno. Ako je torej Quaglio slikal knjižnico, je moral pač več let po dovršeni stolnici priti v Ljubljano, in le s to razdaljo let bi se utegnila razložiti precejšnja razlika v barvah in v risanju.

Neverjetno se mi zdi, da bi Quaglio kaj sodeloval pri slikah v cerkvi sv. Petra v Ljubljani (1726—1730). Dognano je, da je v laterni slikal Frančišek Jelovšek l. 1731. Bržkone je ta tudi vso cerkev preslikal, ker se povsod kažejo njegovi znaki. Nekoliko sličnosti v razdelitvi pa ne tajimo, saj je imel Jelovšek lep zgled, kakó naj se cerkve slikajo, uprav v ljubljanski stolnici. Sličnosti izvirajo torej iz posnemanja vzora. Res pa je, da so naši zgodovinarji, razen Erberga, pripisovali freske te cerkve Quagliu, dokler se Erbergovo poročilo o Jelovšku ni zopet oživilo po potresu l. 1895.¹⁾

Isto sodim o Codellijevi kapelici.

Ko je bival Quaglio v Ljubljani, je napravil kanoniku Juriju Andreju Gladiču glavo za njegovo cerkveno zgodovino kranjsko spisano v pesniški obliki.²⁾ Ta knjiga pa ni izšla v tisku. Dr. V. Klun³⁾ opisuje to glavo: Na stebri sedí zgodovina, nji nasproti kaže piramida napis: *Vetus et nova Carnioliae ecclesiasticae memoria*; zraven se vzpenja iz groba genij domovine in na ležečem stebri so začetne črke pisateljevega imena in značaja. Kakor vse kaže, se je oskrbel bakrorez, ker je Erberg hranil en izvod.⁴⁾

L. 1841 je izginila iz ljubljanske stolnice plitva navidezna kupola in z njo Quagliove freske na nji. Napravili so namreč visoko kupolo in naročili Langusu, naj se pri sli-

kanju kolikor moči ravna po Quagliovih slikah.¹⁾ Nekaj delov starih fresk so pa vendar sneli s stropa. Oskrbela sta to delo Langus in Freyer. Emono in Carniolio hranijo v ljubljanskem Rudolfinu, drugo sliko v nekdanjem Erbergovem dojskem gradu. (Lustal.)

Zunanje freske ob stolnici so obledele vsled vremenskih nezgod. Slikar Iv. Wolf jih je obnovil — če smemo o freskah tako govoriti — l. 1872 in ok. 1880.

Kje da se nahaja slika sv. Duha, ki je bila v Bistri, nisem mogel dognati; tudi nisem mogel izvedeti, kako usodo so imele slike prej imenovane dvorane grofa Barba. V knežjem dvorcu Quaglio ni slikal, čeprav se to včasih trdi.

Izpregovorimo še nekoliko o Quagliovih slikah zunaj naše dežele. V njegovem rojstnem kraju, v Laynu, se nahaja nekoliko oljnatih slik, ki se pripisujejo Quagliu. Na zunanji steni njegove hiše je slika iz l. 1693. — „Snemanje Kristusa s križa“. V cerkvi sv. Jožefa je zelo lepa „Nebeška slava“. V okolici je slikal Quaglio v Pegliu in v Bonzanigliu. V Lezzenu je slikal l. 1712 mučenitvo sv. Kvirina. V cerkvi sv. Ane v Cremoni je lepa oljnata slika „Kristusa snemajo s križa“. Na Friulskem je število njegovih fresk izredno veliko. Najbolj slovó slike predstavljajoče Kristusovo trpljenje v kapelici Monte Pietà v Vidmu (Udine) iz l. 1693. V cerkvi sv. Klare istotam je slikal svod (1696); v palači Belgrado in Massin so krasne freske Quagliove.²⁾ V Bresciji je delal v koru cerkve St. Maria dei Miracoli. V Venconu ali Pušji vasi v cerkvi sv. Andreja sta dve krasni sliki na platnu: podoba sv. križa in Gospodovo darovanje.³⁾

Najlepša umetnina goriške stolnice je Quagliova velika freska na stropu, predstavljajoča nebeško glorio, dovršena l. 1702. Ta slika je bila na tem, da razpade, pred petimi leti se je odtrgal kos stropa in z njim nevažen del slike. Odpadli del so nadome-

¹⁾ Glej Vrhovnikovo poročilo v „Izvestjih muz. društva“ 1895, str. 125.

²⁾ P. M. Pohlin: Bibliotheca, str. 22.

³⁾ Mittheilungen des histor. Ver. für Krain 1857, str. 50.

⁴⁾ Mittheilungen, 1861, str. 44.

¹⁾ Illyr. Blatt, 1841, str. 96 in str. 170.

²⁾ Hartleben: Ober-Italien, str. 6.

³⁾ S. Rutar: Beneška Slovenija, str. 47.

stili. Vso sliko je očistil goriški ornamentik Delneri. ¹⁾

Quagliojeve so tudi freske v Komnu na Krasu.

Takisto se pripisujejo Quagliu slike pri sv. Karlu na Dunaju in v Gradcu (Villa des Meerschein-Gartens). ²⁾

Quaglio je mnogo zaslužil, pa tudi mnogo razdal; hvalijo ga, da je bil dobrega srca.

Doslej se je pisalo, da je umrl l. 1720. Prijazni župnik laynški, č. g. Alojzij Piccinelli,

Fot. J. Kotar, Ljubljana.

Freska v svetišču ljubljanske stolnice.

mi je pa sporočil (2/8. 1899), da je umrl Julij Quaglio l. 1751. vsled raka v grlu. Prejel je sicer sv. zakramente za umirajoče, a sv. popotnice radi nadležne bolezni ni mogel zaužiti. Pokopali so ga v cerkvi sv. Lovrenca v rodbinski rakvi.

¹⁾ Primorski list, l. 1901, dne 21. februarija.

²⁾ Jos. Wassler: Steirisches Künstler-Lexicon. p. V.

Quaglio je bil oženjen in je imel štiri sinove; dva, Dominik in Janez, sta se posvetila slikarstvu, dva pa duhovništvu. Tudi štirje vnuki so bili umetniki. V domovini je Quagliov rod izumrl, ker so se vnuki radi svojih služb izselili zlasti na Bavarsko.

II.

Quaglioova velika slikarska zmožnost se kaže ne le v posameznih slikah, ampak tudi v lepi razporedbi slik in v primerni uporabi prostorov. Nekaterim manj ugaja prevelika živahnost. ¹⁾

Oglejmo si nekoliko slike ljubljanske stolnice!

Vse skupine imajo namen pokazati sv. Nikolaja v njegovi moči in slavi. Poleg teh je še nekoliko drugih slik, ki proslavljajo skrivnost ali svetnika, ki mu je posvečena kapelica. Prezbiterij in ladja poveljučujeta sv. Nikolaja. V prezbiteriju na oboku vidiš cesarja Friderika III., ustanovitelja ljubljanske škofije (l. 1461.). Vitovčevi vojaki oblegajo Celje. Frideriku se prikaže v sanjah sv. Nikolaj in ga opomni, naj se radi varnosti zapre v dobro utrjeni grad. Cesar posluša nasvet in se s tem reši. V hvaležni spomin te rešitve ustanovi ljubljansko škofijo.

Druga slika predočuje cesarja sedečega na prestolu. Sigmund Lamberg sprejema kot prvi ljubljanski škof privilegije.

Na tretji sliki podeljuje papež Pij II. škofu Sigmundu potrdilo in odlok ne-

¹⁾ Dr. Ilg, l. c. str. CXVIII. sodi: „Auf mich machte das Ganze den Eindruck überwältigendster Ueppigkeit, fröhlichster Buntheit, beide Eigenschaften aber fast allzusehr gesteigert. Das Gewühle der Gestalten hat etwas von einem wimmelnden Ameisenhaufen, wozu die Kürze der Proportionen noch beiträgt. Die Schein-Architekturen in den seitlichen Spitzkappen erinnern so ziemlich an den Styl Gaetano Fantí's, der ja auch bei Franceschini lernte, erreichen ihn aber doch nicht. Vor dem Phantasie-Reichthum, dem heiteren poetischen Sinn, der gestaltenden Kraft und Technik des Meisters aber muss man allen Respect haben.“

odvisnosti. Angelci nosijo škofovske znake. Ob oknu sta simbola ljubezni božje in verske gorečnosti.

Ob obeh stranskih stenah sta po dve sliki. Snov se nanaša na sv. Nikolaja in je povzeta iz legende o Petra Ribadineira.

Te slike kažejo glavne čudeže iz življenja sv. Nikolaja, in sicer:

1. Cesar Konstantin pošlje tri tribune z vojaki v Frigijo. Vojaki kradejo meščanom v mirski pokrajini. Škof Nikolaj to izve, povabi tribune k sebi in ljudstvo pomiri. Doma izve, da je mestni načelnik po nedolžnem obsodil tri meščane na smrt. Nikolaj hiti na morišče in jih oprostí. Načelnik, boječ se cesarja, ga prosi, naj ga ne naznani.

2. Pomorščaki kličejo ob strašni nevihti v imenu sv. škofa Boga na pomoč. Nikolaj se jim prikaže priporočajoč jim: Zaupajte v Boga! Morje se pomiri. Doma se mu mornarji zahvalijo.

3. Mnogo božjepotnikov gre na grob sv. Nikolaja molit. Vrag jih hoče ovirati, ker svetniku samemu ni mogel škodovati. Izpremeni se v žensko, nesočo sodček olja. Ko sreča božjepotnike, jim pove, da bi šla rada ž njimi molit, pa ne more, ker je bolehná. Prosi jih, naj vzamejo sodček olja in ga nesejo sv. Nikolaju v dar. Božjepotniki ga vzamejo in odjadrajo. Strašna nevihta jih zaloti. V največji nevarnosti se jim prikaže sv. Nikolaj in jim svetuje, naj vržejo sod v vodo. Ko pade sod v vodo, prične strahovito goreti. Ta prizor kaže slika.

4. V Likiji je bila draginja in lakota. Ljudje so nenavadno umirali. Neki žitni trgovec pa jadra s polno ladjo žita od Sicilije na Špansko. Prikaže se mu sv. Nikolaj in mu reče, naj se popelje rajši v Miro. Trgovec to stori, reši stradajoče ljudi in še sam zasluži lep dobiček.

Začasna kupola je imela slike priprošnjikov ljubljanskega mesta in kranjske dežele: presv. Trojice, Matere božje, priprošnjice ljubljanskega mesta, ss. Nikolaja, patrona ljubljanske stolnice, sv. Maksima, emonskega škofa, sv. Pelagija, sv. Mohorja in Fortunata, sv. Ahacija, variha kranjske

dežele po l. 1593, to je po zmagi pri Sisku, sv. Jurija, patrona ljubljanskega grada in mesta, sv. Vitala in sv. Varije, mučenikov, katerih svetinje se hranijo v stolnici.

Poleg teh svetnikov so se nahajale še slike dveh genijev kranjske dežele in ljubljanskega mesta in angelov varihov. V trikotnikih so bili evangelisti, vsak z dvema angeloma.

V kapeli presv. Rešnjega Telesa so na vrhu oboka simboli Vere, Upanja in Ljubezni, na obeh straneh pa slike predstavljajoče znamenitosti avstrijske vladarske hiše, časteče presv. Rešnje Telo: Rudolf Habsburški daruje duhovniku konja, in Maksimilijan, ki je zašel na lovu na Martinovo steno, ukazuje, naj mu podelé vsaj blagoslov s presv. Rešnjim Telesom, ker se rešiti ne more.

V nasprotni kapeli sv. Dizma oklepa Pokora sv. križ. Obraz ji je mršav, pogled ves preplašen. Na desnici pa Milost v vsi lepoti upira oči v nebo.

Na oboku: Dizma brani tovarišem, da ne bi kaj hudega storili sv. Družini, bežeči v Egipt. — Dizma spozna svojo krivico in Kristusovo nedolžnost. — Na vrhu oboka se kaže Dizma, ko gre v raj. Med malima oknoma je velik ščit pl. družbe „Nobilis Societatis Unitorum“ s 26 srci. Spodaj vabita sv. Peter in sv. Magdalena moške in ženske k pokori.

Ob kupoli se nahajajo grbi Pija II., Friderika III. in ljubljanskih škofov Sigmunda Krištofa grofa Herbersteina in Ferdinanda grofa Kuenburga, ker so stolnico zidali ob njiju vladi. Spodaj so štiri glavne čednosti: Pravica kot kraljica, Zmernost z vajeti, Srčnost z mečem in ščitom, Modrost pa premišljujoča konec življenja, držeč v rokah kačo in mrtvaško glavo.

Strop v ladji mrgoli skupin. Načrt pa je ta: V sredi v okviru se prikaže v nebeški svetlobi Bog Oče nad vencem nebeških duhov. Spodaj kaže sv. Nikolaj mučencem sv. križ kot plačilo za zmago v boju. Kroginkrog so razni prizori mučeniške smrti. V trikotih med okni so apostoli, med njimi

pa angelci, držeči palme in cvetje. Vrh trikotov so simboli onih čednosti, ki nasprotujejo glavnim grehom: Čuječnost in Molitev, Ljubezen božja in pa čednosti, Čistost srca in Pohlevnost, Miloščina in Usmiljenje, Post in Zaničevanje sveta, Krotkost in Razsodnost (*dignitas et discretio*).

Barve na stropu so nenavadno žive. Inkarnat je močno rdeč. Cinober ob ustih je, žal, očrnel. Škoda je le, da je strop v sredini precej razpočen in da skozi prah in saje, ki so se nabrale v dveh stoletjih, slike le bolj motno prosejajo.

Na zadnji strani nad korom je zopet slika nanašajoča se na sv. Nikolaja. Vandal gre s tovariši plenit v Kalabrijo in ukrade kristjanu podobo sv. Nikolaja; prinese jo domov in vprašuje, kaj da pomeni. Razložé mu, da je podoba sv. Nikolaja, mogočnega zavetnika kristjanov. Temu svetniku priporoči hišo in odide. Tatovi mu v tem času hišo oropajo. Ko pride domov, razsrjen tolče podobo, češ da sv. Nikolaj ni varoval hiše. — Na drugi strani je drugi prizor: Sv. Nikolaj se prikaže tatovom in jih prisili, da odnesó ukradene reči nazaj. Ko Vandal to vidi, se pokristjani s svojo družino in sezida sv. Nikolaju na čast cerkev, kjer želi biti pokopan.

Nad vrati je naslikal Quaglio še, kako je postal Nikolaj škof v Miri. Sosednji škofje so določili, naj bo škof tisti mož, ki pride zjutraj prvi v cerkev, Nikolaj po imenu.

V zakristiji je sredi stropa slika s prizorom iz starega veka: Oza se zgrudi mrtev, ker se je predrznil prijeti skrinjo zaveze, ko so jo peljali iz hiše Abinadabove do Nahonovega poda (2. kraljev 6.). Ena krava gleda direktno, zato je videti, kakor bi gledalca spremljevala, kar se je pred 200 leti ljudem zdelo posebno znamenito.

O šesterih kapelicah smo že povedali, da ni zgodovinsko izpričano, jeli so Quagliove ali ne. V vsaki kapelici je po pet skupin, na svodu ena, po dve pa na vsaki stranski steni. Poleg tega je pri vhodu na vsaki strani ali svetnik, ali simbol kake čednosti.

Na listovi strani je zadnja kapela sv. Magdalene. Slike se nanašajo na njeno življenje: Magdalena posluša Jezusov nauk; angel ji pokaže prazen grob; Magdalena umiva Jezusu noge; Jezus se ji prikaže kot vrtnar; angelci nesejo Magdaleno v nebo.

V drugi kapeli so slike: Samarijanka pri Jakobovem studencu; satan izkuša Kristusa; Jezus obudi Lazarja, moli na oljski gori, gre v nebesa.

Tretja kapela predstavlja prizore iz življenja sv. Andreja: Sv. Andrej poklican med apostole — sv. Peter ga pripelje k Jezusu; smrt sv. Andreja; sv. Andrej in sv. Janez vidita Jezusa, ki se jima približuje; sv. Andrej sprejet v nebo.

Na evangelski strani v kapelici presvete Trojice: Abraham sprejema tri popotnike; angel hrani Elija v puščavi; Abraham pogoščuje tujce; očak Jakob spi in sanja o lestvi. — V kapelici sv. Jurija: Sv. Jurija obglavljajo; sv. Jurij se zagovarja pred kraljem; sveti Jurij v ajdovskem templu, sv. Jurija mučijo v ječi; sv. Jurij v slavi. — V kapelici sv. Barbare: Kristus se prikaže sv. Barbari v ječi; oče muči svetnico; sv. Barbara reši bolnika iz ognja; svetnica moli na grobeh mučencev; sv. Barbara v slavi.

Slično kakor v stolnici je razpredeljen strop tudi v semeniški knjižnici. Sredi okvirja so poleg angelcev tri božje čednosti: Vera, Upanje in Ljubezen. Barve so lahne, kakor bi bile nadahnjene. Bela in rumena barva prevladujeta. Ob okvirju so štiri veliki latinski cerkveni učeniki: Sv. Ambrozij, Avguštin, Hieronim in Gregorij Vel., in štiri poznejši imenitni bogoslovci: sv. Tomaž Akvinski, Bonaventura, Karol Bor. in Frančišek Saleški. Ob stenah so štiri glavne čednosti; angelci držeči razno učenjaško orodje, na pr. pero, tinto, uro, šestilo in zemeljsko oblo; dalje je nekaj modroslovcev in doprsnih kipov grških in rimskih pisateljev.

* * *

Quaglio je bil nedvomno velik slikar. Slikarju je potreba poleg prirodne nadarjenosti bistrega očesa in mnogo uka. Stvar-

nica je obdarila Quaglia z lepimi zmožnostmi. Te zmožnosti, kot seme položene v dušo, je pa mladi Quaglio skrbno gojil. Seveda, je imel nenavadno ugodno priliko vaditi si oko že od mladih dni ob različnih oblikah. Oče je bil slikar, s čopičem si je služil kruh. Sinko ga je opazoval pri slikanju; videl je, kako oče platno napenja, kako mu napravlja podlago; globoko si je vtisnil v dušo, kako treba risati, senčiti podobo; zrl je pripravljajočega barve in pazno je spremljal z očmi po platnu drseči čopič. Mladostni vtiski so pač neizbrisni, in blagor slikarju, ki je že izza mladih let imel priliko videti to, česar se morajo drugi šele pozneje s trudom naučiti.

Seveda bi Quaglio vkljub svoji nadarjenosti in srečni priložnosti ne bil nikdar velik umetnik, ko ne bi imel trdne volje, ko ne bi hrepenel po dovršenosti. Zato si je želel izpopolniti svoje vednosti, gledati tudi druge mojstre, učiti se pri njih, izolirati si okus in si z vztrajno vajo pridobiti risarsko spretnost.

Kot risar je kmalu dosegel visoko stopnjo dovršenosti. Ogleduj njegove slike! Ali opaziš kje kako risarsko hibo? Toda njegove osebe so vse prekrepke, mi odgovoriš. Res je, a to je bil njegov okus — napaka to izvestno ni. A pete, zlasti moških oseb, so nenavadno obilne, mi posežeš v besedo. Res, toda pri vseh osebah, ne samo pri tej ali oni, — kar dokazuje, da to ni risarska napaka, ampak, da si je slikar tako nogo izvolil za vzor, ali pa, da je sam tako imel in torej nje obliko uporabljal tudi v svojih risbah.

Tudi v barvah je bil Quaglio veščak. Sedaj po dvesto letih je kajpada težko prav ocenjati njegove barve. Barve se v teku let izpreminjajo, bledé ali celo izginjajo. Kdo naj bi jih torej sodil po tem, kakšne so sedaj? Če pa še vedno ugodno vplivajo na oči, so morale v svoji mladi živahnosti še bolj prijati. Kdo bi se torej čudil, če so Ljubljančani vreli v novo stolnico, strmé ogledovali lepe, jasne barve ter bili ponosni na svojo stolnico pa tudi na Quaglia.

In te skupine! Ne le da potrebuje vsaka skupina velike spretnosti, da zahteva stvarilne domišljije — ne sme ji nedostajati naposled tudi dobre razvrstitve, jasne razpolage posameznih predmetov, sploh primerne in umerjene uporabe prostora. In tu občudujemo Quaglia. Nekateri slikarji so dobro izveli posamezne osebe, male skupine, a ko so segli po večjih skupinah, so jim peroti omagale in svojih vzorov niso obistinili. Quaglio pa najde svoji zamisli kmalu prikladno obliko. Nekoliko oseb si izbere, in skupina, uprizarjajoča kak dogodek, stoji živa pred teboj. Včasih je le nekoliko oseb, in vendar ti je prizor docela jasen.

Nekatere skupine na stropu so morda res preživahne. Tu ne najdeš nikjer miru. Vse se giblje, vse diha nemirno življenje; zdi se ti, da se vse pretaka, kakor valovi v burni reki. Nihče tega ne taji, a umevno je to. Snov sama je zahtevala burnih prizorov. Mirnega preganjanja si ne moremo misliti. A tudi baročni čas je stavil zahteve umetniku, ki jih ni mogel, pa tudi ni smel prezreti. Gibati so se morale skupine — in zato se gibljejo.

V zgodovini opazuješ vedno valovanje. Ideja vzklije, raste, se širi, vlada, temni, in se izgublja, izgine pa nikdar ne popolnoma. V tem se pa že pojavlja nasprotna ideja, ki pričinja s prvotno boj. Tudi ta raste, dorasča in zopet vene. Nekoliko se sprime s svojo nasprotnico in kot novo seme raste dalje.

Tako je v umetnosti. Začenja se povsod z resnobno mirnostjo, a polagoma oživi, se jame gibati, strast se javlja z obrazov in iz kretanja; naposled to ni več dostojno premikanje, temveč razposajeno, nenaravno iskanje efektov. V istem trenutju pa se že pojavlja nasprotje. Človeški duh se je že prenasitil vednega nemira in šumnega plesa, zaželi si blagodejnega miru in utešenja. Nova doba se pričinja. Za živahno dobo rokokósloga je prišel zmerni empirski slog. Človeški duh se je streznil. Tako se val vzdiguje, pa zopet pada; čim višje se je vzpel, tem globlje se pogrezne. In

tako se bo ponavljalo, dokler bo dihal človeški rod.

Quaglio je baročni slikar; zato ga sodimo po njegovem času in ne mečimo kamenja vanj.

Odkar pa njegove slike krasé naše hramove, je zarisal črto tudi našim domačim umetnikom. Skoro vsi so se pri njem učili

opazujoč njegova dela. Najbolj se mu je v freskah prilagodil Frančišek Jelovšek, ki pa nima tistih drznih in krepkih potez, ktere dičijo Quaglia, pa tudi ne tako bujne domišljije. Drugi so mu sledili bolj iz daljave, približal se mu ni nihče, temmanj ga dosegel. Tako je pač mnogokje: učencev obilo, mojstrov malo!

CVETKO SLAVIN:

NOCOJŠNJI MRAK.

Nocojšnji mrak
prinesel je
stotisoč bajk,
stotisoč sreč.

In vse okrog
je radostno
ti klicalo
skoz okence ...

Oj, jutri že,
ti deklica,
stopila bodeš
pred oltar!

In s tabo jaz —
a z nama gre
nedolžnost, mir,
iz cerkvice ...

In zvezde vse
smehljajo se,
kot k tebi bi
prišle radé,

da z zlatimi
ti črkami
napišejo
poročni sen ...

CVETKO SLAVIN:

KJE BI JAZ NAŠEL? ...

Jutro gre zlato
s sinjih gora,
v srcu pa mojem
dneva ni več ...

Kje bi jaz našel
tiste noči,
da bi prinesle
vse mi nazaj?

Kje bi jaz našel
mirni svoj dom,
da bi objel me,
kakor nekdam? —

Jutro le zlato
v polje mi plava,
ptičke le v gozdu
sladko pojo —:

Kakor bi davno
pele mi pesem,
ki je nikdar več
slušal ne bom ...

FR. S. FINŽGAR:

MOJA DUŠA VASUJE...

VII.

Na prodaj.

Uganka! To mi je bilo jasno na prvi pogled. Slišal sem njen smeh, a bil sem prepričan, da joka. Gizdalin je stal pred njo, njegove oči so bile kakor uvezane na njeno bradico. Pravil ji je dovtipe, katere je sam glasno spremljal s smehom, da bi se smejala še ona. Izpil sem že drugo čašo mrzle čokolade, roka mi je skoro otrpnila, s katero sem držal časnik in preko njega zrl v to živo uganko. Sedaj se je zasmejala zvonko, dvignila glavo izza blagajničarskega pulta in pogledala po kavarni. Ko sem zagledal nekoliko rosne oči, sem bil prepričan še bolj, da joka. Kakor bi struna počila, tako hitro je onemel smeh, in videl sem, da se je sramovala hinavske vloge. Častilcu ni dolgo ničesar odgovorila. Obrnil se je in odšel k biljardu. Prihajali so drugi — in zopet odhajali kakor prihaja tat k močnemu omrežju, poizkuša, nateza in — zmagan odhaja.

Tedaj vstopi postaren mož; lice mu je bilo silno markantno, čelo nagubano od skrbi, oči so pa gledale tako pošteno v svet, da bi človek vstal, stopil k njemu in mu podal roko ter ob prvem srečanju rekel: „Servus, amice!“ Pod pazduho je tiščal zvezjenj časnikov in podolgasto škatljico. Ko ga je blagajničarka zagledala, se je zjasnilo njeno lice, in videl sem, da se je njeno srce za trenutek v istini nasmejalo. Izročil ji je časnike in škatljico, katero je takoj odprla in z otroškim pogledom zahvalila prinašalca za vsebino. Kaj je bilo, ne vem. Malenkost — bržkone. Skrila je škatljico v kljub temu varno pod pult.

Neznanec je sedel k moji mizi in vljudno pripomnil: „Dovolite, tu je moj stalni sedež.“

Vesel sem ga bil. Nisem se motil. Dve uri sva sedela, in ko sem odhajal na vlak, sva si stisnila roki. Da sva pa sedela še dve uri, bi se bila razšla: „Z Bogom, amice!“

Hitel sem proti kolodvoru in seboj sem nesel rešeno uganko, katero sem zaklenil v svojo dušo kakor zaklad in predse sem gledal v tla, kakor bi se bal, da mi kdo ne pogleda v obraz z vampirskimi očmi ter mi iztrga in oskruni, kar sem upravar varno shranil.

1.

Krog dekliške osemrazrednice je bilo živahno. Pred pročeljem na velikem trgu, kjer stoji visok, ograjen obelisk, je stala pestra množica ljudstva. Premožni očetje iz trgov, značilno oblečeni, napol gosposki napol ljudski, so samozavestno stali v gruclah po trije in štirje ter glasno govorili. Nekateri so se molčé izprehajali, roke v žepu, da so kazali težke verige pri urah, in pri vsakem koraku so s peto podrknili po tlaku. Niso mogli zatajiti, da so kljub nekoliko modni obleki izvirni kmetje. Drugod so zopet stale mogočne gospe. Nekatero so nosile klobuke, druge so bile v svilenih rutah, ki so jih zavezavale prav rahlo koncem brade. Vse so bile odičene z zlatino: pod vratom velike broške, kakor kolajne, na prsih so se zibali konci zlatih verig, rokavice so držale v rokah, da se je videla rešta neokusnih prstanov. Mnogo so govorile, živahno pa dosti neokretno ponašale z rokami in glavami, kjer so se pobešali pred par leti moderni klobuki. Krog obeliska je slonelo nekaj kmetiških ženic. Pisane cajnice so držale na rokah. Nekatero so jedle štruklje, ki se dobé pri branjevki po pet krajcarjev. Blizu vrat je stalo dvoje elegantnih kočij, po asfaltu je šetalo nekaj mestnih dam, ponosno in samozavestno, ter

se oziralo pomilovalno na nemodno toaleta mater-tovarišic iz provincije.

Dasi je bilo živahno, nebo čisto in jasno — ponoči je deževalo — zrak krepilen, vendar se je bralo na licih vsepovsod neko čakanje, neka tajna radovednost, skoro bi rekli — strah.

Tiho in mirno šolsko poslopje se oživi. Skozi vrata prične vreti pisana množica deklic. Na trgu so bili v trenutku pretrgani vsi pogovori. Vse je hitelo proti izhodu, vse stopalo na prste. Kmalu je bil posejan šolski trg s pisanimi krili, velikimi in majhnimi slamniki. Smeh in veselje, poljubi se čujejo, drobne, bele roke segajo v tolste in potne, ali v žuljave in ogorele starišev; po vseh ulicah plava živahna reka; nekateri se poizgubé v bližnje restavracije, drugi hité v prodajalnice, meščanske deklice pa v spremstvu mater, starejših sestra ali starih varovank naravnost domov — nekatere radostne, ker se nadejajo daril za lepe uspehe, druge žalostne, ker se bojé resnega očetovega lica pri obedu, ko pregleda izpričevalo . . .

Mnogo jih pa seveda odhaja samih. Nekateri so že tako velike, da bi se jim zamalo zdelo, če bi jih kdo čakal; kratkih kril se sramujejo. Druge nimajo nikogar, ki bi utegnil potratiti dopoldne, da čaka na šolarico.

Na predmestju sv. Pavla pri mostu se je poslovila Vanda od svoje prijateljice. Želela ji je vesele počitnice, potem sta si podali roke in si jih nekako graciozno pa vendar energično stiskali ter se ločili.

Vanda je šla čez most na predmestju sv. Pavla in se potem obrnila na desno po ozki pešpoti, ob kateri so rasli kostanji. Po travi v senci dreves so se prekopicavali gologlavi in bosonogi otročaji, otroški vozički so stali v sencah, ob njih so žedele zgubane starice, gugale vozičke in brezizrazno, kakor naveličane življenja, gledale v zvitek kričečih otrok.

Vanda se ni ozrla. Njena hoja ni bila več hoja šolarice. Dasi je nosila še prikrajšano krilo, je bil vendar njen korak — sicer

prožen, pa ne otročji — samozavesten in preišljen. Ni bila velika, pa vendar vitka in lepe rasti. Po hrbtu daleč daleč ji je segala bujna kita kostanjevih las, ki so bili na koncu speti s skrbno zavezano široko petljo.

Blizu konca predmestne ulice je krenila v nizko hišico. Nad vrati je visel grozd iz kositra in za njim je bil napis: „Gostilna pri sladkem grozdu.“

Med vrati v gostilniško sobo je Vanda obstala. Noga se ji je zaustavila in na njenem sanjavo-idealnem obrazu so se zarezele poteze nevolje. Studil se ji je duh, ki je v poletni vročini zoprno dihal iz gostilne. Bila je prava priskutna mešanica, ki jo tvori polito vino, žganje in dim smrdljivega tobaka. Pri nepogrnjeni mizi je sedelo nekaj golorokih delavcev, ki so zdravili prepito noč in govorili grde besede. Sirov dovtip je pozdravil Vando.

„Mama!“

Vanda se je obrnila med vrati, ko je poklicala mater in šla skozi nasprotna vrata v stanovanje. Bogato ni bilo, a bilo je goropaden kontrast napram gostilni. Nobenega praška, nič navlake, vsaka stvar v redu, veliko cvetja po skromnih lončkih in vazah, mala knjižnica, kjer so bile v najskrbnejem redu razpostavljene njene knjige.

Takoj za Vando je priracala v sobo debe-luhasta mama. Obraz je bil predeč, rokava je imela do komolcev zavihana in tolste roke je vpirala ob mogočne boke.

„No, kje je izpričevalo?“

Govorila je z glasom, kakršnega dobi človek, ki mnogo kriči in se prepira.

Vanda je mirno podala materi šolsko listino. Njene nekoliko otožne oči, v katerih je bilo brati veliko hrepenenje po oddaljenih ciljih, so vdano in pokorno gledale v lice materi, ki je oblastno razgrnila izpričevalo in brala.

„Sedaj si dovolj učena! Popoldne greva k šivilji, da ti naredi dolgo obleko. Sedaj je konec večne šole in treba je, da mi pomagaš. Tako velika si že — pa za nikakršen prid pri hiši!“

Te besede je govorila z dokaj mehkim glasom, iz katerega je zvenel mogočen ponos, da je hčerka tako dobro izdelala. Bila je prva v razredu. Kdor matere ne bi poznal, bi bil mislil kljub temu, da je njena

utehe, kakor jo dajejo druge matere mehkih src svojim hčeram. Toda, kaj pomaga mečji glas, če ji je pa podrl vse gradove!

„Mama, saj ste rekli, če bom prva, da grem drugo leto v pripravnico, sedaj pa ...“

FRESKA V SEMENIŠKI KNJIŽNICI NA STROPU I.

govorica osorna in zadirčna. — Vandi je materina beseda sicer ugajala. Mehkih odgovorov ni bila vajena, zato se je radovala vsake drobtine, ki ni bila grenka, ki je bila vsaj nekoliko oslajena in ji je dala tiste

„Paprlapa... flavze! Obljubiti in storiti je preveč. Misliš, da bom jaz vlekla in trpela zato, da boš ti po šolskih klopek lenarila... Kako pa! Ala, le brž se preobleci, v kuhinji je še posoda od zajtrka. Pomij!“

Neki gost je sirovo klical še frakelj pijače, in mati je odšla v gostilno.

Vanda je odložila slammik in ga skrbno spravila. Iz predalnika je vzela precej ponošeno bluzo in krilo ter se začela pre-

sunkoma stresalo in drhtelo od joka, ki ga je glušila, da ga ne bi čula mama. Vedela je, kak vihar bi bil, ko bi jo slišala. Izkusila je že mnogokrat jezo materino in dobro je znala, kako je trinoška in zaničevalna . . .

FRESKA V SEMENIŠKI KNJIŽNICI NA STROPU II.

oblačiti. Njeno lice je postajalo čedalje otožnejše, borila se je z močjo junaka, da bi zadušila solze, ki so ji vrele s toliko močjo pri lepih očeh na dan, pa se napol oblečena sesedla na stol ob postelji in zakrila lice ter je zakopala v blazine. Njeno telo se je

Ko se je izjokala, je šla v kuhinjo, in njene lepe roke so se potopile v umazane pomije . . .

2.

Popoldne je šla Vanda sama k šivilji. Gostov ni bilo, in bi stara dekla, ki je sicer

tičala ves božji dan na vrtu in na mali njivici za hišo, lahko varovala gostilno, dokler se ne vrnete mati in hči. Toda dremajočo mamo je predramila Močilarjeva Kati, žena soseda krojača, najboljša prijateljica Vandine matere. Kati je bila živa pošta na predmestju sv. Pavla. Če je kdo na glas kihnil daleč na drugem koncu mesta, je to Kati za nekaj minut gotovo vedela. Če je najpoštenejši mož ali mladenič voščil dostojno dober dan kaki osebi ženskega spola na ulici, je bila to za Kati obilna snov, iz katere so se pletli divji romani, zlobna sumničjenja, frivolne opazke, ki so po predmestju sv. Pavla hitreje begale od hiše do hiše kakor najurnejši pismonoša. Zato je uživala Kati na predmestju splošno spoštovanje pri starih klepetuljah, obupanih samicah in ljubosumnih zakonskih ženah. Mladi svet in odkritosrčni poštenjaki so jo pa sovražili kakor pajka. Celo priletni in pobožni kaplan Marka ji ni privoščil več dobre besede, odkar je priropotala nadenj v stanovanje ter mu očitala, da ne zna pridigovati, ker je par nedelj zapored pošteno ožigosal predmestno obrekljivost. Sicer mirni mož je bil tako razburjen po tej lekciji, da je hotel strani. Pa ga je sivolasi župnik potolažil, češ: Ali ne veste, če prasca v rilec suneš, da zakruli?

Kati je vstopila tiho v temno sobo, kjer so bila okna zasenčena z zelenimi zastori. Po prstih je šla k dremajoči oštirki in jo podrezala z oguljenim solnčnikom.

„No!“

Jezna je dvignila oštirka glavo; ko je pa zagledala prijateljico, se ji je tolsto lice razlezlo v neprijeten smeh, potem je zazehala na široko, pomencala zaspane, rdeče oči in podala Katici roko.

„Mica, ti boš še večnost zaspala!“

„Lahko govoriš, ko greš s kokošmi spat! Jaz pa ponočujem in se pobijam s temi pijanci. Sedi no! Pol litrčka ga bova, kaj?“

„I, se ve; vroče je. Mica, pa ne kislice, onega prinesi . . .“

Mica je šla s steklenico po vino, Kati je pa sedla k mizi, a brž se je sklonila in pobrala majhen listič na tleh. Obrnila ga je

parkrat in zopet vrgla na tla. Zatrdno je upala, da je kosec ljubavnega pisma, kar bi ji bilo ljubše od vina. Zakaj najboljši prijateljici, vdovi Mici, ni zaupala in želela je, da bi za slučaj kake zdrahe imela dokaz za predmestni škandal.

„Čestitam, Mica“, je potegnila precej iz kozarca; „to je božja kapljica!“

Mica je malo zacmokala z jezikom in si otrla s predpasnikom debele ustnice.

„Koga čestitaš? Čemu?“

„I no, kako se delaš! Ker je tvoja punca najboljše izdelala.“

„Saj družega opravka ni imela. Hvala Bogu, da je konec večne šole!“

„Je ne daš naprej? Škoda!“

„Škoda, seveda škoda, še ti bodi tako trapasta! Za koga neki?“

„I no, da bo učiteljica ali poštarica.“

„Še tega je treba! Učiteljica, kaj pa je učiteljica? Nič, nič, povem ti, revščina! Nosijo se prav kakor purman, kadar kočijo vozi — družega pa ni nič. Po kmetih se potikajo, tiste zarobljene gumpce učé pa lačne so.“

„Tisto ne bo vse res, Mica, sile jim ravno ni. Preskrbljene so pa le in počitnice imajo, to je tudi nekaj vredno.“

„Preskrbljene, nič ne rečem; jaz pa hočem, da bom z dekletom vred tudi jaz preskrbljena. Misliš, da bom večno tako-le garala in trpela?“

„Danes te pa res ne razumem, kaj misliš. Še malo naj ga potegnem, morda se mi kaj odpre pamet.“

Kati je izpila, kar je ostalo v kozarcu, in Mica ji je hitela nalivat drugič.

„Ne razumeš, nalašč; ti si seme, da bi ti vse razodela; vse boš razčenčala po svetu.“

„Mica!“

Kati je naredila tako nedolžen obraz, kakor bi še v življenju ne bila nikdar izklepetala najmanjše stvarce radovednemu svetu.

„Saj nalašč pravim. Pij no! Stvar imam tako-le udeto: Dekle je čedno, kaj ne —?“

„Vse zija za njo. Še dolga krila —“

„Zdajle jih pojde merit — čakaj no!“

„Vanda! Vanda!“

Brzo je prišla hčerka iz sobe. V rokah je imela knjigo.

„Že spet! Vse bukve zmečem v ogenj, če ne pustiš teh čenč! Pojdi sama k šivilji, da ti umeri obleko. Blago sem ji že nesla. Pa čedno naj naredi!“

Mica je prisedla zopet k prijateljici in odgrnila okno na cesto.

„Kakor sem rekla: še dolga krila, drugo že ima dekle, pa bo snubcev na izbero.“

Vanda je prijazno pozdravila gredoč skozi vežo in zavila na ulico mimo oken. Obe sta gledali za njo.

„Ga vidiš?“ poštrkne krojačka Mico.

„Žaneta?“

„Kako gleda za njo! Če ni ta že zdaj do ušes zazijan vanjo, nočem nič. Ta bi bil, Mica, kaj?“

„Ga imam že sama na protokolu. Lepa trgovina, sam je pri hiši, blizu nas je, in tudi naša reč bi potem več nesla, pa jaz bi bila lepo čedno v penziju.“

„Samo tako govoré, da jih ima Žane več?“

„I, seve, takle fant! Zal je, govoriti zna, denar je pri hiši, veseljak je, vsaka tišči za njim, ki je toliko pametna, da si želi dobro na svetu. Veš, prijateljica, nekoliko boš morala potisniti, če ne bo gladko in rado teklo. Saj znaš!“

„Ehé, napovem mu tak škandal, če je ne bi vzel, da mora takoj v Ameriko.“

„Zato se stvar tako napravi, poslušaj! Njeno sobico preuredim za ekstra-sobo. — Med žganjarje, ki tu sedé, ne gredó boljši ljudje. Ona bo natakara in upam, da bo gostov kmalu dosti. Ti pa malo to reč razbobnaj in hvali vino in postrežbo.“

„Tako, tako! Mica, ti si tica! Lepa natakara — pol dobička! Pa boš imela mlin in žago! Žaneta, kot soseda, pa povabiš, ko bo otvorjena ekstra-soba. Stavim, da bo več tu kot doma!“

„Ali ne izprevidiš, da je bolje tako, kakor da bi hodila v šolo? V enem letu bo morda že poroka.“

„Zares je bolje. Sicer bi tako lepo dekle tudi kasneje lahko zadelo terno!“

„Kaj še! Študentje bi noreli za njo, tisti lačenpergarji, potem bi šla na deželo na deset vogalov zaljubljena, in tam bi se obesila kakemu žandarju ali komurkoli. Saj veš, če dekle enkrat znori, ti vzame cigana, ki pride s cajno s Hrvaškega. Zato moramo pa matere skrbeti, da bo za vse prav. Le veruj mi, neumnih zakonov so samo matere krive.“

Visoko modrovanje prostaških žensk je prekinila trda hoja pod oknom.

„Jemnesta, Mica, nekdo gre. Vode, vode na mizo!“ Krojačka je sama urno segla po litru vode, ki je stal na drugi mizi in pomaknila pol litra proč, vodo pa postavila med kozarca.

„Ljudje imajo strašne jezike. Če naju dobi kdo pri vinu, gorjé — za pijanki naju razbobnajo.“

„Res je, Kati!“

Skozi vrata je prišel moker Justin v beli, močnati in povaljani obleki.

„Juhhata, Pepe, pojdi no pit!“ ga sili Kati hinavsko in mu ponudi vode.

„Ti mene vlekla? Kaaj! Ženske ste vse hinavke. Iz piskrca sta se ga navlekli, sedaj pa z vodo hrup delata. Saj se poznamo, Kati!“

„Ti mene že ne, jaz pa tebe dobro, kozamurec ti lažnjivi! Si večkrat pijan . . .“

„Tiho, raglja! Ná, poglej se, da si rdeča kot sv. Pavla bandero. Od vode to ni, kaj?“

Pepe je snel s stene majhno ogledalo in ga pomolil krojački pod nos. Kati je zamahnila po njem in razdrobilo bi se bilo steklo, da ga ni Pepe ročno odmaknil.

Kati je vsula točo psovk na mokaarja in hitro odšla iz gostilne. Potoma se je priverila, da mu napravi škandal, preden bo polna luna. — — — — —

Vtem ko sta nesrečni Parki pletli usodo Vandi, je šla ta k šivilji. Pot jo je vedla mimo pripravnice. Dasi je bila preplemenita po naravi, da bi bilo njeno bitje in žitje navezano na obleko, je vendar stopala nekoliko hitreje. Želela si je dolgih kril. Na-

ravni instinkt, čista duša in nepokvarjeno srce ji je govorilo, da se marsikako umazano oko pase ob nji, da je često vsa zmedenjena povabila plave oči, ožarjene z gloriolo čiste duše, kadar jo je srečal tak pogled in jo ranil na sredo njenega deviškega srca.

Skozi vrata pripravnice so prav tedaj stopile štiri kandidatkinje. Vanda je gledala njihova razpaljena lica, slušala njih smeh, ki je donel tako zmagovalno-veselo; razumela je, kako so čestitale druga drugi na dovršeni maturi. Postala je onkraj ceste pod lipo in gledala za njimi, ki so presrečne in navdušene šle, roko v roki, po gladkem tlaku. Ena je napravila izpit z odliko. Tisto so imele v sredi in ji prav posebno čestitale.

Vanda se je zamislila.

Za štiri leta bi stala lahko ona pri zeleni mizi. Pred njo učeni profesorji. Modre stvari bi jo prašali in ona bi zavestno odgovarjala, krepko bi črtala s kredo po deski, zavestno bi razlagala Prešerna, govorila o literaturi — in gospodje bi zadovoljno kimali, šli v posvetovalnico ter se vrnili in naznanili: Vanda — z odliko! Potem bi prišle tovarišice in bi ji čestitale in radostne bi šle ven na izprehod in bi pile kavo ter se menile samo učene stvari pa vmes ponavljale šolske dovtipe, da bi sosedje v gostilni zavidali njihovo učenost in radost. V počitnicah bi si napravila mnogo lepih stvari, ki bi jih

vzela seboj na službo. Tam bi imela svet mir v tihi sobici, kjer bi bila sama ona gospodar; nemotena bi brala zvečer, pletla bi in vezla ter učila bi se še neprenehoma...

In v šoli! Kako veselje! Prišle bi majhne punčke, zdrave in bistrega uma. A bile bi vse razkuštrane, neumite, še sedeti ne bi znale. In ona bi jim vse pokazala, vsega bi jih naučila, koncem leta bi že bile lepo snažne, pisati bi že znale in brati. Ko bi jim razdelila izpričevala, bi se poslovila, in razred bi zajokal in hitel k nji in ji dajal sladke poljubčke. Tudi ona bi se solzila in vračala poljube na lepo umita čelca in na tiste majčkine, rdeče ustke — in ven bi jih peljala iz šole ter jim z robcem mahaje klicala: Z Bogom, na svidenje čez nekaj tednov! Pridni bodite, ljubčki moji! Nato bi pospravila nekaj reči v kovčeg in bi se peljala srečna domov na počitnice, srečna in samosvoja, živela bi od prištedenih novcev in se posvečala vzorom...

Tako pa — — vsega tega ne bo nikoli.

Po cesti je pridrdral težak voz, ki je dvigal oblak prahu. Vanda se je zdrznila, oči so jo zasketele, veter je pihal prah v njeno lice — zamižala je in si pomela oči. Iluzija je izginila, njeni prsti so v očeh, katere je brisala prah, začutili vlažno resnico bridke sedanjosti.

(Dalje.)

ZADER.

JANKO JOVAN:

DOMAČI OBRTI NA KRANJSKEM.

III. Slamnikarstvo.

Slamnikarstvo je izmed najmlajših obrtov na Kranjskem. Da pridemo brez daljšega uvoda o kmetijskih razmerah, kjer je ta obrt razširjen, takoj k stvari sami, opišemo najprej razvoj slamnikarstva od njegovega početka do sedanjega časa.

Domači obrti na Kranjskem: Ihanski slamnikarji.

Popolnoma napačno je precej razširjeno mnenje, da so Nemci seznanili naše gorenjsko kmetiško ljudstvo s slamnikarstvom. Res je sicer, da mrgoli danes v Domžalah in drugod, kjer cvete ta obrt, nemških naseeljencev, a to dejstvo nam priča edino le o zaspanosti in brezbriznosti naših ljudi, ki so v svoji kratkovidnosti izročili svoje moči in znanje njim, od katerih jim ni pričakovati hvaležnosti.

Slamnikarstvo se je na Kranjskem pričelo najprej v lhanu, kjer danes le še životari. V prejšnjih časih so lhanci izdelovali molke, kakršnih je še vedno dobiti v kmetijskih hišah na žeblju ob durih. Pred kakimi 100 leti pa se je vrnil v lhan neki domačin, ki je menda bil več let florentinski vojak ter se je v tujini priučil pletenja slamnikarskih izdelkov, kar je tudi v

domovini nadaljeval. ¹⁾ Drug vir nam pove tudi ime prvega slamnikarja na Kranjskem. Leta 1828. v 71. letu svoje starosti umrla Jožef Mišvelj z Brda št. 10. je jel kite pletiti in šivati slamnike iz njih. Je li ta Jožef s florentinskim vojakom identičen ali ne, nam ne gre preiskovati, pristavimo le to, da je bil Mišvelj silno sebičen človek.

Skrbno je prikrival svojo umet-

nost, da ne bi tudi njegovi rojaki dobili prilike zaslužiti kaj z lahkim delom poleg tega, kar jim nese težavno delo na polju. Toda obilno opravilo ga je prisililo iskati pomagača. In njegov učenec Tablar je bil boljši od svojega mojstra; seznanil je z novim obrtom tudi druge. Bil je pa Tablar izvrsten slamnikar in si je kot tak tudi pri-

¹⁾ Hausindustrie. Bericht d. k. k. Handelskammer. Laibach 1875.

dobil zaslug s tem, da je izumil in uvedel likalnik za likanje sirovo-izgotovljenih slamnikarskih predmetov. V kratkem je bilo v lhanu polno slamnikarjev. Obrt pa ni ostal navezan na lhan sam, ampak poprijeli so se ga tudi drugod in kmalu je bil udomačen v sosednih vaseh: Domžalah, Mengšu in Trzinu, odkoder se je širil tudi v ostale vasi kamniškega okraja. Dasi je slamnikarski obrt najmlajši na Kranjskem, obstoji torej vendar že dobrih 100 let. Omenja ga v začetku preteklega stoletja izšla knjiga „Abbildungen und Beschreibung der südwestlichen und östlichen Wenden, Illyrer und Slaven, deren Gewerbe — — etc.“¹⁾ Izprva so lhanci izdelovali slamnike, Blejci so jih pa nosili prodajat od vasi do vasi, in jih razpečavali tudi izven kranjske dežele, zlasti na Koroško, kjer posebno ženski svet veliko te robe potrebuje. Blejce so jeli posnemati tudi Tirolci, med prvimi neki Melitzer. Prinašalo jim je krošnjarenje s slamniki, katere so ceno dobili od slamnikarjev, precejšen dobiček. — Slamnikarstvo samo je napredovalo in se urno izpopolnjevalo. Neki lhanec je izumil vpletanje pri slamnikih, Lukovšek pa je iznašel stiskalnico, kar je izpopolnilo že itak po Tablarjevem likalniku zljajšani obrt. Nekaj časa so tujci slamnike le razpečavali, kmalu pa so dobili tudi skomine po obrtu samem, in res, l. 1838. je bil na Kranjskem že Tirolec slamnikar. Ne tako konservativen kot Kranjec, je razširil ta svoj mali obrt, o čemur pričajo danes mogočne tovarne v Domžalah in v Mengšu.

Iz lhana se je razširil obrt, kakor smo že zgorej omenili, tudi v sosedne vasi, v Št. Jakob, Mengeš, Trzin, Domžale itd., polagoma se je izpopolnjeval do l. 1867, ko so bili vpeljani že večinoma vsi stroji, ki so še sedaj v rabi.

V obrtu razločujemo dve vrsti: proizvodnjo slamnikov s pomočjo strojev in prostoročno delo, vpeljano šele l. 1898.

¹⁾ „Der Mann trägt auf dem Kopfe im Sommer einen Strohhut, wie sie solche selbst mit vieler Geschicklichkeit verfertigen und auch ausser Landes verkaufen.“

Pri prvi vrsti proizvodnje t. j. pri šivanih slamnikih, je treba slamnatih kit. Kite naplete gorenjski kmet, kamniški okoličan, oziroma njegovi otroci; s šivanjem kit v slamnike pa se pečajo „šivalke“, katerih je največ vslužbenih v tovarnah. Imamo torej opraviti z deljenim delom, katerega druga polovica t. j. končno proizvodnjo slamnikov, je postala že skoraj monopol tujcev, dočim je pletenje kit ohranilo značaj domačega obrta. Dobiček tovarnarjev je torej odvisen od višjih ali nižjih cen slamnatih kit, katere kupujejo tovarnarji od kmetiškega ljudstva. Prav nihče se menda ne bo čudil, ako povemo, da so jeli obrtniki, oziroma tovarnarji, z veliko silo skrčevati cene kitam, da morejo potem znižati tudi svojim izdelkom cene. To se jim je docela posrečilo, zakaj cene slamnatih kit so padle tako, da denar, katerega skupi ljudstvo za kite, pač ne moremo imenovati več zaslužek, ampak to delo je postala pravcata tlaka, ki jo odrajuje danes večina ljudstva kamniškega okraja slamnikarskim industrijcem. Cene so tako nizke, da ni misliti, da bi se kmet pečal s pletenjem kit za zaslužek; trpi to delo, ker ne more v zimskih dneh gledati svojih otrok v brezdelju; poleti pa, ko se prične poljsko delo, prejenja tudi pletenje kit. In vendar ni pletenje kit tako hiter posel, kakor bi utegnil kdo misliti; nasprotno, delo gre silno počasi izpod rok. Zakaj še preden se prične pravo pletenje, je treba slamo dobro okošati, izbrati, okolenčati, t. j. odločiti jo od steblovih kolenc — potem šele je slama godna, da jo prično vpletati. Tri bilke vprek položene, ločene v sredi s četrto, je treba neprestano prelagati in kolebati, da se mora človek res pošteno naveličati, preden splete kito srednje dolgoti, t. j. kakih 25 m dolgo, za kar je treba slamne bilke zaviti nič manj kot 25.000 krat. Seveda taka kita ni hitro gotova, treba je za njo delo enega dneva. Toda naše ljudstvo je marljivo in rado dela, da le kaj zasluži. No zaslužek je tu res — velikanski! Preden ga povemo, opomnimo, da smo številke, katere bomo navedli, kakor tudi opisovanje

drugih razmer v slamnikarskem obrtu, povzeli iz „Slov. lista“ lanskega leta št. 21. in 22. ter jih torej nismo iz slame izvili. Za kito 25 *m* dolgo, torej za delo enega dneva, dobi kmet — ne prestrašite se! — celih 12 do 20 *v*. Številke menda jasno govore in ni treba še posebnega komentarja. Prav je, da kmetiško ljudstvo rado dela in se ne vda po zimi, ko sicer ni bogve kaj opravila, brezdelju; a za svoj trud bi moralo dobiti vendar tudi pošteno plačo! Že slamnikarski obrtniki sami so zelo znižali cene kitam, a poleg njih je še polno mešetarskih prekupcev, ki hodijo od vasi do vasi, kupujejo kite in seveda gledajo le na to, kako bi sami napravili večji dobiček pri njih. Kmet tako še vsled njih dvakrat trpi.

Velika množica kit pride potom prekupcev v mengeške, trzinske in domžalske tovarne; mnogo jih pa razpošljejo prekupci tudi v inozemlje. Pri slamnikarskem domačem obrtu je udeleženi do 6000 oseb, katerih izdelki se cenijo, kot je razvideti že iz vladnega poročila, na 160.000 *K*.¹⁾

Ko pridejo kite v tovarne, napletó iz njih „šivalke“ različnih vrst slamnike. Šivanje slamnikov gre hitro izpod rok. Pridna šivalka naredi na dan lahko do 30 slamnikov. Ko je slamnik izgotovljen, pride v hidravlično stiskalnico, ki dá pravzaprav šele slamniku pravo obliko. V stiskalnici se namreč nastavi na vlit kovinski vzorec, na katerem se močno stisne, in glavno delo je končano — slamnik je skoro gotov.

Cene šivanih slamnikov so seveda zelo različne. Najnavadnejši slamniki, „duksi“, kakršne nosijo kmetiški otroci, so dobili iz tovarnen po 6 *kr*. Da je cena tako nizka, se ni čuditi, ko pomislimo, kako nizka je tudi cena kitam, in ako povemo še, da dobi delavka, ki naredi, kakor smo zgoraj omenili, do 30 slamnikov na dan, zaslužka bore 1 *K* do 1 *K* 60 *v*.²⁾ Slamniki boljnih vrst gredó za ceno *K* 1.40 do 2 *K*, seveda mislimo tu slamnike, pletene iz domačih kit, kajti slamniki iz laških in drugih finejših

kit se prodajajo v prodajalnicah tudi po 3 do 8 *K*.

Drugi način izdelovanja slamnikov je prostoročno vezenje. Stroje nadomesti tukaj ročna spretnost, namesto slamnatih kit se rabi sama gola slama; tu odpadejo tudi hidravlični in drugi stroji. Namesto vlitih modelov pridejo le še v poštev leseni vzorci, okrog katerih se ovija slama. Iz srede vrha vun so vdolbljene na vzorcu zareze, kjer ima pri pletenju igla svojo smer. Na temenu tega lesenega slamnikovega vzorca se pritrdi v podolgasti, vtisnjen kolobar slama z buckami; ob to privijejo potem naslednjo ter jo na vseh onih krajih, kjer pride čez vdolbene zareze, z nitjo k prvi privežejo. Ko poide slama, se vtakne v njen konec druga, s katero se vrši isto kot s prvo. Tako se to vpletanje in vedno privezovanje nadaljuje, dokler ni s slamnatim plaščem zakrit ves vzorec. Ko je vpleten valjasti vzorec — „štula“ —, pritrdijo še na prav isti način kraje. Slamnik se še varno poravna, dobi lep trak, in dober je za na trg. Ves slamnik je ročno delo. Ako pomislimo, da je treba vsako slamo, kolikorkrat se ovije okrog vzorca, privezati do 24krat k že pritrjeni, potem pač vsak lahko ve, da gre delo počasi naprej, in torej ni čudno, če napravi še tako pridna „vezalka“ na dan le en slamnik boljše vrste, a tudi slabjših ne več kot dva. Dočim se pleteni, šivani slamniki izdelujejo izključno v tovarni, oziroma delavnici slamnikarskega obrtnika, se z izdelovanjem vezenih slamnikov pečajo tudi kmetiške družine, kar seveda tovarnarjem dobro služi: namesto da plača delavko od dneva, dá za vezen slamnik, katerega kupi od domačega obrtnika, kakih 24 do 80 *v*, in ga potem sam seveda veliko dražje proda. Vezeni slamniki so namreč precej dragi in jih je dobiti prav težko izpod 2 *K*.

Tak je slamnikarski obrt.

Uvedenje strojev je naredilo, da je slamnikarstvo vedno bolj izgubljalo značaj domačega obrta in po novih iznajdbah izpopolnjeno postalo kmalu mali obrt. Zadnja let

1) Heimarbeit in Oesterreich. 1901.

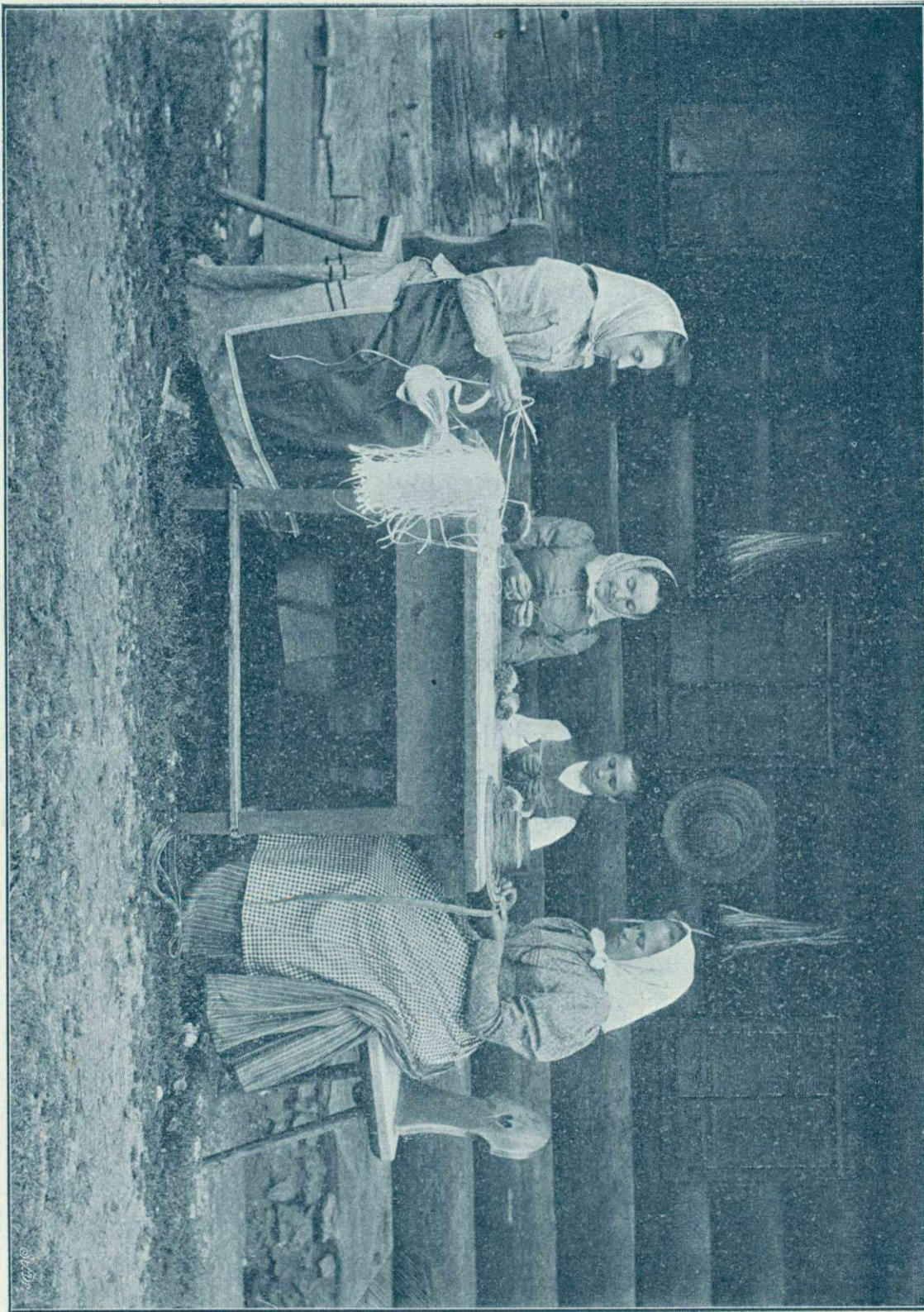
2) „Slov. list“ 1902, št. 21.

pa je pokazalo lice prave velike industrije, a žalibog le nedomačinom. Domač obrt je samo še pletenje kit in pa šele v zadnjih letih vpeljano izdelovanje vezenih slamnikov.

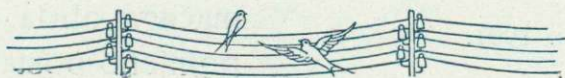
do združenega nastopa malih slamnikarskih obrtnikov, postanejo kmalu žrtva velikega obrta. Hib v obrtu je mnogo, a namen našemu spisu ni polemičen. Če smo se v

DOMAČI OBRTI NA KRANJSKEM: IZDELOVANJE SLAMNIKOV.

Mali obrt obstoji še. V poletnih dneh vidite vedno dosti teh slamnikarskih obrtnikov prodajati svoje izdelke v Ljubljani na trgu pred cerkvijo sv. Jakoba. Toda ako ne pride

opisovanju tupatam zadeli tudi ran, katere vsekavajo obrtu razni njegovi sovragi, smo to morali storiti, ker so te stvari z obrtom samim v ozki zvezi, (Dalje.)

DR. JOŽ. DEBEVEC:

VIRGINIJA — ATALA — BOGOMILA.

SLOVSTVENO-ZGODOVINSKA ŠTUDIJA.¹⁾

O svojem življenju je rekel prvak naših pesnikov Prešeren, „da je tako preprosto, tako vsakdanje, da bi kar nič posebnega ne mogel iz njega povedati.“ A čim bolj pesnik sam molči o svojem življenju, o svojem učenju in napredovanju, tem bolj si prizadevajo in si bodo prizadevali slovenski slovstveniki, da odgrnejo zástor, ki nam brani gledati v tiho delavnico našega največjega umetnika.

Prav nalahno bi izkušal odvdigniti ta temni zástor tudi jaz, da kakor skozi разо pogledamo za trenutek v pesnikovo svetišče. Mogoče, da mi bodo veščaki zaklicali „hands off!“, a roka predrzneža utegne morda izvabiti vendarle kak svetel žarek iz pesnikovega ateliéja.

Da kar na kratko povem svojo misel: Prešeren je — takó bi jaz ménil — čital v svoji mladosti poleg Byrona, Petrarke i. dr. tudi prvega francoskega romantika Chateaubriand-a (izg. Šatôbrian-a); na tega pesnika spominja — in samo to trdim! — „Krst pri Savici“.

François-René de Chateaubriand je bil sin bretonske zemlje; v njegovih žilah se je pretakala keltska in romanska kri, odtod nenavadne poteze njegovega značaja.

Bretanja je poluotok, ki se razteza v neizmerni Atlanski ocean. Že po narodi je oddaljena od središča francoske zemlje. In takó je igrala tudi v zgodovini svojo posebno vlogo. Dočim je bil veliki Julij Cezar

v vsej Galiji za vedno oslabil moč keltskih rodov, kakor Eduvcev, Sekvancev, Remov, in jim za stalno vcepil rimsko omiko, ki se je kmalu bujno razcvela, z omiko pa jim dal tudi rimski jezik, je Bretanja ostala trmasta: tu je rod starih Armoričanov (ki jih opisuje tudi Cezar) kljuboval vsem napadom in povsod preganjani so druidi, svečeniki starih Keltov, pri njih našli mirno zavetišče v gozdovih bretonskih; — ondi so gojili staro poezijo in vero keltsko, ondi čuvali tudi jezik keltski, ki se je ohranil do — danes. Ostala Galija je vzprejela krščansko vero od blagovestnikov, ki so prihajali iz Italije; Bretanjo so pokristjanili irski in škotski menihi. Počasi so ti sveti možje izvršili to delo in čisto mirno, a seme sv. vere, ki so ga sejali z veliko potrpežljivostjo, je pognalo tako globoke korenine, da se še dandanes Bretonska najbolj odlikuje po svojem verskem življenju izmed vseh delov Francije. Kakor so se Bretonci prej s čudovito vztrajnostjo držali svojih bajk o gozdnih vilah, škrahtih, velikanih i. t. d., tako so se kot kristjanje oklenili z vso ljubeznijo zlasti češčenja Matere božje. Obdarjeni z bujno domišljijo so v srednjem veku ustvarili slavnoznanu romantično pripovedko o kralju Artusu ali Arturju, ki je bil središče 12 vitezov „okrogle mize“ (Tafelrunde), pripovedko, ki je postala pozneje neizčrpen vir takozvane dvorne epike (höfische Epik) — jasen dokaz za pesniško nadarjenost bretonskega naroda. Nenavadni značaj tega ljudstva izpričuje sploh vsa zgodovina, ki si jo je ustvarilo. Naj omenim le eno dejstvo! Kdo ne vé, kako so se vedli Bretonci v usodnem l. 1789.? Kar je bilo kmetskih poslancev zbranih v Versaillu, so bili bretonski najresnejši, kralju najvdanejši. Toda gospôda se ni zmenila za bretonske kme-

¹⁾ Viri: Spisi Chateaubriandovi; C. A. Sainte-Beuve, Chateaubriand et son groupe littéraire sous l'empire, nouvelle édition, Paris, 1889, dva zvezka; Charlotte Lady Blennerhasset, Chateaubriand (Romantik und die Restaurationsepoche in Frankreich) v zbirki: Weltgeschichte in Charakterbildern, Mainz, 1903.

tavse; sami, kakor ovce brez pastirja, so tavalili v stolici francoskih kraljev. A „club breton“, ki so ga imeli med seboj, je postal usodepoln za kraljestvo: par bistro-umnih pariških odvetnikov je spoznalo živahnost bretonskih poslancev, začeli so ti odvetniki zahajati k sejam bretonskega kluba, in posledica je bila, da je postal klub, preselivši se iz Versailles-a v Pariz v samostan oo. jakobincev, središče revolucije. Možje, ki so bili prišli zdoma verni in vdani duhovščini in cerkvi, so kmalu nato kot Jakobinci divjali proti cerkvi . . . Kako je prišlo do tega, ne gre raziskavati na tem mestu, ker spada v svetovno zgodovino; dejstvo samo pa kaže dovolj, kakšen je Bretonec. Rénan, tudi Bretonec, pravi, da je najznačilniša poteza bretonske duše — idealizem. „Mi Kelti — piše Rénan — smo naivno pleme. Mi verujemo v dobro in pravo. Če imamo za potrebo in vsaj majhen delež idealnih dobrin, pa smo srečni kot kralji. Mi ne bomo nikdar niti pesimisti niti optimisti . . . Ne zmenimo se, če nam očitajo, da smo nazadnjaki. Skoro zmerom popravijo obrekovani nazadnjaki to, kar pokvarijo prenegli naprednjaki. Strašno versko zagonetko, ki preganja liki zli duh vesti XIX. stoletja in ki je verski ločinarji ter brezverci nikdar ne bodo rešili, mi bi jo rešili, ako bi bili sami na svetu. Mi smo odkritosrčni in globokoverni; nikdar ne bomo pripoznali, da ni zakona poštenosti ali da človekov namen ni tesno spojen z ideali. Naj je Bretanja morda v marsičem praznoverna, fanatična ni bila nikoli.“

In te bretonske zemlje sin je bil Chateaubriand. Rodil se je kot zadnje dete svojima roditeljema dne 4. septembra l. 1768. v mestecu Saint-Malo, ki stoji tik ob morju. Kakor pripoveduje Chateaubriand sam, je bila noč, ko je zagledal luč sveta, viharna, in morje je prestopalo bregove in prestrašeni meščanje so bežali v cerkve, prosit božje pomoči v prehudi stiski. Otroka so po tedanji šegi izročili kmetski dojilji. Po treh letih šele je prišel nazaj v očetovo hišo. Tu se začenjajo za našega pesnika prvi vtiski. Oče je bil

vedno zamišljen. Trle so ga gospodarske skrbi. Govoril je s svojimi otroki malo, le zvečer je stopil med nje, da jim je velel iti k počitku. Tudi matere svoje se Chateaubriand ne spominja s posebno ljubeznijo; opazil je bil kot otrok, da je najbolj ljubila in negovala starejšega brata, druge otroke pa zanemarjala. Ker torej pri stariših ni našel ljubezni, ki jo otrok potrebuje, se je oklenil svoje štiri leta starejše sestre Lucilije, s katero ga je vezala tesna vez prijateljstva do njene smrti. Lep spomenik jej je postavil v svoji povesti „René“. Razen sestre je strastno ljubil morje, ki je ob njem sedel po cele ure, sanjaril o daljnih krajih ter gledal za galebi in pingvini, ki so letali nad morjem; večkrat je pa tudi z grozo opazal mrtva trupla neznanih utopljenecv, ki so jih valovi prinesli na obrežje, ali pa je s strahom poslušal žalostno zvonjenje obrežnih zvonov, ki so med tuljenjem viharja vzpodbujali ljudi, naj molijo za uboge mornarje, kateri se ob tem vremenu boré zunaj na razburkanem morju s požrešnimi valovi. In še ene vrste spomini so se mu iz te otroške dobe globoko vtisnili v dušo, spomini na župnijsko cerkev, kjer so ga kot dete posvetili Materi božji, kjer je potem kot deček večkrat v polumraku molil ali ob nedeljah bil pri dnevni službi božji. — Svoje študije je pričel Chateaubriand v bližnjem kolegiju Dol, ki so ga oskrbovali redovniki. Tu je ostal tri leta ter se dobro izuril v latinščini. L. 1780. je odšel v Rennes, glavno mesto Bretanje, nadaljevat svoje učenje. Prej so poučevali v Rennes-u jezuitje; ko so bili ti l. 1773. izgnani, so prevzeli veliki kolegij svetni duhovni. Chateaubriand se je učil vztrajno. Sam piše: „Nikdar nisem odnehal od sklepa, ako sem spoznal, da je vreden truda; po petnajst, da, dvajset let sem se trudil za kako stvar, in na koncu se ni moja gorečnost kar nič zmanjšala.“ L. 1783. ga pošlje oče v vojaško šolo v morsko trdnjavo Brest. Toda Chateaubriand ni znal — ubogati. Ušel je ter prišel domov. — Mej tem se je bila družina preselila v samotni grad Combours ne prav daleč od

Saint-Malo. Ker ga ni bilo mogoče nikamor spraviti, je pustil oče dečka pri miru. Takó je Chateaubriand preživel tri leta v pusti samoti; sanjaril je okrog po gozdih še bolj nego prej kot deček. Odslej se je sploh vzgajal sam. L. 1786. umrje oče; družina se razprši na vse strani. Naš pesnik dobi — kot potomec slavnega rodu, ki je pre-lival kri za francoske kralje, povabilo, da naj vstopi kot častnik v polk navarski. Tako postane vojak in pride l. 1788. v Pariz. Tu se seznaní z vsemi slavnejšimi pisatelji one dobe. Toda srce njegovo ne najde miru, vleče ga vedno v neznane kraje po svetu. Takrat so Francozi goreli za Severno Ameriko, ki se je borila za neodvisnost od Angleške. Poslali so bili generala Lafayetta z najboljšimi junaki na pomoč Washingtonu. Tudi mladi Chateaubriand je sanjal o Severni Ameriki. Revolucija, ki je izbruhnila l. 1789, ga ni zanimala — študiral je zemljevid Amerike. In res! Dne 8. aprila l. 1791. se vkrca v Saint-Malo ter odjadra čez ocean proti Severni Ameriki. Bil je svoboden; „nobeno globočje nagnenje do kake ženske me ni zadrževalo“, piše sam.

Sedaj, ko ga spremljamo po neznani poti čez širno morje, bi bil ugoden trenutek, da bi si natančneje ogledali njegov značaj. Toda namesto vseh drugih razkrojb omenimo le, da Saint-Beuve, glavni kritik in izdajatelj Chateaubriand-ovih del, v njegovem značaju te-le tri poteze: Prvič — čezmerno o t o ž n o s t, m e l a n h o l i j o, ki jo je pri Nemcih uvedel v slovstvo Goethe s svojim delom „Werthers Leiden“, pri Francozih pa J. J. Rousseau, ki je pa postal tudi žrtva te bolezni, kajti dognano je, da se je Rousseau sam usmrtil iz žalosti, iz obupa; drugič — k u l t m l a d o s t i i n, kar je navadno z njo združeno, neki romantični delirij in iluzija; tretjič pa — b r e z m e j n o č a s t i h l e p n o s t.

Pač si lahko mislimo, da je mladi pesnik, vozeč se v tuji svet (vožnja je trajala tri mesece, do 10. julija, ko so se izkrkali v Baltimoru) sanjavo zrl preko neizmerne morske gladine ter iskal z očmi predmet svojih

sanj. In ta predmet je bila — blažena (kakor si je mislil Chateaubriand) p r o s t o s t divjih narodov, živečih še v prvotnem stanju, brez omike, brez postav, svobodno, srečno. Prvi je bil Francozom začel slikati srečo in prostost divjih narodov prej omenjeni J. J. Rousseau, ki je izustil znani rek: „Retournons à la nature!“ — „Vrnimo se nazaj v prvotnosti.“ Chateaubriand je šel iskat te prvotnosti. V pragozdih ameriškimi ob reki Missisipiju (Meskacebe) se je rodilo Francozom novo slovstvo, ki je neizmerno vplivalo na slovstvo vse Evrope. V teh gozdih namreč in prèrijah je nastala Chateaubriandova romantična povest — *Atala*. Vse-bina jej je ta-le:

L. 1725. so strasti in nesreče prignale Francoza René-ja iz domovine v Severno Ameriko, v Luiziano. Peljal se je navzgor po Missisipiju ter dospel do indijanskega rodu Natše, kjer je bil vsled svoje prošnje vzprejet med bojvnike. Starosta Natše-rodu je bil slepi Šakta. Kako se je René začudil, ko je slišal tega Šakta govoriti francoski! Mož je bil namreč pred leti nekaj časa na Francoskem, je poznal Ludovika XIV. in Fénélonu in je visoko čislal Francoze. Kmalu sta postala iskrena prijatelja. Šakta je dal René-ju svojo hčerko Celuto za ženo. Nekega večera sedita sama, ko je vse spalo v čolnu, privezanem ob bregu Missisipija, in Šakta prične pripovedovati zgodbo svojega življenja:

Sedemnajst let je bil star, ko se je vnela med dvema mogočnima indijanskima rodovoma silen boj, namreč med rodом Natše, čigar sin je bil Šakta, in med divjimi Muskogulgi. Na strani Natešejevcev so se borili tudi Španci, ki so se bili takrat naselili v Luziani. V boju je padel Šaktov oče. Sina reši dobrosrčen Španec, Lopez po imenu, ter ga pelje s seboj v utrjeno mesto St. Augustin. Ondi se je Šaktu sicer dobro godilo toda dolgčas mu je bilo po svobodi, po pragozdih, in nekega dne pobegne. Lopez mu je sicer govoril o krščanskem Bogu, toda Šakta je ostal pogan. Zapustivši hišo svojega dobrotnika tava po gozdovih, a

poti do svojega rodu Natše ne najde. Nekega dne ga ujamejo Indijanci; bili so Muskogulgi, najhujši sovražniki Natše-rodu. Ko so izvedeli, da je mladi jetnik sin v boju padlega poglavarja Natšejevcev, so sklenili, da ga slovesno sežgó na grmadi v svoji veliki vasi Agalahukla, več dni hoda oddaljeni. Od vsega sveta zapuščen, je ubogi Šakta ležal zvezan na rokah in nogah v šatoru svojih sovražnikov. Le kadar so se vzdignili na pot, so mu oprostili noge, da je šel z njimi, z vsakim korakom bliže svoji smrti. Tako je minulo nekaj dni in noči. Neko noč pa, ko je vse spalo po šatorišču, ujeti Šakta pa žalostno premišljal svojo usodo, zašumi listje okrog njega, in v trenutku stoji pred njim temna postava. Bila je — Atala, hčerka Simaghama, poglavarja Muskogulgov. V srce se ji je bil zasmilil zvezani jetnik in sklenila ga je rešiti. Njeno prvo vprašanje do jetnika je bilo: „Si-li kristjan?“ In ko jej je Šakta odgovoril, da ni, se je nevoljno obrnila od njega z besedami: „Pomilujem te, da služiš podlim malikom. Mene je moja mati krstila in vzgojila v krščanski veri.“ Vendar pa Atala ni zapustila mladega jetnika; prišla je šestnajst večerov zaporedoma pogovarjat se z njim o krščanski veri. V tem času so bili Muskogulgi dospeli že blizu svojega cilja. Še en dan, in Šakta naj bi zgorel na grmadi. Odičili so ga s cveticami in pobarvali mu obraz, kakor je zahteval obred. Najgroznejše pa je bilo to, da so vpričo njega imeli posvet, kje in kako naj umrje. Petdeset starcev je sedelo v krogu in vsak je izrazil svoje mnenje. Sklenili so slovesno še enkrat smrt mladeničevo. Še ena noč ga je ločila od tega groznega trenutka. In v tej usodni noči je Atala hotela rešiti tujega jetnika, naj velja kar hoče. Muskogulgi so se bili upijanili, veseleči se slovesnosti drugega dne. Tudi stražniki, ki so čuvali jetnika, so pospali. V tej gluhi noči se priplazi Atala, tvegujoč svoje življenje, do Šakta. V hipu so prerezane njegove vezi. Toda kako ostrmi deklica, ko jej izjavi Šakta, da brez nje ne mara bežati! Po hudem duševnem boju se Atala odloči, da hoče bežati z njim.

Presrečen je bil Šakta! Toda le malo časa. Ker je bila temna noč, zaideta v divjo goščavo. V strahu, da ju ne bi zasledovali, tavata naprej skozi gosti les. Prišla sta že precej daleč. Tu ju doleti še druga nesreča: grozna nevihta nastane. Strele švigajo in udarjajo v stoletne smreke. Spehana in izmučena sedeta begunca pod neko brezo na zelen, mehke mah. V tem slovesno-groznem trenutku, ko vsa priroda besni okrog njiju, je sklenil Šakta odkriti Atali svoje srce: pove jej, da brez nje ne more živeti in da mora postati njegova žena. Že jo hoče pritisniti na svoje srce, toda — in to je tisti značilni moment, tisti nepričakovani obrat v tej povesti, ki čitatelja mora presuniti — Atala mu sedaj, v tem slovesnem trenutku, ko Šakta ves trepeče od sreče in blaženstva, razodene skrivnost svojega življenja, ki jo je skrivala ves čas, kar je občevala z mladim jetnikom, pove mu namreč, da ne more postati njegova, ker obljuba, sveta obljuba jo veže; njena rajna mati jo je, ko je bila kot dete nevarno zbolela, zaobljubila Devici Mariji, da jej bo, ako ozdravi, služila kot čista devica do konca življenja. Razodene pa mu tudi, da ga tudi ona ljubi, a ljubi s čisto ljubeznijo. Obenem ga prosi, naj ji izpolni zadnjo željo: naj postane — kristjan.

Z nemo topostjo je Šakta poslušal to povest; siromak pa ni zapazil, da je Atala, ko je bila za hip neopazovana, izpila drobno stekleničico neke tekočine — strupa. Nosila ga je vedno s seboj, da bi ga izpila, kadar bi ji bilo nemogoče več, da zvesta ostane obljubi . . .

V tem vihar tuli dalje, in ko najbolj razklada svojo moč, in uboga ubežnika, trpinčena dušno in telesno, ne vesta ne kod ne kam, zaslišita naenkrat iz daljave zvonček, in ko gresta proti oni strani, jima pride nasproti častitljiv puščavnik, P. Aubry, in njegov psiček se jima dobrika. P. Aubry je bil že več let misijonar med Indijanci. Ob nevihti je vselej zvonil z zvončkom svoje kapelice, da bi naznanil blodečim potnikom, kam naj se obrnejo, da dobé zavetje. Prijazno ponudi

Atali, ki so jo moči čimdalje bolj zapuščale, svojo celico kot prebivališče. Toda le malo časa jo je imel pod svojo gostoljubno streho. Ko je dobri duhovnik za nekaj časa zapustil svojo celico, imajoč opravka med svojimi indijanskimi ovčicami, in je vzel tudi Šakta seboj, je Atala, ki je ostala sama doma, začutila strašne posledice zastrupljenja. Moža se vrnela in jo najdeta v smrtnih težavah. Boreč se s smrtjo, razodene Atala puščavniku, da je izpila v gozdu strup, samo da bi ostala zvesta Mariji. Bridko je misijonar pokaral njeno dejanje, obžaloval njeno nevednost v verskih rečeh, češ, da bi jo bil obljube lahko odvezal, spremenivši jo v kako drugo dobro delo; povedal jej je tudi, da njena mati ni mogla svojega otroka tako vezati za celo življenje, in duhovnik, ki jej je to svetoval, ni ravnal po volji božji. Vse to je govoril P. Aubry, toda — bilo je prepozno! Bleda smrt se je bližala s težkimi koraki. Ginljivo je nesrečna deklica vzela slovo od še nesrečnejšega Šakta. Izročila mu je križec, ki ga je vedno nosila na svojih prsih in je še enkrat ponovila prošnjo, naj vendar postane kristjan, da se bosta enkrat zopet videla v večnosti. Saj združenje na zemlji nima nobene prave cene, ko trajata tako malo časa; združenje onkraj groba pa traja večno. — Ko jo je misijonar izpovedal, obhajal in mazilil s sv. oljem, je izdihnila deklica svojo dušo.

Nepopisna je bila žalost zapuščenega Šakta. Puščavnik je sicer mislil, da bi deklico pokopali njegovi Indijanci z vso mogočo slovesnostjo, toda Šakta ga je prosil, naj bi se izvršilo vse tiho, kakor je bilo tiho njeno življenje. In tako sta celo noč čula ob njenem mrtvem truplu, ki je bilo podobno spečemu angelu; drugo jutro pa, ko se je pokazal prvi rdeči žarek jutranje zarje, je Šakta dvignil žalostno breme, misijonar pa je vzel lopato v roko in tako se je premikal žalostni izprevod proti „gaju mrtvih“. Puščavnikov pes je tekel spredaj. Nad vhodom v gaj mrtvih se je spenjal prirodni most. Pod njegovim obokom sta izkopala jamo, ter

vanjo položila dragi zaklad. — Šakta je potem hotel ostati kar za vedno pri puščavniku, da bi jokal in bdel na grobu svoje Atale. Toda duhovnik ga je posvaril, da se možu ne spodobi čezmerno žalovati, ampak naj se vrne domu k materi, ki joka po njem, in naj si ustanovi družinsko življenje, ob grobu Atalinem da bo pa že on bdel in molil. In tako se je Šakta res poslovil od dobrega patra in od groba svoje Atale.

S tem se konča pravzaprav povest; toda naš pisatelj Chateaubriand je dodal „epilogue“, kjer nastopa še on (Chateaubriand) sam. Pripoveduje namreč, da je na svojem potovanju v Ameriko l. 1791. došel do slapov Niagare in ondi videl nekaj bednih ljudi, ki so šli mimo njega in na njegovo vprašanje, kdo so in kam gredó, odgovorili, da so zadnji potomci Natše-rodu in si iščejo novih bivališč, ker so jih močnejši sosedje spodili z rodne zemlje. Ti izseljenci so mu pripovedovali povest o Šaktu in Atali in P. Aubry-u, o Francozu René-ju in Celuti, hčerki Šakta, ženi René-jevi. In med temi bednimi izseljenci se je nahajala tudi vnukinja one Celute. Nosili so ti siromaki seboj tudi prst z grobov Atale in Šakta in P. Aubry-ja. O Šaktu so povedali, da je pozneje postal kristjan in umrl kot spoznavavec, ubit od Indijancev.

„Tako vse mine na svetu“, je izdihnil naš pesnik, ko je slišal povest, ki jo tudi končuje s temi besedami, „kar je lepega, krepostnega in prisrčnega! Človek, nič drugega nisi kakor kratek sen, bolestipolna prevara! Le nesreči je odmenjeno tvoje življenje in le vsled žalosti duše svoje, vsled večne melanholije svojih misli si nekaj!“

Kakor že omenjeno, je Chateaubriand to povest o Atali zamislil brez dvoma l. 1791., blodeč po Severni Ameriki; toda objavil jo je šele l. 1801. torej deset let pozneje.

V Ameriki se je mudil dobrih pet mesecev. Dne 2. januarja l. 1792. se je že zopet izkrcal v Havru. Kakó kritika sodi o Chateaubriandovih popisih Amerike, Niagare itd., nas ne zanima. Domov prišedši je vstopil zopet v svoj polk Navarra. Bil je pristaš monarhije. Dne 15. julija je marširal v Bruselj.

V telečnjaku ni imel nič drugega kakor rokopis „Atale“. Njegovemu polku se je godilo slabo: dne 16. oktobra se je razšel, Chateaubriand je imel 18 frankov denarja in nevarno rano v nogi. Vrhutega je pritisnila še mrzlica in osepnice. Smrtno bolan se je privlekel do morja, do mesta Ostende, kjer se je prepeljal za zadnje novce na angleška tla. Na Angleškem je ostal kot „emigrant“ do majnika l. 1800. Kako trdo se mu je godilo v Londonu, kako je stradal, a vendar ne obupal, pripoveduje v svojih spominih „z onkraj groba“ (*Mémoires d' Outre-Tombe*). Mej tem časom je pisal pridno to in ono, toda nihče se ni zmenil zanj.

Tu zagleda spomladi l. 1801. povest „Atala, ou les Amours de deux Sauvages dans le Désert“ beli dan. Vsa Francija je postala mahoma pozorna na mladega pisatelja. Dasi mnogi kritiki imenujejo povest samo banalno, je vendar ogromno večino čitateljev očarala že vsled tega, ker se godi v čisto novih, dotlej neopisanih krajih.

Uspeh povesti je bil velikanski; umetniki so jo izdali z risbami, dramatikci so jo spravljali na gledališke odre, v par letih je bila prevedena v vse imenitnejše evropske jezike. Čitala se je celo v haremu turškega sultana. Nemški pesnik Armin je pisal svojemu prijatelju Klementu Brentano, istotako znanemu nemškemu pesniku, da je „Atala“, vzbudila med Francozi in tudi drugod zopet zanimanje za tako zaničevano vero, in da Chateaubriand ni mogel več storiti nego je, ker da je „izlil v povest vso svojo žalost, in višek žalosti je smrt, kakor je višek vseh radosti življenje.“ Od vseh strani so prihajala pisatelju pisma, polna občudovanja in hvale. Sam Napoleon Bonaparte, tedaj prvi konzul, je čital povest z istim užitkom, kakor je prej čital „Wertherja“ in „Ossiana“. Bourienne je dobil od konzula povelje, da mora Chateaubrianda takoj črtati iz zapisnika „emigrantov“. Prijatelji so znali stvar tudi tako napeljati, da sta se Napoleon in Chateaubriand „slučajno“ sešla pri Lucijanu, Napoleonovem bratu, kjer je Napoleon imel prvo besede liki samovladar.

Tudi slovanskemu svetu je „Atala“ kmalu postala znana. Že l. 1805. jo je v češčino prevedel Jos. Jungman. (Cf. dr. M. Murko, *Deutsche Einflüsse auf die böhmische Romantik*.) Pri Mickiewiczzu se vidi, vsaj po moji sodbi, vpliv Chateaubrianda v klasičnem četrtem spevu „Pana Tadeusza“, kjer pesnik popisuje pragozde Litve, podobno kakor Ch. opisuje pragozde Sev. Amerike. In če Puškin v svojem romantičnem epu, „Evgeniju Onjeginu“, pravi:

Ljubvi nas ne priroda učitъ
a Stalj ili Šatobrianъ —,

priznava s tem dovolj jasno, da je v mladosti nanj vplival tudi Chateaubriand s svojo „Atalo“.

In tako si prav lahko mislimo, da je tudi naš Prešeren v svoji mladosti čital Chateaubrianda, ki je bil takrat „moderen“. Zlasti ga je lahko dobil v roke, ker so ravno v onem času Francozi z okupacijo naših dežel brez dvoma vzbudili tudi zanimanje za svoje najnovejše slovstvo. A zdi se mi, kakor sem omenil takoj spočetka, da imamo v „Krstu pri Savici“ tudi nekake reminiscence na Chateaubrianda. Vendar preden preidem k posameznim točkam, ki jih hočem navesti v prilog svoje trditve, naj v boljše orientiranje čitateljem v par potezah načrtam še nadaljnjo delovanje Chateaubriandovo.

„Atala“, ki se z njo pričinja francoska romantika, je bila le nekako prva lastavica, ki je naznanjala prihod nove dobe in nove struje v francoskem slovstvu, ki je pa prinesla tudi prvo lovorjevo vejico mlademu pisatelju; lovorjev venec pa mu je spletlo naslednje l. 1802. Tedaj je zagledalo namreč Chateaubriandovo najimenitnejše delo beli dan.

L. 1802. pomeni v zgodovini Francoske velikanski preobrat. Nesrečni Franciji so spomladi tega leta zasijali prvi žarki miru. Na vseh krajih in koncih se je začela reorganizacija družbe, in to pod vplivom Napoleonovega veleuma. Prav posebno je bilo temu mogočnemu geniju pri srcu, kako bi zopet dvignil katoliško bogočastje, ki ga je bila divja

revolucija vrgla v ropotarnico, — kako bi organiziral narodno vzgojo, vrnil domovini po tujini blodeče izseljence (emigrante), z eno besedo: kako bi zvezal družbo, ki je bila po revoluciji razpadla. Prvi predlog, ki ga je stavil postavodajalnemu zboru (Corps Législatif) dne 5. aprila 1802, je bil k o n k o r d a t, t. j. ureditev razmer med Francijo in papežem. Dne 18. aprila onega leta je bila Velika noč, in Napoleon je hotel, da bi ta dan bil dan splošnega miru v Franciji, miru tudi za katoliško cerkev, ki je od 14. julija 1792. uživala samo pravico — giljotine. Mnogo je bilo težoč na obeh straneh, toda véliko soboto ponoči je vendarle kardinal Caprara kot odposlanec papežev podpisal konkordat. In velikonočno nedeljo je Pariz po več letih videl zopet veličasten prizor: v cerkvi Notre-Dame se je odpel slovesni „Te Deum“ in navzoč je bil v vsem svojem sijaju, oblečen v škrlat, prvi konzul, ki je s svojim ostrim pogledom prisilil tudi vse spremstvo svoje, da je opustilo vsak zasmeh sv. obredov. Francoski zgodovinar Thiers slika ta prizor tako-le: „Prvi konzul je stal med cerkveno slovesnostjo nepremično, s strogim obrazom, na katerem ni bilo poznati niti pobožnosti enih niti raztresenosti drugih. Bil je miren, resen, prav kakor kak car, kadar izvršuje velik čin svoje volje, in ki ukazuje s svojim pogledom pokorščino celemu svetu.“ (Cit. Sainte-Beuve, I. p. 276 nsl.) — To je bilo v stolnici Notre-Dame; in isti dan je prinesel časopis „Moniteur“ naznanilo, da je izšla nova knjiga z naslovom: „Génie du Christianisme“ izpod peresa F. R. Chateaubrianda. Lani je čudovita knjiga praznovala svojo stoletnico; časopis „Stimmen aus Maria Laach“ je prinesel obširno analizo in oceno, ki jo je napisal sloveči jezuit-slovstvenik P. Baumgartner. Tudi „Katoliški Obzornik“ se je spomnil te stoletnice in prinesel kratko vsebino. Kogar zanima, se torej lahko natančneje pouči ondi, tu naj omenimo le toliko, da je Chateaubriand nameraval z njo podati Francozom apologijo krščanske vere, in sicer prav posebne vrste apologijo. Sklicevati se na zdravo

pamet ter z umskimi razlogi dokazovati, da biva Bog in da je človeška duša neumrljiva, takrat res skoro ni kazalo, ker so bili francoski enciklopedisti ravno v imenu „pameti“ krščansko vero pripravili ob ves ugled in jo okidali z debelo plastjo zasmehovanja tako, da se je zdela pokopana za zmerom, in „boginjo pameti“ so postavili takrat v oltar. Zato si je Ch. izbral povsem drugo pot, da bi pripravil krščanstvo zopet k časti: v celi svoji knjigi dokazuje le, da je krščanska vera najbolj poetična, da se najbolj prilega človeškemu srcu, da je najbolj prijazna človeški slobodi in lepim umetnostim; da se mora človeštvo tej veri zahvaliti za vse, kar ima dobrega od poljedelstva pa do abstraktnih ved, od zavetišč za nesrečneže pa do veličastnih svetišč, sezidanih od Mihel-angela in okrašenih od Rafaela; da ni najti nič bolj božanstvenega nego je krščanska morala; nič ljubeznivejšega in veličastnejšega od dogem te vere, nje naukov in obredov; da ona pospešuje veleume, očiščuje okus, da pesnika ravno tako lahko navduši, kakor so poganski bogovi navdušili Homerja in Vergilija, in da nikakor ni sramotno, biti vernemu, kakor so bili verni Newton in Bossuet, Pascal in Racine . . . Z eno besedo: krščanska vera mora biti resnična zato — tako sklepa Chateaubriand — ker je tako lepa. — Boljšega sotrudnika si Napoleon tedaj ni mogel želeti pri svojem načrtu, da bi zopet vrnil vero Francozom, in primernejšega trenutka ni zlepa zadela kakšna knjiga, kakor ga je zadela knjiga Chateaubriandova. Bila je epohalna, kakor maloktera v svetovnem slovstvu. Gori omenjeni Thiers piše o velikanskem vtisku, ki ga je napravila na Francoze, tó-le (cit. Sainte-Beuve, I. p. 278): „Od enih strastno napadana, od drugih zopet zelo hvaljena, je napravila ta knjiga globok vtisk, kar je tedaj splošno čutila francoska družba: bil je to neke posebne vrste kes po nečem, česar ni več, po nečem, kar smo prezirali ali razdevali, dokler smo je imeli, po nečem, kar si želimo z žalostjo nazaj, kadar smo je izgubili. Táko je človeško srce! To, kar ima, ga dolgočasi ali mu je

v nadlego; to pa, kar je nehalo bivati, naenkrat zadobi privlačno silo.“

V hipu je postal Chateaubriand poleg Napoleona najslavnejši mož na Francoskem, takó da angleška pisateljica Charlotte Lady Blennerhasset (glej zgoraj!) ni oklevala pisati zgodovino restavracijske dobe v Franciji in romantike takó, da je postavila Chateaubrianda v središče in vse drugo raz-

Chateaubriand je odslej mnogo deloval tudi kot politik in igral važno vlogo kot minister tudi še po zatonu Napoleonove slave. Umrli je dne 4. julija l. 1848. v Parizu. Toda počivati je hotel po smrti domá v svoji ljubljeni Bretanji, ki je ni več videl od l. 1792. Prav blizu njegovega rojstnega mesta Saint-Malo stoji v morju majhen otok, same gole pečine, z imenom Grand-Bé.

CIGANI.

FOTOGF. K. ČEČ.

poredila okrog njega kot središča. Hitro so prenehale tudi gmotne skrbi za našega pisatelja, kajti že maja meseca l. 1803 ga je Napoleon imenoval za tajnika pri francoskem poslaništvu v Rimu. In ko je Chateaubriand dospel na svoje mesto v Rim in bil vzprejet od Pija VII. v avdijenci, mu je le-ta pokazal odprto knjigo na svojem pisalniku; bila je — „Génie du Christianisme!“

Ondi je želel biti zakopan. In to željo so mu prijatelji izpolnili. Preprost kamenit križ ti kaže kraj, kjer počiva veliki sin armoriške zemlje. Vpitje ljudi ne moti njegovega počitka, le valovi Atlantskega morja, ki ga je tako ljubil, mu šepetajo pesem o „večni melanholiji človeškega življenja“.

(Dalje.)

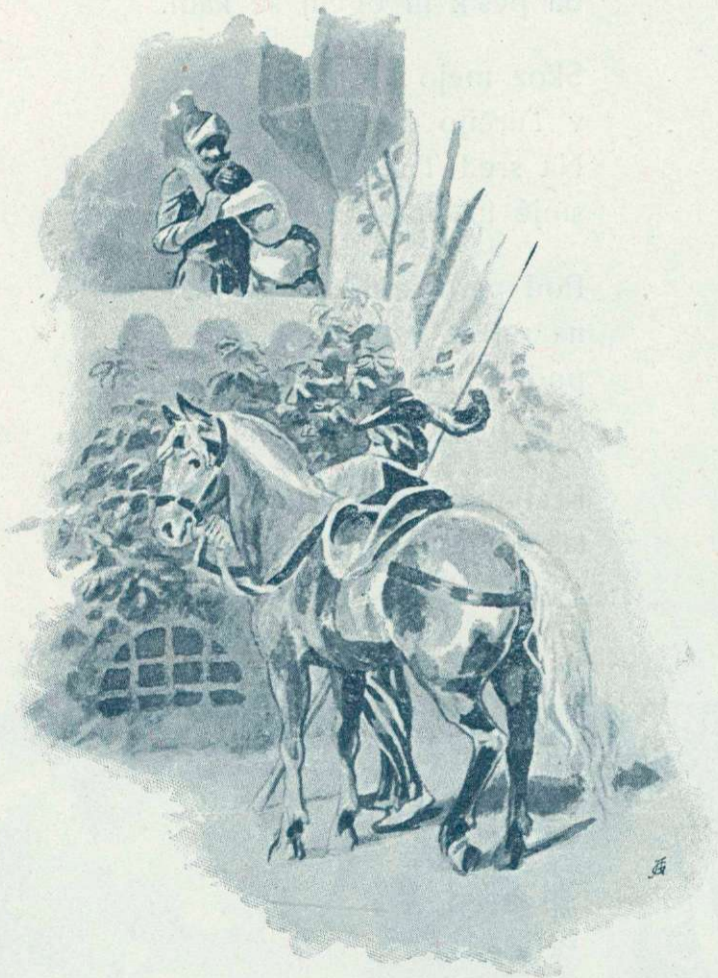

Se kralj Matjaž oženil je,
z Alenčico zaročil se,
prelepo mlado deklico,
kraljico ljubo ogersko.

Zadosti malo z njo živi,
zadosti malo, le tri dni.
Žgoli mu ptica prvi dan:
„Na vojsko brž, na mejo vstan’,

na kraj oblasti dunajske,
dol na pokraj’ne ogerske!“
Matjaž odgovori takó:
„Ne morem zdaj še na vojskó;

so hlapci moji še hromí,
konjiči moji vsi bosí;
še niso sablje brušene
in narejene puške ne.“

Ko ptica drugi dan žgoli,
Matjaž kot prej ji govori;
ko prišla žgolet tretji dan,
za vojsko je že naravnan.

Pokliče kralj Alenčico,
preljubo k seb’ kraljičico,
tako ji pravi, govori:
„Brž moram iti, se mudi,
na kraj oblasti dunajske,
dol na pokraj’ne ogerske.
Bi kdaj ti dolgočas’vala,
otožnost te napadala,

preštevaj zlate rumene,
gradove varvaj zidane;
na vrt naj te ne vodijo,
da Turki te ne vhitijo.“

Zajaše konj’ča brzega,
zadirja z grada belega
na kraj oblasti dunajske,
dol na pokraj’ne ogerske.

Vojaki šator stavijo,
Matjažu ga napravijo;
ko pride, mu zaukajo,
da Turki onkraj slišijo.

Ob vojski zmirom krog letí,
goló pa sabljo v rok’ drži;
ko mahnil je, je prostost dal,
devet je padlo vselej glav.

Po nebu spet je ptičica
prepevala mu pevčica.
Matjaž jo vidi, ostrmi;
mu trikrat šator obleti,

na zlatem jabku obsedi,
zažvrgoli, zagostoli:
„Na konj’ča, konj’ča, kralj Matjaž!
predolgo v čislu tuje ’maš;

dežele meriš druge vse,
al' v skrbi nisi sam svoje!
Glej, tvoja ni še merjena,
kraljica ti je vplenjena!

Turčini so prijahali
Alenčico ti vhiteli!
„Je táka — reče kralj Matjaž —
zavirat meni kaj imaš?

Ne skušaj ptica se z manó
jaz imam puško risano!“
„Če skušam ptica se s tabó,
život mi vzemi in glavó!“

Kralj plane na konjičeka,
na vejico kot ptičica,
predrobno dómu zadriči,
tak' kot na neb' oblak beži,

do svoj'ga grada zidan'ga,
do svoj'ga doma belega.
Hiti naprót mu družina,
najspredej grede mojškrica.

Vsi tarnajo, vzdihavajo,
solzice toč'jo, vekajo,
kraljič pa pravi, govori:
„Ne bojte se, družina vi!

Dans tretji dan gotovo bom
kraljico dal vam spet na dom.
Vi hlapci, predno grem odtod,
meniško me naprav'te spod';

obrijte mi okrog lasé,
kot takemu menihu gre!“
Kot Turk obleči zgor' se dá;
ogrne haljo do petá,
pripaše svetlo sabljico,
na sabljo vozo rudečo;
pod haljo skrije šmarni križ,
kot grom se nos' in blisk in piš.

Si zbere konj'ča iskrega,
njega zasede brzega;
zaškrtne podkev, zapraši,
da pes'k in ogenj se kadí.

Skoz mejo dirja ogersko
v Turčijo doli glóboko.
Na sred Turčije globoke
stojé tri lipe zelene.

Pod prvo konj'če stavijo,
na raj se brhk' oblačijo;
pod drugo raj prodájajo,
pod tretjo krogle rajajo.

Kraljič pri mizi rumeni
tako jim pravi, govori:
„Gospodje ne zamerite,
po čem vi raje pródate?“

Se turški paša zveseli,
prijazno pravi, govori:
„Po zlatu jih ruménemu,
jih je po zlatu belemu.

Junak pa, kateri nam je kos,
naj se brez plače tud' obnos'!“
Kralj seže v aržet svileni
po zlat' rudeče-rúmeni.

Po mizi mu ga zatoči,
da po njej trikrat obleti,
pred pašem turškim obleži.
Mu paša reče, govori:

„Ta zlat je kova znanega,
Matjaža kralja samega.“
Pa reče, pravi kralj Matjaž:
„Povem ti jo, ne bode laž:
Sem ob život Matjaža djal,
mu zlate čisto vse pobral.“
In grede si devojke 'zbrat
in reče godcem zaigrat!

Si mlado 'zvoli Alenčico,
Alenčico, kraljičico;
Ročice si podájata
in urno krog zarajata.

Popraša jo: „Al' me poznaš?
Al' nisem, kot je bil Matjaž?“
Pogledala ga je ostró:
„Matjažu vzel si ti glavo!

Obriti tat, meniški tat,
kakó te hočem jaz poznat'!“
On Turkom dalje govori:
„Kaj pravim vam, gospodje vi!

Al' smem devojki tud' napit',
pijače v kup'co natočit'?“
„Napil pa ti zato ji boš,
ker, kakor vid'mo, svet si mož,

Matjaža si ob glavo djal
in zlate si mu vse pobral.“
Dá v kup'co zlati prstan svoj,
pak ona: „Dični družo moj!

Sem nadjala se nujno te;
pesté, glej, trapi sitni me,
za mano vsi se slinijo,
zdaj brade naj s' obrišejo!“

Kraljič pa jame govoréč:
„Nič težje ni mi v srcu več!
Ko se na konj'ča zaletim,
glej, da s seboj te jaz dobim.

Ta čas bom urno te pobral,
od spred' na belca brz'ga djal;
ko sekal bom na desno stran,
se drži ti na levo stran.“

Matjaž popraša še: „Možjé,
al' vzeti smem slovo od nje?“
„To tudi ti lahko storiš,
ker vid'mo, da sveto živiš.“

Prijel za bele jo roké,
na konj'ča djal jo je pred se.
Po polju k Savi z njo driči
kot ptičica s perotimi.

Pa sabljo golo v rok' drži,
od spodaj kača gor' sedi,
od zgoraj ogenj gre iz nje,
Matjaž jo ročno sukat' vé.

Zdaj Turki se spogledajo,
za njima v curku vderejo,
še paša brado maže si,
zasmeje se, spregovori:

„Sem bil nekdam pri njem ujet,
hit'té mu, mojci, glavo vzet',
Alenčico pa meni dat',
ki jo pristrčno imam rad.“

V obójo kralj pa seka stran,
v obójo s' družá umika stran.
Po bliskovo mu sablja gre,
za srpom snopje stavka se;

za koso trava v red leti,
za njim po vrsti Tur'k leži,
pa belče v dir, da prideta
gor do kovača vmazanca.

Matjaž mu reče: „Kaj ti dam?
Da turški kujež si, poznam;
brž konja zbosi, preobúj,
narobe podkve mu prikúj.“

Turčin narobe prekovál,
in kralj z levico zlat dajál.
Z desnico glavo proč mu djal,
do Save konj'če zapektal.

Se vdere vánjo, rezgetá,
vé dobro, kaj na hrbtu 'ma,
da nosi draga sebi dva,
Matjaža kralja slavnega,

in rešeno nevestico,
Alenčico, kraljičico.
Čez reko splava široko
na blaž'no zemljo ogersko.

K. SOJANOV:

IZZA KULIS ŽIVLJENJA.

ČRTICE.

VII.

Pijanec.

Godec Žeja je obrisal hude ščetinaste brke, srebnil z ustnoma, vzел harmoniko ter jo raztegnil, odprl svoja čudovito široka usta in pričel peti:

Lani sem kupil ti kilo kofeta,
letos pa hočeš že cel'ga teleta . . .

Mladi svet pa se je godcu smejal, mu metal desetice ter naročal poskočne polke in mazurke, katerih se Žeji ni nikdar zmanjkalo. Svetle, sivkaste oči so godcu včasih švignile po plesalcih, ki so vleкли iz žepov mošnjičke ter izbirali zanj drobiž . . .

„Žeja, kronico imaš tukaj!“ se je bahal Jelenov Luka, mlad fant, ki je takrat slovel kot najmočnejši in najlepši. „Pa da boš tudi kaj zapel! Malce zamoči, žeja ni nikdar ugašena, posebno če je tako velika, kakor si ti.“ In molil mu je kozarec, da mu natoči iz literske steklenice vina. Godec Žeja pa je pil, si obrisal brke in zagodel urno polko.

„Kakor bi ga vlil, tako lepo postaven je tvoj Luka“, je rekel Jelenu njegov sosed. „To rečem, da takih fantov malo, da bi se znali k vsaki stvari tako lepo pripraviti kakor ta. Takega sina je človek lahko vesel.“

Jelen pa je potisnil kozarec pred soseda, mu natočil, in ta je pil na njegovo srečo.

„Prazna steklenica je pa res nekaj dolgočasnega na mizi“, je menil krčmar, vzел prazen liter in izginil med vrati po novega vina za starega Jelena in njegovega soseda.

„Jelen, no, saj jaz ne vem, ljudje pravijo, da bi bila Manarjeva Franica in pa tvoj Luka tak par, da bi jih zavidala vsa soseska“, je pripovedoval sosed Jelenu, mežikal z očmi ter kazal na Luka in Franico, ki sta se baš privrtela vsa zasopla in vroča mimo njihove mize.

„Bomo videli“, je odgovarjal Jelen, ter si basal tobak. „Punca bo res precej imela, pa se vendar mora prej malce poizvedeti, kakšne roke ima za delo. Taka pri nas ne more gospodinjiti, da bi skrbela samo za gladke, bele roke.“

Razgrelo jih je vino. Kričali so vsekrižem, pili slabo vino krčmarja Svalka, kadili zoperno-smrdeč tobak, možili svoje hčere in sinove, pogajali se za dote, razgovarjali se o živini in hvalili drug družega. Krčmar pa je s steklenicami v rokah in pod pazduho tekal v klet, spodbadal plesalce, namigaval godcu Žeji, pobiral denar, ter se smehljal dobrovoljnim kmetiškim ljudem.

V kotu, ondi pri peči pa je že napol dremal človek rdečkaste brade, zabuhlih, skoraj višnjevkastih lic; na oči je imel pomaknjen zmečkan gosposki klobuk. Nепrestano je mrmral, včasih pa je zakolobaril z roko po zraku, žugal nekemu in zopet utihnil.

„Vse bo osleparil, kakor je mene; tako jih bo, da bodo pomnili, kdaj so mu verjeli; o, to je slepar!“ In zamahnil je z roko, jo trdo položil na mizo, segel po steklenici žganja ter jo nadušek izpraznil.

„Še eno!“

„Če boš plačal; ti ne plačaš rad, Tine, in danes si že pijan“, je menil krčmar.

„Koliko sem ti še dolžan? O, tvoja kreda napiše vse, veliko, še več napiše“ — —

Svalk se je izognil neljubim besedam in odšel po steklenico špiritovega žganja, Tinetove vsakdanje, najljubše pijače. Zagledal je pred seboj polno steklenico in zasvetile so se mu oči in vlival je vāse, kakor da pije zadnjikrat, in mrmral in se jezil . . .

— Ta-le Jelenov Luka . . . Njegov Mihec bi bil prav tako postaven in zal fant, pa je umrl . . . Žena je tudi umrla . . . Sam je ostal,

le njegov zmečkani klobuk, prevrtani čevlji na nogah, pa razdrapana kamižola se ga še drže, drugo — — Nabrusijo si peté, potem pa gredó domov . . . On pa . . . Nekaj sladkega, tako prijetno-gorkega se je polastilo njegove duše, kakor čut tihe, družinske sreče, ki jo je užival srečni Tine na dobro založeni kmetiji. — V slamo, v tuj hlev se bo zavil in zaspal bo berač, zbudil se bo prav takšen, in prva skrb bo žganje . . . Sam je kriv . . . O ne, Svalk mu je kriv, mnogo kriv, vsega je Svalk, lokavi Svalk, vzrok . . . Ženo mu je pokopal, otroke mu je umoril, njega pa je naredil ostudnega pijanca, ki zabuhlega obraza in krvavih oči nadleguje ljudi za merico žganja. —

„Slepar!“ je zakričal ter udaril s pestjo ob mizo, da so odskočili kozarci in se je polilo sosedom kislo vino.

„Kdo je slepar?“ so zakričali od sosednje mize v Tineta.

„Jaz vem — vi ničesar ne veste — a — pa bote izvedeli: ničesar ne bote imeli kakor jaz, strgani bote in prezebali bote kakor psi!“ je vpil Tine s hripavim, jokajočim glasom.

„Tine, s sleparjem pa ti ne boš nikogar častil! Le molči in hvaležen bodi, da te imam na gorkem, uš beraška!“ je zagrmel krčmar.

„Ti, ti si slepar!“ je bruhtnil Tine krčmarju v obraz, vstal izza mize in krčil pesti ter namerjal Svalku. „Ti me bodeš še poznal . . . Velik slepar si, največji slepar, kar jih ima naša fara! Poslušajte ljudje, ta-le je slepar . . .“

Svalk pa je stopil k mizi, kjer je pilo nekaj fantov, se nekaj ž njimi pomenil, nakar so ti vstali in se približali Tinetu. Zgrabili so ga ter vlekli izza mize. Tine je liki besen tolkel okoli sebe, psoval krčmarja in se branil zapustiti gorko peč.

„Svalk, slepar, daj mi —“ Ni imel časa, da bi povedal. Fantje so ga postavili v vežo, odtod so ga pa potisnili na plano v mrzlo januarjevo noč. Zvezde so v mokrosvetlem blesku gorele na temnomodrem nebu, izpod katerega je bril oster, ledeno-mrzol veter.

„Kaj bi tak-le malhar komu pravil, da je slepar!“ so se jezili kmetje.

Svalk pa se je bahal s svojim usmiljenjem, ki ga je imel s pijanim Tinetom že dolgo časa; slednjič pa da se je naveličal njegovega strupenega jezika in moral tako postopati s pijancem.

Godec Žeja je iznova raztegnil harmoniko, pritisnil na svetle gumbe, ubral mazurko, in mladi pari so se zopet zavrteli . . .

* * *

Tine je bil žrtev brezvestnežev . . .

Iz Svalkove krčme so se čuli — kakor vedno — pijani glasovi, ki so tuintam potihnili pa se zopet oglasili, združeni v disharmonijo umazane popevke. Vmes so padale kletve, neslani dovtipi in divji smeh.

Mimo krčme se je prizibal Petričkov Mihec, ki je vedno tiščal roke v hlačnih žepih, če ni bil pijan. Navadno je tri ali štiri dni po nedelji še popival, kadar pa je do zadnjega krajcarja potrebil svoj žep, se je počasnih korakov vlekel na žago in ondi poizkušal delati. Takrat so se mu tresle roke, kakor da je že davno prestopil sedemdeseto leto, in v glavi mu je razbijalo, da so se utripale ob jasnem dnevu zvezde pred njegovimi zaspanimi, krmežljivimi očmi. Petričkov Mihec pa je klel, če mu je padel campin iz rok, ter se togotil, da je tako neroden. Docela suh je bil v ponedeljek, zato je šel na žago in zeval med potjo in tiščal roke v žepih.

Prav tedaj pa je stopil Svalk na prag in zagledal žejnega Mihca, za katerega je vedel, da nima denarja. V krčmi je sedel premožen kmet Ovsenov Tine, ki je dajal za pijačo, kdor je hotel, in krčmar Svalk bi bil rad še večjo družčino nabral za Tinetovo mizo.

„To je pa lepo, da greš na delo. Ljudje pa jezikajo, da cel teden piješ in ne delaš ničesar. Saj pravim, če si ga človek le malo več privošči, pa ga razbobnajo za pijanca“, je menil krčmar.

„Naj golčijo, kar jim drago. Jaz pijem za svoje in nihče mi še ni dal za četrtinko.

Kadar bom komu kaj dolžan, pa naj brusi jezik ob me.“

„Prav imaš, Mihec. Stopi no malce noter, danes dam jaz za liter rdečega.“

„Oho Mihec!“ je klical mladi, premožni kmet Ovsenov Tine. „Mihec, pojdi no pit, saj se boš posušil, če ti ne prilijem.“ In nalil mu je vina v velik kozarec.

Sedeli so še trije drugi žejni ponedeljkarji okoli mize in pili ter imeli s krčmarjem vred veliko zaupanje v Tinetove denarje.

„Mihec, pij; na žagi imaš samo vodo, ta ti pa ne gre tako gladko po goltancu“, je vzpodbujal Tine.

„Če ti Tine reče, da pij, Mihec, se nikar ne brani; ali meniš, da Tine toliko gleda na to, če ga kdo kako merico izprazne na njegov račun. Takih mož, kakor je Ovsen, je na svetu malo. Poštenjak skozi in skozi pa dobra duša.“

Krčmar je hvalil Tineta, Mihec pa je hvalo zamakal z vinom in si pridno nalival in namigaval s krmežljivimi očmi Svalku ter naročal vina, kakor da plačuje on, Petričkov Mihec, pijani žagar brez krajcarja. Svalk pa je točil slabo vino in vedno znal kaj šalji-vega povedati, da se je razlegel sirov smeh iz pijanih grl vunkaj na cesto.

„Mi smo tiči, kaj, Tine? Za nas so poliči!“ je dejal Zabodar Tinetu in pri tem porinil klobuk nazaj, da so se vsuli izpod njega nepočesani, silno zanemarjeni lasje. „Babnice naj molčé, če ga včasih malo potegnemo.“

„Modro rečeno; če pa molčale ne bodo, jim pa jezike malo prikrajšamo. Gospodar je gospodar, če on sleče hlače, jih pa baba obleče, in potem je mož le možiček“, je dostavljal Svalk.

„Babnice je treba tako krotiti, da ne bleknejo niti besedice več! Moja je nekoč poizkusila, jaz pa, nebodilen, sem segel po polenček in jo naučil pokorščine“, se je pohvalil Petričkov Mihec.

„Mihec, pij!“

In Miha je zvrnil tri kozarce po vrsti v svoje žejno grlo. Postali so veseli, da so se objemali in si zagotavljali večno prijateljstvo. Svalk pa je čakal na prazne steklenice in

se vračal s polnimi in računal s Tinetovo mošnjo . . .

„Vraga, dolgčas je samo piti; vrzimo malce podobice.“

„Rajši se kaj pogovorimo. Mihec, ti nam še katero povej, kaj bi kartal v taki veseli družini.“

„Saj ne pravim, da bi jih metali cel božji dan; samo da se malo izpremeni, dobička ne bo nihče odnesel. Veste, jaz bi rad, da bi Svalka opulili za nekaj litrov.“

„Le igrajte, jaz ne bom“, se je izgovarjal Tine.

„Za takega moža, kakor si ti, Tine, se ne spodobi tako govoriti. Menda, ti je toliko na tistih soldih, da se bojiš kart. Le brez skrbi, kmetije ti radi tega ne prodadó“, ga je bodril Mihec.

„O, Mihec, počasi, tega ne govôri, saj me poznaš. Večkrat sem ti že dal za pijačo in danes se ga boš zopet za moje krajcarje navlekel; ne moreš mi očitati, da gledam na nekaj soldov.“

„Tine, saj ne rečem, da nisi mož prave korenine“, je hvalil Mihec, ker se je bal, da utegne prekmalu izgubiti delež pri kislem Svalkovem vinu.

Svalk je vstopil z novo pijačo in Mihec je napeljal pogovor na karte in mignil krčmarju.

„Seveda, jaz takoj igram, če je le kdo za to; menda ne bomo izgubili vsega, kar imamo; najmanj se bo pa poznalo Tinetu. He, Tine, kaj bi tako stiskal te krajcarje!“

Zapeljala sta ga. Mihec je z mojstrsko virtuoznostjo mešal karte in ko jih je delil, so mu letele izpod prstov kakor namazane.

„Tine, ali ti nisem pravil? Glej ga, ker že ni dovolj bogat, bi še nas rad oskubil! Srečo mora imeti človek, pa kuje denarje, kakor se mu poljubi.“

„Kdor se najbolj brani, najbolj zna; Tine nas bo danes pošteno obdelal“, je pristavljaj krčmar.

Mlademu Ovsenu pa je tako govorjenje dobro delo in smehljaje je spravljal krajcarje ter jecljal: „To je le nekaj malega in prvokrat, potem bodete vi mene.“

Strast je bila vedno bolj ognjena. Kar je ni dovolj netila igra sama, je prikurilo še vino, in igralci so drzno stavili velike svote in izgubljali vsi razen Mihca in Svalka. Tinetu se je nekaj dozdevalo. Precej motne so že bile njegove oči in vino mu je omračilo jasnost možganov — vendar se mu je zdelo, da je lokavi Mihec urno nekaj potisnil v Svalkove roke. Menjala sta karte, pijani žagar in gostoljubni Svalk.

Kri je zavrela mlademu kmetu. Stisnil je pesti ter skočil izza mize.

„Mihec, ti si goljuf!“

„Kdaj sem te goljufal!“

„Videl sem, Mihec, kako si iztegnil roko pod mizo — ti, Mihec, pa si dal Svalku svojo karto: zamenjala sta, goljufa!“ je kričal Tine in hotel bi seči po Mihcu, da ga niso mirili drugi. „Bodi pameten, nihče te ni goljufal, tebi se je le zdelo.“

„V moji hiši se ne bo nihče pretepal. Tine, tebe pa tožim, tako gotovo te tožim, kakor gotovo te nisem goljufal, da boš povedal, kdo je krivičnik!“

„Saj ste možje, Tine, Svalk, Mihec, da bi se zdaj-le lasali, kakor otroci, kadar se naveličajo“, so tolašili drugi.

„Meni bo kdo rekel goljuf?“ je užaljen piskal Mihec.

„Pri meni se ne godé goljufije; pa tudi Ovsen jih bo dokazal, ali pa bo sedel.“

„Pijan je že, pa ne ve, kaj blebetá“, je šepnil nekdo Svalku na uho.

Pomirili so se. Tineta so potisnili nazaj za mizo, Mihec, ki ni bil do dna duše užaljen, je takoj odpustil in je bil pripravljen še dalje piti za Tinetove denarje, krčmar je pa vedel, da bo iz te žalitve koval dobiček.

„Kaj bi se držala tako, kakor bi se ne poznala! Svalk, za spravo še en liter!“ je samozavestno ukazoval Mihec in molil Svalku steklenico.

„Baš tako hudo nisem mislil — saj se poznamo: jaz sem Ovsen, ti Svalk — pošteni smo vsi“, se je opravičeval Tine.

Sprava, nesrečna sprava pa je iznova segla globoko med Tinetov drobiž, ki je romal v Svalkove roke za kiso vino. Mihec

je čudno zategnil svoje tanke ustnice ter poizkušal z ubitim, skoraj jokajočim glasom peti, a ni mogel, zakaj tiščalo ga je v grlu in glava mu je bila tako nestanovitna, da jo je položil na mizo in zaspal. Ovsen in njegovi literški tovariši so omahovali; jezik se jim je valil; kupice so jim padale iz rok, da je curljalo vino od mize; oči so jim kalnele, ta in oni je posnemal pijanega žagarja, se naslonil na mokro mizo ter zaspal. Drugi pa so se položili po klopeh in na tla — — —

Svalk je preštel dobiček tistega večera, upihnil luč ter pustil svoje žrtve v težkem vinskem spanju.

* * *

„Malce potrpi, Tine, da dobiš kaj gorkega za želodec, kar tako ne boš tolkel gori po tistih jarkih“, je svetoval drugo jutro Svalk Tinetu.

Pa je bilo solnce že zelo visoko in žgalo je tisti dan, da se je polje kadilo vročine, in prst je bila suha, kakor da je ožgana v veliki peči. In stopal je mladi Ovsen težke glave in težkega srca na visoki Lipovec, kjer je stala njegova domačija.

Nedelja, ponedeljek, torek... popraviti se ne dá... A saj vsak teden tako dolgo ne kolovrati okoli... Sedaj se mu je zmedlo, pa ni znal iz Svalkove beznice... Hudo je človeku, osobito kmetu, če zamudi tri dni. Bolan je, v glavi čuti, v želodcu mu je tako čudno... Temu mora biti konec... Zapil je mnogo... Sto goldinarjev je vzel seboj, ravno sto jih je bilo... Goljufali so ga pri kartah, on pa je bil bedast pa je še igral v Svalkov in Mihčev dobiček... Vsi so pili za njegove denarje, pijavke — Svalk, Mihec, sleparja... Oho, Tineta ne bodete več strigli, Tine je pameten, Tine je trezen postal in gre mimo Svalka, kakor da ga ni nikdar poznal... Pa ljudje bodo rekli: mladi Ovsen je dal pijači slovo... malo takih gospodarjev, glejte no, kdo bi si bil mislil, da Ovsen... Človek je včasih nespameten, pa je prav, da se pouči, da mu taki sleparji oči odpró in drugič ne gre več v mrežo,

kajti pozna jih ... Nedelja, ponedeljek, torek, tri dni ... hudo je res, če človek zamudi toliko časa, osobito če je kmet ...

In prizibal se je poten, vničen mimo svojega polja, na katerem se je zibalo klasje, kakor morje, posuto z zlatim prahom.

Vse je še njegovo, prav njegovo ... On se ni priženil tusem, njegova last je polje, gozd, vse je njegovo in veliko je polja in gozda in vsega ... Bogat je, še je bogat, čeprav nima tistih sto goldinarjev več ... Svalk, Mihec, sleparja ... Okradli so ga pri kartanju, goljufali so ga, zato je tako izgubljal, Mihec pa dobival in Svalk tudi ... Nedelja, ponedeljek, torek ... tri dni ...

Svalk je držal Ovsena v svojih kleščah in to ga je veselilo, da so se mu iskrile vodene oči in še bolj privzdigale redke, nazaj po čelu zavihane obrvi. Nekaj zlodejskega, nekaj škodoželjnega je bilo v Svalku in tisto je začrtalo njegovemu obrazu sumljive poteze, kakršne imajo samo obrazi sleparjev, ki bi si radi naredili vedno smehljajoče dobrodušne krinke.

Dober gospodar je bil Ovsen v začetku, ko je dobil ženo Alenko na dom, katero mu je njen oče rad dal češ, da bota ženska in denar v dobrih, gospodarskih rokah. Živel je, kakor živi pošten kmet, in delal je kakor najemnik in varčeval je za svojo deco in ni ostajal cele dneve v Svalkovi krčmi. Kako ljubeznivo ga je takrat prosila Alenka, ko je prvokrat, bilo je že v ponedeljek, privozil pijan domov, brez denarjev, smrdeč po slabem vinu. Zavaljo svojih otrok naj ne hodi k Svalku, k onemu sleparju, katerega kolnejo zapeljani ljudje, ki nimajo več svoje domačije in družine. Takrat se je Tine zastudil samemu sebi, in klel je Svalka in sklenil iti kakor tujec mimo njegove beznice.

„Alenka, le ne joči, nikdar več — to ti trdno obetam; boš videla, da ne prestopim praga Svalkove hiše“, je zatrjeval Ovsen.

Potolažena je bila Alenka in videla je v Tinetu poboljšaneža moža, ki kmalu prihaja domov trezen, in ima denar ... Delal je kakor živina, pa je vendar prišla izkušnjava

in spomini na one za Svalkovo mizo so ga vlekli nazaj v družbo, na pot k poginu. —

Samo četrtno bi ga izpil, vstal, plačal, šel ... Svalk bi gledal Ovsena, da se je tako odvadil vina ... Tine, on, Ovsen, pa bi se mu malce porogal, da mu je prestrigel satansko mrežo ter mu ubežal ... To bi bilo res nekaj lepega ... Osveta za onih sto goldinarjev, ki jih je zaigral, bolje — ki so mu jih ukradli ...

„Tine, ti imaš neki mnogo lepih smrek. Jaz bi jih kupil, če ne boš take cene nastavil, kakor da prodajaš samo zlato“, je ogovoril na pragu stoječi Svalk Tineta, ki je šel v nedeljo k deseti maši. „Po maši se oglasi, pa narediva.“

Petričkov Mihec je bil mešetar in cvilil je s svojim ženskim glasom tako visoko, da je prevpil vse druge pivce. „Tine, kaj se boš tako držal! Jaz ti pa to-le rečem: če jih sedaj ne prodaš, jih ne boš nikdar za tako lepo ceno. Pomisli no, to je že lep denar.“

Tone je prodal in pili so na srečno kupčijo.

„To se spodobi, da jo zamočimo!“

„Mihec, tebe so gotovo pri rojstvu skopali v vinu, da bi ga pil, kakor zemlja dež“, se je šalil nekdo.

„To pa; vina se ne branim, in pil ga bom, dokler bo le teklo po grlu.“

Petričkov Mihec je imel nekdanjo svojo žago. Pa je Svalka poslušal in jo zapil in sedaj je moral delati na svojem domu tujim ljudem. Včasih se je spomnil svojega greha in takrat je klel Svalka in ves svet, a poboljšal se je s tem, da je še več pil, kakor bi bil sicer ...

„Tine, le poglej, kako jaz prijetno živim. Žena se je šla pod zemljo hladit, otrok nisem imel, Svalk ima pa še dosti pijače“, je razlagal pijani žagar. Tinetu se je zastudil ta človek, ki bi morda rad, da dobi tovariša, ki proda za pijačo vse in pije, dokler ne zapije — sebe ... Morebiti misli, da bo Tine s časom priplul tja, kjer plove sedaj Mihec, med tolpo pijancev, ljudi brez moči in volje, katerih prva in zadnja stvar je pijača ... Danes ga še pije ž njimi, ker je

tako nanoslo; kupčija je kupčija; če hočeš kaj zaslužiti, moraš ti iti za ljudmi in ne ljudje za teboj... Alenka mu gotovo odpusti; če ji pokaže denar, bo mir... Za Svalkovo mizo pa ne bo več popival. cele dneve napajal žejnega Mihca in redil Svalka... Premeten si, Svalk, pa je Tine še modrejši, da bi zlezal v tvoj kurnik... Še za en liter dam, potem — srečno pot, domov k svoji Alenki, k otročičem...

„Tega bi Svalk tako daleč pripravil, kakor Petričkovega Mihca in Zabodarja. O to je kanalija, ki zna ljudi izmozgavati“, je napol glasno pripovedoval neki kmet svojemu sosedu. „Ob ves denar ga bo pripravil, in Tine bo smreke pustil pri Svalku.“

„Škoda za Tineta, da bo pijanec! Tako pridno žensko ima, da bi moral biti Bogu hvaležen. Nekateri ljudje nočejo, da bi se jim dobro godilo. Tako dolgo silijo v nesrečo, da jo zavozijo, potem se pa praskajo za ušesi in kolnejo.“

„Jutri bo treba zgodaj na delo; iti moram“, je rekel Tine in se dvignil. Imel je trdno voljo, da gre.

„Le stoj, sedaj dam jaz za en liter, da ne boš rekel, da si samo ti plačal likof!“ je hitel Svalk.

„Naj ga pije Mihec namesto mene; jaz moram!“ In odrival je Mihca, ki mu je zastavljal pot.

„Tine, zameril se mi boš, če ga ne piješ z nama, in povem ti, da sem zadnjič kupčeval s teboj.“

Potisnila sta ga na sedež, in Tinetova volja je izgubila moč.

Pijan je bil in bahal se je z lepimi gozdi in poljem in dajal za vino. Davno je bilo polnoč in še je sedel in njegove dobre sklepe je poplavilo kislo vino, in Tine je pil in kartal in ni se spomnil svoje Alenke, svojih otročičev. Svalk in Mihec sta ubijala v njem dobrega človeka, ki ima še nekaj volje in moči, in ga tirala k brezdnju... Nekega dne se bo docela zvrto glavil in zazvonilo bo poštenemu Tinetu, in pričelo se bo življenje navadnega razcapanega žganjarja.

„Tine, sedaj si pa priden — mame se le nikari bati — ne boš tepen, Tine, ne“, ga je ščipal žagar.

„Moža, jaz vama to-le rečem: ni treba žene za vsako stvar pretepati; toliko pa rečem, če se pa babnica le preveč briga in vse ogode in vsako četrtinko vina možu očita: se ji pa mora naložiti nekaj po hrbtišču, da preneha“, je modroval Svalk.

„S polenom!“

„Mihec, ti bi le ubijal!“ je svaril krčmar.

Sedel je v nedeljo, ponedeljek in torek pri Svalku in popival je, ž njim pa Mihec.

„Tu imaš babnica, kaj bi vedno vrtela svoj jezik!“ In udaril je Tine, prišedši domov, svojo Alenko, ki je bolestno vzkliknila ne vsled udarca: moževa podivjanost, ki je s pijanostjo rastla, jo je bolela, zato je jokala, pretresljivo jokala. Tine ni več imel kesanja. In če ga je imel, ga je udušil, pogasil ga je z novo pijačo.

„Mama, kje so ata?“ je vprašal mali Štefanek.

„Moli za nje.“

„Mama, ali so umrli?“

„O, ne, vendar moli!“ In obrisala je Alenka svoje oči, ki so plavale v vročih solzah.

Nič več ga ni dirnilo... Dan na dan pred pijačo in strmél je vanjo z izbuljenimi, krvavimi očmi. Divji je bil takrat. Včasih se mu je zahotelo, da bi šel domov, se pokazal gospodarja in ubijal okoli sebe vse in potem bi dalje pil in poslušal Mihca, ki ga je tolažil:

„Naj ti prodadó domačijo; pusti no in bodi pameten. S kmetijo dandanes ni nič. Jaz te naučim žagati, pa boš tako živel, da se boš smejal in hvaležen mi boš.“

Nekaj je zagodel predse in izpraznil steklenico, ko so mu nekega dne povedali, da mu doma umira žena... Otopel je za vse na svetu in bližal se je svojemu popolnemu propadu. — — — — —

„Ali imaš denar?“

„Ti bom že dal, ne bodi siten!“ In človek slabe, ponošene obleke, kateremu so

štrlele iz las bíli slame, je vdušek izpraznil steklenico špiritovega žganja.

„Pa da boš plačal, Tine; ti rad pozabiš“, je klical za njim Svalk. Oni pa se je opotekel čez prag ter zavil po vasi.

* * *

Takrat so ga potisnili v mrzlo januarjevo noč zato, ker je povedal, da je Svalk umoril v njem dobrega človeka in ga preustrojil za žganjarja, za berača. —

Za nekaj krajcarjev špirita zaupanja ni več imel pri njem, on, ki je za njegovo mizo zapil vse... Kaj je mogel zato, da mu je bila duša tisti večer postala mehka, da jo je obiskalo grenko kesanje, da bi bil plakal in klet sebe in svoje zapeljivce... Zato so ga postavili na plano, ker je govoril resnico, in resnice ne slišijo sleparski ljudje radi... Spat pre... V svisli se zarije, morda...

Pod njegovimi stopinjami so hreščali sneženi, zvezdnati kristali. On pa se je opotekal proti svojemu novemu domu, proti — hlevu. Kako visoke so nocoj te stopnjice... Pa so res visoke, še v skedenj ne pride... Glej no, še dvakrat je poiskusil, pa ne more prestaviti noge, tako daleč narazen so stopnjice, da ne more... Malce se odpočije, potem... Tukaj spodaj pa tudi lahko počiva... Gorko mu je po udih, kakor da sedi pri Svalku... O ne... doma je, na svojem domu... Vrnil se je iz daljne dežele, utrujen, sedaj pa počiva na mehki postelji... Alenka pa se mu smeje, da je tako zaspan, da bi le spal, sladko spal...

„Tine, oj, Tine, glej ga no, kam si je postlal!“ je klical hlapec zjutraj Tineta, ki je ležal v snegu pred hlevom.

Tine pa je bil zmrzel — mrtev.

Kmetje pa so še hodili k Svalku pit in plesat in kadit.

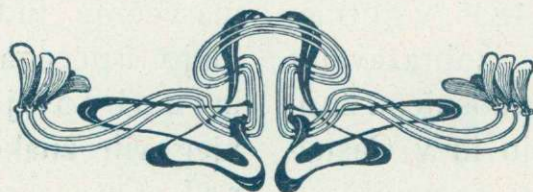
ZVORAN:

PRED POROČNIM DNEVOM.

Na oknu njenem nageljni
so se sklonili žalostni,
da skrili gorke bi solzé,
ki deva plaka jih med njé
vso dolgo, dolgo noč...

Že jutro vstaja nad goró,
oči ji solzne zró v nebó,
kak zvezdice se vtrinjajo,
bledijo in izginjajo
pred novim, mladim dnem...

Tako mladostne sanje nje
pred dnem poročnim ji bledé...
In ona tiho se solzi
med žalostnimi nageljni
in tožna čaka dne...

PAPEŽ PIJ X.

ralj je umrl, — živel kralj!“ O nobeni dinastiji, nobenem kraljestvu ne veljajo te besede tako kakor o najstarejši, najslavnejši dinastiji — o papeštvu. Kristus — kralj, utemeljitelj Cerkve, sam skrbi, da kakor kraljestvu njegovemu na zemlji ni konca, tako tudi vrsta njegovih namestnikov na zemlji nikdar ne izumrè. „Zašla je zvezda večernica — smo pisali zadnjič — upajmo, da nam bo kmalu izšla nova jutranjica. Ideja papeštva ne umre.“ V zadnji številki smo se poslavljali od velikega Leona, danes nam je prijetna naloga, pozdravljati na pragu novega pontifikata Leonu naslednika — **Pija X.**

Ves svet je z veliko nestrpnostjo pričakoval, kaj bode, tiste dni, ko je bil sveti kolegij kardinalov zbran pri toli važnem, velikem činu, kakor je volitev — namestnika Kristusovega. In ko je po petih dneh konklava, dné 4. avgusta, brzovjav na vse strani svetu raznesel ime izvoljenca — kardinala Sarta, je bil marsikdo izmed nestrpnostno čakajočih nekoliko presenečen. Kajti Sarto se je med onimi, izmed katerih eden je imel zasesti prestol Petrov, le bolj redko imenoval. A človeška modrost ni božja modrost. Danes lahko rečemo: Sveti kolegij se je zedinil v možu, čigar odlična svojstva nam jamčijo, da je čoln Petrov v dobrih, zanesljivih, krepkih rokah.

Bodi na tem mestu nekaj kratkih potez iz življenja novega papeža!

Pij X. nima za seboj one kariere, ki jo navadno prehodijo gospodje, ki zavzemajo visoka, častna mesta v Rimu. Povzpel se je od najnižje stopnje cerkvene hierarhije do najvišje. Rojen 2. junija l. 1835. v gornjeitalijanskem selu Riese, se je izobraževal s posredovanjem in podporo tamošnjega župnika najprej v domačem kraju in v Castelfranco, odkoder je vstopil v semenišče v

Padovi. Leta 1858. v mašnika posvečen, je deloval v dušnem pastirstvu najprvo pri stolnici v Castelfranco, potem kot župnik v Tombolo in v Salzano. Spoznavši njegove vrline ga je škof v Treviso poklical za kanonika, mu izročil vodstvo semenišča in ga imenoval za generalnega vikarja. L. 1884. je bil s posredovanjem kardinala Parrochi-ja, ki mu je bil jako naklonjen, imenovan za škofa v Mantovi in je končno l. 1893. prišel kot patriarh v Benetke in bil obenem imenovan kardinalom. V Benetkah je bil jako priljubljen, in Benetke njemu. Odhajajoč k volitvi novega papeža pač ni mislil, da jih — ne bo videl več. A previdnost božja je izbrala ravno njega, da ga posadi na prestol Petrov.

Dasi o novem papežu nismo mnogo vedeli, a to malo, kar smo vedeli in pozneje poizvedeli, mora vzbujati v nas zaupanje, spoštovanje in ljubezen do njega.

Pij X. je izšel iz kmečke hiše, od siromašnih roditeljev in kot tak bil povišan na prvi prestol sveta. In tega je vesel, na to ponosen! On ljubi svoje nizko pokolenje, ljubi nizki, preprosti ljud. In ta njegov ponos, to veselje njegovo je tudi — naše, ki smo večinoma izšli izpod nizkega krova. To je vrlo lepa stran katoliške cerkve, da ne dela razločka med visokim in nizkim, da ravna kakor govori psalm „suscitans a terra inopem et de stercore elevans pauperem, ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui“. In to je velikega pomena za našo demokratsko dōbo ter nam daje upanje, da se bo krščansko-demokratska ideja, ki jo je ukresal in gojil Leon XIII., za Pija X. še uglobila in ukrepila.

Pa ne samó nizkega rodu je papež, marveč je tudi skrben in delaven za blaginjo trpečega ljudstva. Ljubeznivost in dobrotljivost, to je eden glavnih njegovih znakov. Posegal je socialno-reformatočno v življenje cel čas svo-

jega pastirovanja, kot župnik in pozneje kot kardinal beneški. On ni toliko mož suhega teoriziranja, a je mož praktičnega dela, mož krepkega dejanja.

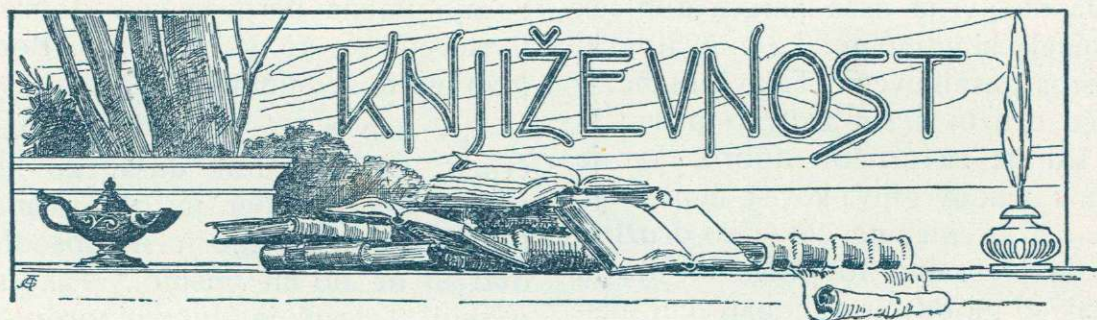
Pri tem mu pomaga in ga diči odločna moška volja, ki jo je že Leon XIII. pri njem občudoval. Morda nima toliko vsestranske in vseobsežne izobrazbe kakor diplomatje, a gledé žive, močne vere — pravi neki židovski list sam — in gledé energije ga ne prekaša nihče.

Pij X. je tudi prijatelj in pospeševatelj vede in umetnosti. Kot škof je pri svoji duhovščini gledal na to, da jo kakor moralno takó intelektualno dvigne in njega samega so na raznih kongresih in zborih, zlasti na onem v Piacenci, občudo-

vali zaradi njegovega temeljitega znanja. Sam glasbenik, je zeló zavzet za lepo cerkveno petje in glasbo; priča temu to, da je že v Benetke poklical slovečega Perosija, da bi ondi reformiral cerkveno glasbo, dokler ga niso pozvali v Rim, kjer ga je Pij zopet našel. Vrlo je naklonjen katoliškemu časnistvu in je bil pripravljen žrtvovati vse, da bi podprl in podkrepil dobre liste.

V nedeljo 9. avgusta je bil Pij X. v baziliki sv. Petra slovesno venčan s trojno krono. Kardinal Rampolla mu je ob ti priliki kot arhiprezbiter bazilike pred homagijem čestital in voščil — in temu voščilu se pridružujemo tudi mi —: Naj bi bil ta dan začetek dolgotrajnega in slavnega pontifikata!

J. K.

SLOVENSKA.

Zofka Kveder. **Iz naših krajev.** V Ljubljani 1903. Založil L. Schwentner. Tiskal R. Šeber v Postojni.

„Krasni so naši kraji, blago ljudstvo biva na Slovenskem, veliko je poezije v narodu...“ Taki in podobni stavki so se že napisali sto in stokrat, tako da nam zvené že faktično kot banalni, kot navdušene fraze izza dôbe taborjev. Je nekaj v času ali v zraku ali v ljudstvu, Bog zna, kar sili moderne pisatelje, da z energično roko odkrivajo pisane zavese, za katerimi je polno revščine in smradu, propalosti in gnilobe. In to bi moralo biti koristno, taki spisi bi morali biti lekarna za moderno dobo. Pa žal, da se temu leku priliva prečesto novega strupa, in namesto ozdravljenja se pojavljajo nove bolezni.

Zofka Kvedrova je moderna pisateljica; jasno se ji pozna šola pri velikih beletristih modernega žanra. V knjigi „Iz naših krajev“ je na-

pisala pet črtic — oziroma zbrala. Moramo in radi pohvalimo lepo opisovanje, krepki slog — ponekod celo malo preveč rentičarski —, duhovito poglobljenje v čuvstvovanje revnih in nesrečnih ljudi, neprisiljeni in naravni dialog, kratek in kremen, kot ga v istini govori naš narod. Lahko rečemo, da je ponekod pisava tako pristno narodna, da bi posamezne kose lahko stavili za vzgled. Tako govori naš narod, tako se kreče, tako se nosi in vede. — Druga stvar je pa Zofkina tendenca. Brez tendence — kar istovetimo z idejo — ni dobrega spisa, to je popolnoma jasno. Kar nazivljemo navadno tendenčni spis, to je isto, kar pravi Nemeč: Man merkt die Absicht und wird verstimmt. In tako je pri tej zbirki črtic. Za prvo že človeka potare, ker ni v nobeni črtici čisto nič luči. Sama tema, noč, črna in težka, da človek komaj diha. To je tisti drugi ekstrem, v katerem se rada giblje moderna, kakor se je nekdanja romantika gibala v sferah, katerih ni bilo. Prej sama nebesa, zdaj sam pekel, in

vendar je nepobitna resnica, kar je izrazil španski pisatelj rekoč: Ljudje niso ne vrage ne angeli, ampak nekaj v sredi med temi. —

Gotovo je, da se pisateljstvo ne dá naučiti; dá se izpopolniti, napredek je mogoč, celo potreben. Kdor pa v prvencu pokaže, da nima urojenega čuta za lepo, tistemu ne hasnijo vse šole in estetike nič. Ali kljub temu se pa mora vsak pisatelj pokoriti poglobljenu pravilu vseh kaleotekničnih umotvorov, da je namreč vse, kar posname iz vidnega sveta — vsi objekti — da so resnični. Toda noben pisatelj ni in ne more biti samo objektivni. Vsak je subjektivist. Kot tak primeša svojim objektom vedno nekaj lastne krvi; vdahne jim čustvovanje svoje, nazore svoje; spisi dihajo pisateljevo dušo, njegova srčna kri je motor v umotvoru. Kdor tega nima, ta ni hedonski umetnik, on je suh zgodovinar, pridigar, hreščoč fonograf. Toda prav v teh subjektivnih primesih se zahteva v spisu čista in cela filozofična resnica. Kdor to tepta, ta pozablja, da je pisatelj videc, da ne piše zase, ampak za druge. Je vesel tudi sam svojega duševnega otroka, pa on hoče, da se ga veselé v prvi vrsti drugi, da ima višja naša narava dobiček od njega, dobiček, ki edino poteka iz idealov, ki so privreli iz srca pesnikovega. Tako Goethe. ¹⁾ Kdor pa hoče družbi s subjektivno primesjo nekaj vzeti, kar je za družbo dobro, kar je njena neovržena in neovrgljiva korist, ta ni videc človeštva, on čini atentat na človeško družbo.

Mislimo, da je to merilo pravično, da ni tesnosrčno, saj so ga odobravalí največji misleci. A potem pa moramo ugovarjati odločno tendenci na marsikaterih mestih v Kvedrove črticah!

„Kapelica sv. Jožefa.“ Stara, pobožna kuharica pri nekem zdravniku podeduje nepričakovano 500 gld. Nameni se, da sezida sredi trga malo kapelico sv. Jožefu. Zdravnik pa ji ugovarja, naj dá rajši revežem. Nazadnje ostane kuharica trdovratna in se odloči za kapelico, katero naj škof „posveti“ in „da bodo ljudje ob posvečevanju odpustkov deležni. Saj se dobé odpustki pri posvečevanju, posebno, če sam gospod škof . . .“ Ali je to satira, ali je sarkastična persiflaža? To je čisto navadna laž in kot taka ubija estetično vrednost spisa. Pa recimo, da je to nalašč podtaknjeno naivni pobožni duši, ki ne vé ničesar o cerkvenem nauku gledé odpustkov. Tudi to je redno izključeno, ker so prav take osebe navadno verski izredno dobro poučene. No, pa to je samo tako ocvirček v črtico.

¹⁾ Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens.

Zmisl celote je očitno ta: Neumno je in nevredno za človeka, da daje denar za božjo čast, za cerkve, za maše itd. —, ko je drugih potreb dovolj — in logična dedukcija: Ko bi dali ljudje rajši revežem, nego da mečejo v cerkveno nenasitno puščico, pa bi bilo lepše na svetu . . . To je filozofično neresnično! To ni snov za umetnika, to je gradivo za čifutskega podlistkarja! Gospa pisateljica, bodimo logični! Čemu je treba milijonov za palače, kjer hranijo stare piskre in pobite lonce? čemu milijonov, da se nabavljajo nove puške, kanoni in obleka za milico? čemu tisočakov za potratne stavbe? čemu milijoni za šampanjca in svilo ob karnevalu? čemu — čemu — brez konca in kraja. Pišite zoper to, pišite, če ste logični! To vse pa mora biti, kaj ne! Za vse to ni nič škoda; če pa vernik svojemu Bogu v čast nekaj potroši, in če je pri tem v njegovi glavi toliko „napuha“, da želi, naj bi se vdolblo njegovo ime v tablico — potem je seveda treba meča, da se ta gnila rana na ljudstvu izžge. Če se pa umetnik podpiše pod sliko, če pisatelj ponosno izleze izza psevdonomov, ko si upa zavestno v javnost, če se po časnikih tiskajo imena darovalcev v dobre namene — to seveda — to je pa drugo. Bodimo iskreni: Man wird verstimmt . . .

„V oblasti teme“ je gotovo najboljša črtica. Človeka boli duša, ko biva v tej nesrečni družini, kjer je oče pijanec — alkoholik. „Prevzelo me je in obsedlo in zdaj me drži in ne bo me pustilo.“ Tako sodi oče sam o sebi. Telesni in duševni propad vsled alkohola. Pa zakaj se je vdal pijači prej blagi gospod? Ker nista z materjo harmonirala; ker nista bila drug za drugega. „Drug drugega sta gnala v skrajnost, v pogin. Oče pijanec, mati sirova, prepirljiva ženska s psovkami in zopernimi svetimi vzdihljaji na ustnicah . . . to je rezultat . . .“ Tako je utemeljena nesreča v tej družini. Tudi tu se vidi, v tem zadnjem stavku, kako nesrečno cika pisateljica zopet na vero. Krščanstvo je blažilo in blaži in praktično krščanstvo umiri najgorje strasti. Če je pa kdo kljub temu, da je kristjan, slab in zloben, tega ni pisati na rovaš pobožnosti in veri. Potem bi pač morali vsako socialno zvezo, ki ima najlepše smotre in najboljše zakone, pa ima gnilega uda, nazivati slabo in se boriti zoper njo. Pisatelj bodi praveden!

„D o m a“ je popolnoma resnična slika študenta, „ki nima več priprostega, vernega srca, in mu ni žal“. Da je takemu možu priskutno vse, kar je verskega, da mu je pobožnost neumna, naučena, mehanična, da je sam moder, veliki apostol in corrector mundi — drugi vsi

sedeči v senci mračnjaštva: tako naziranje o samem sebi je davno znana stvar, pa tudi stvar, ki ne spravi enega lota iz ravnotežja. Začrtal si je ta mladi modrijan „pošteno in čisto pot k dobremu, k popolnosti; četudi zanikava dogme, ne more zato, ker je kaj zapovedano ali prepovedano, ker ga čaka plačilo ali kazen, ampak zato, ker je to potreba njegovega bitja, ker je to edino dostojno človeka . . .“ S tem gre mladenič v svet, s trdno vero v kategorični imperativ, v katerega je že Kant vero izgubil in pravi, „da bo — silno logično! — sejal in učil svobodo vesti“. Veste li, kaj je svoboda — in kaj je vest? . . . A kaj je „svobodna vest“, povedó ona nesrečna bitja, ki jih mora človeška družba, ker so ji preveč nadležna in škodljiva, čuvati z verigo in bajonetom. Bodimo realisti, pa nikar — himeristi!

V „Hrvatarijih“ je mojstrski opisano življenje v šumah, ko je nekdanj, zlasti še preden se je obrnil svet s toliko silo v Ameriko, vse tiščalo v ogrske šume čez zimo. N. pr. strani 94. in 95. se nam zdita klasični. Takisto so drugi lepi opisi revščine in bede, narodnih navad pa divjih strasti. Tuintam je ljudstvo le preveč brezsrčno slikano — zlasti do bolnikov. Ob koliko bolniških posteljah smo že bili. Naleti se na godrnjanje, gotovo. A tako vesplošno pa ni. Tolika brezsrčnost do bolnikov ni doma v nas, in kdor jo tako slika, on ne piše resnice, on potvarja. Zato si tudi to in tako stvar v umetnosti, naj reče kdo kar hoče, ko bivamo desetletja v najtesnejši zvezi s prostim narodom in nosimo oči in ušesa seboj — v lice najslavnejšemu pisatelju kratko in malo prepovemo. Da švrkne Zofka tudi v tem spisu parkrat čisto neduhovito po verskih momentih, tega več ne omenjamo, ker to v tisku še bolj preseda, kakor njenemu študentu v sliki „Doma“ kaplanova pridiga.

„Vsakdanja tragedija“ je pa tako slična z zgodbo Tonetovo v koncu „Hrvatarijev“, da smo mislili, da beremo še enkrat isto stvar. Celó par stavkov je istih.

To so nekatere, popolnoma nepristranske misli, ki so se zbudile ob čitanju te knjige. Rečemo popolnoma mirno besedo pisateljici: Rabite talent in delajte! A teh potov ne hodite! To pot — bojno pot proti dogmi je hodilo že mnogo večjih duševnih orjakov, ki so vojske priteptali iz zemlje —, a vsi so prošli — dogma je ostala slednja in prva do danes. Nikar Sisifovega dela! Fr. S. Finžgar.

HRVAŠKA.

Vitezović. — Mjesečnik za genealogiju; biografiju, heraldiku i sfragistiku. — Cena do konca l. 1903. 3 K. — Marljivi hrvaški zgodovinar Emilij Laszowski je počel izdajati list, kateri bode vzbudil izvestno mnogo zanimanja med hrvaškim čitateljstvom. Okrstil ga je z imenom „Vitezović“ v čast Pavlu Ritterju Vitezoviću, prijatelju in sotrudniku našega Valvasorja, kateri je jako zaslužen za Hrvate in je deloval kot zgodovinar, genealog, biograf, heraldik, pesnik, tiskar in bakrorezec. List bode zbiral genealogiške podatke o raznih znamenitih hrvaških rodovinah in s tem gotovo mnogo pripomogel, da se še bolje objasni slavna hrvaška zgodovina. Ravno tako bodo dobro došle tudi biografije znamenitih Hrvatov in zaslužnih mož in razno gradivo za nje. Za genealogije in biografije bodo izvestno dobro služile župnijske matice, pa bode tako marsikatera dragocena drobtinica, ki je v njih zakopana, zagledala beli svet. Z genealogijo in biografijo je tesno združena heraldika in z njo sfragistika. Prva se bavi z grbi, a druga s pečati. V „Vitezoviću“ bodo izhajali grbi hrvaških rodovin, županij, mest, trgov in občin, a ravno tako se bodo opisovali razni pečati. Prva številka „Vitezovića“, ki je nedavno izšla, izpričuje, da bode list vsestransko zanimiv. Na prvem mestu je razprava dr. Velimira Deželića „Maksimilijan Vrhovac“. Pisatelj je zbral mnogo novih podatkov o tem slavnem hrvaškem škofu, ki je bil do sedaj premalo znan, ki je pa zelo zaslužen v hrvaški kulturni in cerkveni zgodovini. On je marsikaj snoval že v svojem času, kar je kasneje Gaj izvršil, in njegov bistri duh je gledal v daljno prihodnost. Emilij Laszowski je opisal grb in rodoslovje Vitezoviće v, kar je gotovo zelo primerno v prvi številki lista, ki nosi Vitezovićevo ime. Zatem sledi donesek k rodoslovju rodovine Hasanović-Ergeljski de Gora. Mohamedanec Peter Hasanović se je v prvi polovici XVI. stoletja pokristjanil in se zelo odlikoval v bojih s Turki. Njegov sin Frančišek Ergeljski je bil pa zaslužen zagrebški škof. Dr. Franjo Bučar, ki se že dolgo bavi s protestantizmom in njegovo književnostjo na Hrvaškem, je opisal pečata Antona Dalmatina i Štefana Istrijana Konzula. E. Laszowski je opisal tudi grb mesta Petrovaradina. Pod naslovom „Kronika“ se bodo omenjale dnevne dogodbe, kolikor spadajo v list. Urednik v prvi številki opozarja na društvo: „Palestina-Pilger-Verein der Dioecese Brixen“, katero zbira v avstrijsko-ogrskem hospitalu v Jeruzalemu grbe

katoliških romarjev naše monarhije. V „književnosti“ se ocenjujejo spisi o hrvaškem plemstvu in so do sedaj omenjene knjige dr. Ivana pl. Bojničića, Emilija Laszowskija in Friderika Heyera. Prav primerna je rubrika: „Upiti — Odgovori“, kjer se bodo priobčevala razna vprašanja in odgovori o genealogiji, biografiji, heraldiki in sfragistiki, kar bode marsikomu prihranilo mnogo truda in stroškov. Upamo, da najde list obilo prijateljev in da bo, če se bodo prijatelji hrvaške preteklosti zanimali zanj, mnogo pripomogel k boljemu poznavanju hrvaške zgodovine in hrvaških služnih mož.

Janko Barle.

ČEŠKA.

I. S. Machar: **Stará prosa.** (1888 do 1891.) V Praze. Nákladem Fr. Šimáčka. Str. 190.

Trdi se, da je prof. Masaryk s svojimi novimi mislimi, ki jih je prinesel na Češko iz tujine, provzročil češki družabni in književni prevrat. Ali je res tako, ne vem. Gotovo pa je, da je bil ta prevrat nagel, močen, in da ni trajal dolgo. Poglavitni povod temu prevratu je bil ta, da je mlada generacija hotela priti k veljavi. Machar, ki se zove realist katexohen, je bil voditelj vsega tega književnega prevrata. Ime Macharja je v zvezi z zahtevo realizma v poeziji in umetnosti. Pri večini realistov ni resničnost podlaga, na katero umetnost opira močne nagibe k idealom, ampak je naturalizem prosta fotografija življenja s pretirano skrajnostjo, je rokodelstvo, ki se dobro plača, ker edino še nekako oživlja blazirane živce modernega človeka. Machar sam ne spada k le-tim realistom, k tistim prostim slikarjem gnojišč in luž. Machar je realist, ki z jezo, s cinizmom v obličju biča socialne napake. Machar se more imenovati besen idealist z Heinejevskim zasmehom. Machar je velik umetnik in ni mu bilo treba postavljati se na čelo dozdej brezpomembne češke moderne, toda le-ta bojevitost je naravnost njegov življenjski, njegova individualnost. V bičanju in zasmehovanju pretirane rodoljubnosti, kreonskega napuha, v karikovanju ljudskih junakov in voditeljev je Machar dosegel vrhunec svoje pesniške individualnosti: Proizvodi take vrste so se čitali prej samo v čeških humorističnih in satiričnih listih. Machar jih je povzdignil do umetnosti. Razun tega je pri Macharju tudi značilno, da išče kot predmete za svoje duševne proizvode groznih, pretiranih socialnih pojavov, in jih bravcem podaja s krohotom

Mefista, z onim cinizmom, ki je bil tako svojstven Heineju, z ono prisiljenostjo point, ki čitatelja neprijetno presenečajo. — Kar je pri Macharju včasih simpatičnega in kar globoko gine, to so fine in globoke misli o idealnih ženskah; seveda so le redke, ker njegovi nazori o ženstvu so zelo nespoštljivi; celo z ono pesmijo, ki jo je posvetil svoji ženi, je nekako prekršil, kakor se zdi, nežno zakonsko skrivnost. — Skratka, Machar je umetnik in samo obžalujemo, da ne zna svojega trpkega sarkazma in svoje strupene ironije ogreti z večjo ljubeznijo. V versko-nravnem oziru moramo večino dosedanjih njegovih del obsoditi.¹⁾ — Kakršen je Machar v poeziji, takšen je tudi v prozi. To nam dokazuje njegova nova knjiga „Stará prosa“, v kateri se nahaja dvajset črtic razne vsebine. Nekateri črtice so iz vojaškega, druge iz vaškega ali mestnega življenja. Dolgočasne se vrste za zanimivimi, kakor je pač nanasel slučaj. Nekateri dogodki niso dovolj dušeslovno utemeljeni, n. pr. v črtici „Mrzák“, zakaj neverjetno je, da bi človek samega sebe umoril samo zavolj tega, ker se je moral preseliti. To morejo kvečjemu storiti junaki Macharjevi, ki so izvečine sami brezverci. Sličica „Smrt“ se čita zelo neprijetno. Ne vem, odkod je vzel gospod pisatelj za to črtico gradivo, iz češkega življenja gotovo ne. Češko ljudstvo še ni tako cinično, da bi o ponesrečenem sobratu govorilo kakor o „zdechlem (crknjenem) koni“ (Str. 58.)

Dr. Jan. Kryštůfek: **Dějiny nové doby.** Prvý pokus o zavedení ústavnosti v soustátí habsburském. Sešit 1.—3. V Praze. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrby.

Izšli so trije snopiči dela, ki je osnovano na široki podlagi. Delo dra. Kryštůfka „Zgodovina nove dobe“ (prvi poskus o vpeljavi ustave v habsburški državi) bode gotovo temeljito; o tem pričajo že prvi trije snopiči. Pisatelj gleda zgodovino habsburške države s stališča češkega naroda, ki je nje vogelni kamen. Habsburška država se mora pretvoriti, ako izgine iz nje češki narod. — Posebno pozornost g. pisatelj posvečuje državnemu zboru na Dunaju in v Kromerizu, o katerem podaja popolno sliko. Svoje pripovedovanje opira na spis „Verhandlungen des österreichischen Reichstags nach der stenografischen Aufnahme.“ Pri opisu viharjih dogodkov, katerih torišče

¹⁾ V založništvu Fr. Šimáčka v Pragi so izšli sledeči Macharjevi spisi: „Confiteor“ trije zvezki, „Magdalena“, „Tristium Vindobona“, „Výlet na Krym“, „Golgatha“, „Zde by měli kvest růže“.

je bil Dunaj, rabi spise Helferta, zlasti: „Geschichte Oesterreichs vom Ausgange des Wiener October-Aufstandes 1848.“ Vsem slovenskim omikancem, ki so zmožni češkega jezika, toplo priporočam le-to temeljito delo zgodovinarja dra. Kryštufka v Pragi. Fr. Štingl.

ANGLEŠKA.

„Affairs of West Africa.“ F. D. Morel. (Heinemann) 380 pp. 12 s. net.

„Civilization in Congoland.“ H. R. Jos. Bourne. (P. S. King and Son.) 311 pp. 10 s. 6 d. net.

Ne samo posamezni ljudje so kanibali, ampak tudi narodi. Kakšni ljudožrci so Angleži v Afriki, dokazujeta obe knjigi. Kupčija s sužnji se je sicer opustila, toda stari kanibalizem je vendarle ostal. Kaj se vse godi v zahodni Afriki pod krinko krščanstva in omike, je naravnost grozno. Najbolj grozne reči se v tem pogledu godé v državi Kongo. Vsega tu naštevati ne morem; naj si pa bravec predstavlja

v mislih najbolj grozne reči in lahko je prepričan, da se ne bo mnogo motil. Knjigi „Civilization in Congoland“ bi bolj pristojal naslov „Kanibalska država na Kongu“. Pisatelj pravi po vsej pravici: „Stare oblike suženjstva so se odpravile ali pa nadomestile z novimi, ki ravnajo z žrtvami bolj grozno in podlo“ (more grinding and hateful). Kdor je več angleškemu jeziku in se zanima tudi za svetovno politiko, temu obe knjigi prav toplo priporočam.

„As We Are and As We May Be.“ By Walter Besant. (London, Chatto and Windus.) 314 pp. 6 s.

Le-ta knjiga „Kakšni smo in kakšni moremo biti“ obsega dvanajst daljših člankov, v katerih pisatelj rešuje razna socialna vprašanja, ki zadevajo angleški narod. V prvi vrsti svetuje Angležem, da bi bolj skrbeli za vzgojo mladine v starosti 13—17 let. Dalje podaja razne predloge, kako naj bi se angleško prosto ljudstvo bolj izomikalo, tako da bi tudi maralo za znanstvo in umetnost. Najbolj zanimiva pa je knjiga zavolj tega, ker pisatelj poizkuša v nji prerokovati bodočnost Angležev. V članku „The Land of Reality“ Besant naravnost trdi,

RUSKE MEDICINKE.

da se bode angleško kraljestvo v prihodnosti zelo izpremenilo. Kanada, Avstralija, Novi Zeland, Južna Afrika odpadejo od Anglije in bodo postale samostalne republike. Kaj se zgodi z majhnimi otoki, pisatelj ne ve, toda gotovo je — pravi Besant — da se severne ameriške države zvežejo z Anglijo v tesno prijateljstvo, kakor so zdaj tesno zvezane zedinjene ameriške države. To se sicer ne zgodi v enem dnevu niti v enem stoletju, ampak „it will come — it will come; it must come — trdi z vso odločnostjo pisatelj — Asia and Evrope may become Chinese or Cossack but our people shall rule over every other land and all the islands and every sea.“¹⁾ Kaj si vsega ne izmisli narodna prenapetost!

Joseph Conrad: **Jouth**, a narrative and two other stories. 80, 376 p. 6 s. Blackwood, 1902. J. Conrad je že izdal celo vrsto povesti in knjig. V najnovejši knjigi se riše boj človeka z naravo brez vsake druge zapletke in vendar ima bravec pred očmi zelo zanimivo dramo. V sredi morja nekoliko mož vodi parnik, ki srečno premaga strašen orkan na morju; na eni strani je besen živelj, na drugi strani nekaj neustrašenih mož. Berite najnovejšo knjigo Conradovo „Jouth“ (mladost) ali pa njegove spise „Typhon“, „The Nigger of the Narcissus“ in dr. in povsod se vam slika prav živahno veličasten boj človeka s naravo. Vzemite v roke druge knjige Conradove n. pr. „Lord Jim“, „The Lagoon“ in pisatelj vas pelje na malajske otoke in riše vam kraje s tako resničnostjo, da se vam zdi, da se tam nahajate. Iz drugih

¹⁾ To se zgodi, gotovo zgodi, to se mora zgoditi; Azija in Evropa moreta postati kitajske ali kosaške, toda naš narod bode vladal vsaki drugi deželi in vsem otokom in vsem morjem.“

knjig zopet poznate skrivnostno Afriko in njene prebivalce, ki drugače živé, mislijo, in umirajo kakor mi. Znabiti, da ste že o takih rečeh čitali kje drugje, a Conrad vam zmirom še pove kaj novega. Pisatelj Kipling je angleškim bravcem odkril Indijo, Wells jih spremlja v zvezdnate prostore, kaže jim sedanje stoletje ali pa konec stoletij, Conrad pa jim riše otoke in morja s skrivnostnim obrežjem in z neznanimi kraji.

Lafcadio Hearn: **Kotto**, being Japanese curious with sundry cobwebs, with illustrations by Genjiro Yeto. 80, 351 p. 6 s. 1902. Macmillan.

Lafcadio Hearn spada k onim Evropejcem, ki poznajo zelo dobro Japonsko in njegove prebivalce, znabiti bolj nego svojo lastno domovino. Od l. 1894. vsako leto izda eno knjigo, v kateri opisuje življenje Japoncev, njih misli, celo njihovo dušo. Hearn v svojih knjigah ne išče le samega sebe, ne opisuje samo svojih vtiskov, kakor navadno delajo pisatelji potpisov. Lafcadio natanko vé, kaj japonski prebivalci delajo, kaj govoré, mislijo, kaj verujejo; on živi z njimi in kakor oni; on je postal popoln Japonec. Lafcadio Hearn pozna križ in težave Japoncev, njih upe, šege, navade in prazne vere; pozna življenje japonskih revežev ter bogatinov. V knjigi „Kotto“ najprej opisuje stare japonske prazne vere, potem objavlja zanimiv dnevnik japonske proste ženske, ki ga je vsak dan pisala z neverjetno odkritosrčnostjo. Dnevnik je poln tragičnosti kakor kakšna drama polna zapletk. Knjiga je ozaljšana s podobami, katere se tako dobro prilegajo k tekstu kakor v malokateri knjigi.

Fr. Štingl.

Naše slike.

P. Gruzinskij: Preseljevanje Gorcev, na str. 520. (Glej spis „Rusko slikarstvo“ 240.) Ta slika je karakteristična v vseh posameznostih. Natančen opazovalec bo našel na njej mnogo globoko premišljenih in realističnih študij. Zato je pa slika res polna živ-

ljenja in dramatičnih včinkov. Kako naravno je tu naslikana tragedija v vseh, tudi najmanjših podrobnostih. Tužno usodo preseljujočih se Gorcev kaj značilno spremlja megleno, otožno, viharno nebo, iz katerega se v ozadju blešči bel snežnik. — Gozd je slika znamenitega ruskega pokrajinskega slikarja Julija Sergija

Kleverja (Prim. spis „Rusko slikarstvo“ stran 427). Julij Sergij Klever je bil rojen 31. januarja 1850 v Dorpatu. Učenec M. Clodta in Varjabnova v St. Peterburgu na akademiji, je slikal največ v baltiških provincijah. L. 1878. je postal ud in l. 1881. profesor na akademiji v St. Peterburgu, kjer so nekatere njegovih najboljših slik. Kakor piše v našem spisu o ruski umetnosti Peter Žmitek, „ljubi Klever solnčni vzhod ali zahod, in njegova dela odlikuje izboren sestav s široko, smelo tehniko in s sočnim koloritom.“ Ilustracije Fr. Dobnikarja k narodni pesmi „Matjaž in Alenčica“ so nekako zadnji lep spomin iz zapuščine prerano umrlega, šele razvijajočega se domačega umetnika-klerika. Iz teh, v značaju hitrih skic izvršenih ilustracij, vidiš Dobnikarjevo spretnost in gibčnost v risanju, njegov pesniški polet in njegovo vedno ljubezen do motivov iz narodnih snovi. Natisnili smo k slikam celo, sicer znano epsko pesem, da naši čitatelji lahko vzporedno uživajo in primerjajo tekst in ilustracije. — Prizor iz ciganskega življenja, polnega vagabundstva, a tudi poezije, nam kaže podoba na str. 552. — Slika na strani 569. nam predstavlja slušateljice medicine v St. Peterburgu v njihovem laboratoriju. Profesorja sredi med njimi diči uradna uniforma. Fotografijo te slike nam je blagohotno izročila preblagorodna gospa Terezina dr. Jenkova. — O konte dr. Kosto Vojnoviču smo pisali v zadnji št. „Dom in Sveta“ med drobnostimi, na str. 510.

† **Simon Šubic.** Dne 27. julija t. l. je umrl v Gradcu v bolnici usmiljenih bratov vseučiliški profesor in pisatelj Simon Šubic v 73. letu svoje dobe. Pokojnik je bil rojen l. 1830. v Brodeh v Poljanski dolini na Kranjskem. L. 1844. je prišel na gimnazijo v Celju, l. 1850. pa v Ljubljano, kjer je delal zrelostni izpit, ki se je istega leta vršil prvič¹⁾. Na dunajskem vseučilišču je študiral potem matematiko in fiziko ter napravil l. 1856. izpite z izvrstnim uspehom. Kot suplent je služboval še ne eno leto na državni gimnaziji v Budi. L. 1857. je postal pravi profesor na višji realki v Pešti. Potem je služboval v Rosavi na Dunaju (od 1861) ter v Gradcu (od 1864), in sicer na obrtni akademiji (do l. 1884). L. 1859. je bil imenovan izrednim profesorjem matematike in fizike na graškem vseučilišču. — Šubic je mnogo študiral in pisal. Njegovi spisi so izključno znanstvene vsebine. Jugoslovanska akademija ga je z Bleiweisom vred imenovala svojim dopisujočim članom. Dopisoval je v „Rad“, dokler je ta sprejemal slovenske članke. Mnogo je pisal v nemškem jeziku. Pred vsem pa je zalagal s svojimi strokovnjaškimi spisi slovenske liste. Pisal je za „Zvon“, „Slov. Matico“ in bil vrl sotrudnik tudi našemu listu, čigar ustanovitelja in prvega ured-

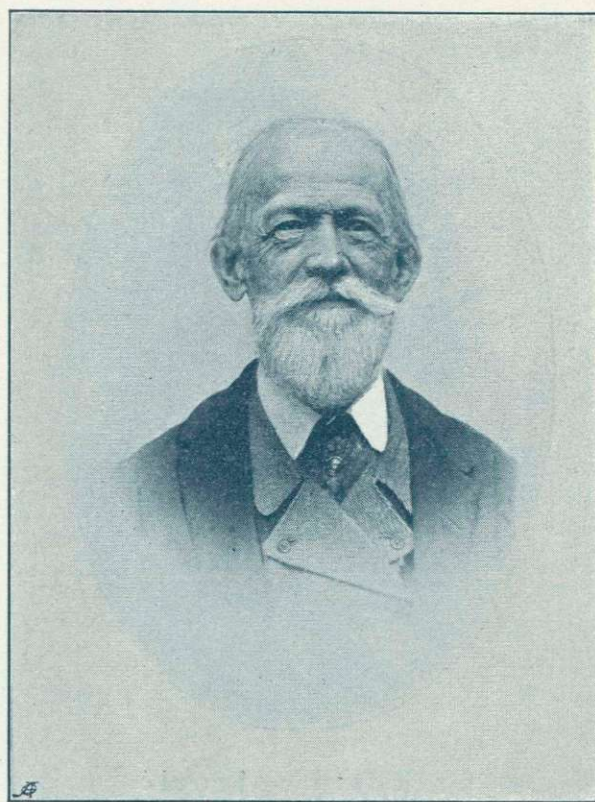
¹⁾ Gl. Dr. Karol Glaser: Zgodovina slov. slovstva, IV. del, II. zvezek, str. 218 in 219.

nika, dr. Fr. Lampeta, je visoko cenil in spoštoval. — Upamo, da nam bo mogoče, objaviti obširnejši življenjepis tega učenega in zaslužnega moža. —

Puškinovo življenje in delovanje proučujejo na Ruskem v zadnjem času z veliko vnemo. Ljubitelji slovstva so osnovali „Puškinskije kružki“, v katerih čitajo Puškinova dela in predavajo o njem. Valerj Brjusov je izdal „Pisma Puškina in do Puškina“, Nikolaj Lerner pa je zbral v časovnem vzporedju razne podatke iz pesnikovega življenja v knjigi „A. S. Puškin. Trudaj i dni.“

„**Sedanja Poljska**“. V Parizu (5, Rue de l'Odéon) je začelo izhajati veliko in zanimivo delo „La Pologne Contemporaine“, katero popisuje se-

Prof. dr. Simon Šubic.

danjo Poljsko in je okrašeno z mnogimi slikami najboljših poljskih umetnikov. Poljske pokrajine so poznate po slikah Ruszczyća, Stanislawskega i. dr. Ta knjiga hoče pokazati, da Poljska ne propada vkljub vsem zatiralcem, ampak da se dviga gospodarsko in umetniško. Enotna kultura poljskega naroda je moč, katere ne more uničiti politična razdelitev. Poljak se ne da zatreti na Pruskem, se krepko drži v Avstriji in na Ruskem bolj napreduje kakor njegovi gospodovalci. Ker hočejo Poljaki, da tudi zunanji svet izve o njihovem narodnem kulturnem življenju, so začeli izdajati to delo, ki je pisano v francoskem jeziku, a od poljskih pisateljev.

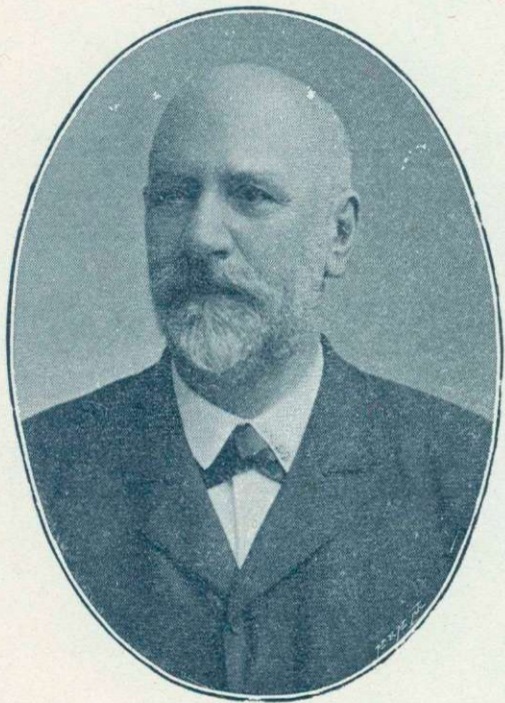

Časnikarji na odru.

Otto Ernst, pisatelj „Učitelja Lanovca“ (Flachsmann als Erzieher), kateri rad satirično obdeluje sodobno družbo, je napisal novo veseloigro „Pravičnost“ (die Gerechtigkeit). Napake opisuje s fino ironijo, a pri tem ne postane črnogled pesimist, ampak ob koncu spušča svetel žarek na temno podobo. Zmagujoč značaj, ki se dviga nad nizkostjo običajne družbe, nam kaže boljšo bodočnost, do katere se naj razvija človeštvo. Zaradi tega je Ernst priljubljen pri občinstvu, katero je veselo, če poleg neštevilnih obupnih slik, vidi tudi katero bolj optimistično.

V „Pravičnosti“ je postavil Ernst na gledališki oder časopisje. Kaže nam, kako škodljivo postane lahko dobro podjetje, ako ga zlorablajo zato, da bi dosegli sebične namene. „Občinstvo“ — tako govori junak

Dr. Kosto Vojnovič.

igre Frank — „ni le vsota vseh posameznikov, ampak je neki nov organizem, ki ima lastno, od nikogar še ne proučeno dušo. Občinstvo je otrok, tako nestanovitno, občutljivo, nepravilno in radovedno kakor dete. Pri tem je pa tudi nesebično, odkritosrčno, kakor otrok — in kar je glavno: da se vzgajati.“ Ernst biča časopisje, katero izkvarja občinstvo, a ta satira odpira tudi svetel pogled v bodočnost in je nekaka idealizacija dobrega časopisja. V sredini dejanja stoji list „Pravičnost“. Že v imenu je satira, kajti ta list je pravi „Revolverblatt“, proračunan samo na senzacnost in škandal. Njegov izdajatelj hoče, da uredniki pišejo tako, ker to „nese“. „Nekateri ljudje kupčujejo z milom, drugi pa z javnim mnenjem“, je njegovo načelo. Ako ga kdo opozori na to, da drugi listi goje vendar kakršnekoli ideje, ne le pikantnosti in sirovosti, pravi on: „Tudi jaz sem idealist. Tudi jaz pravim, da ni treba pisati vedno pikantno, ker

včasih občinstvo tudi tega ne ljubi.“ V uredništvu ima ljudi, ki so zmožni za denar narediti vsako zločinstvo, poleg njih je pa nekaj častilakomnih mož, kateri izkušajo po listu priti na površje. Za velika družabna in politična vprašanja se ti ljudje ne zmenijo mnogo. Kadar je treba izraziti o takih stvareh svoje mnenje, vsi soglašajo v tem, da je najbolje pisati tako, kakor piše najbolj razširjeni list. A v majhnih osebnostnih zadevah ožjega kroga so mojstri. Tu igrajo njihove osebne apatije in simpatije glavno ulogo.

Skladatelj Feliks Frank, vodja simfoničnega orkestra, ima pri občinstvu velik uspeh. A časnikarska jata pri „Pravičnosti“ ga ne more videti, kajti Frank ni hotel dati prve uloge ženi urednikovi, in glasbeni kritik tega lista ga sovraži, ker je tudi on napisal opero, katero je pa glediška intendantca zapostavila za Frankovo delo. To sta seveda razloga, da mora „Pravičnost“ obsoditi skladatelja.

Frank dirigira dve skladbi, eno svojo in eno Beethovenovo. Kritik napiše oceno že zjutraj pred koncertom. O prvi skladbi, pravi, ni treba govoriti, ker so o njej že dovolj pisali razni življenjepisci velikih mojstrov, katerih skladbe je Frank zbral in iz njih zmašil svoje delo. Beethovena je pa dirigiral tako, kakor bi hotel s pozorišča pregnati neljubega konkurenta. Napiše in da tiskati. — Zvečer doseže Frank popoln uspeh. Vse mu čestita. Tem večje je iznenadenje drugo jutro, ko izide kritika v „Pravičnosti“.

V drugem dejanju popisuje Ernst zelo dovtipno vtisk te kritike. Vse se trga za list in vsak hiti pošiljat Franku oceno z opazkami o „ostudni kleveti“. Prijatelji se zbero okoli njega in njegove stare matere ter govore o nesreči, ki jo je naredila „Pravičnost“. Sicer je vsaka beseda neresnična, vidi se, da poročevavec niti v koncertu ni bil, — a list je jako razširjen, inteligenca ga čita in mu verjame, to je glas javnega mnenja . . . Frank, razdražen po oceni in še bolj po obnašanju svojih znancev, sklene, da nastopi časnikarski boj proti grdemu listu. Njegov prijatelj, ki urejuje pošten, a malo razširjen časopis, mu prigovarja, naj opusti polemiko ker nič ne doseže ž njo, a ko vidi trdno voljo Frankovo, mu prepusti predal svojega lista, da se brani.

Prične se časnikarski boj, katerega je izdajatelj „Pravičnosti“ silno vesel, ker to „vleče“ in pomaga list razširjati. Za hip polemika naenkrat preneha: Izdajatelj Frankovih skladb naroči za visoko vsoto inseratov v „Pravičnosti“. A kmalu se začne zopet gonja, ker jo zahteva neki bankir, ki tudi podpira „Pravičnost“. Napadi so vedno bolj osebni; Frank je že tako nervozen, da več delati ne more, a borbo hoče izvojevati do konca, da si pridobi zopet dobro ime. Prijatelji, ki mu svetujejo, naj neha, ga sami vedno na novo zopet razdražijo, ker kadar je napaden, le o tem govore in se jezé nad „podlimi lažmi“. Frank se čuti osamljenega; njegov duh je potr, in zdi se, da je končano tudi njegovo glasbeno delovanje.

A užaljeni glasbenik hoče še z enim poizkusom rešiti svojo čast. V mestnem gledišču se naj predstavlja njegova opera. Kritik pride k poizkušnji s hudobno nakano, in dan pred predstavo izide v „Pravičnosti“ uničujoča ocena. Glediški ravnatelj pride Franka prosit, naj odloži predstavo, da se ogne škandalu. Frank se ne vda. Zdaj omaga tudi njegova mati, ki ga je hrabrila ves čas v tej borbi, ter mu svetuje, naj se topot umakne nasprotnikom. Frank je obupan, a nepričakovan slučaj ga reši. K njemu pride mlada deklica, hči sourednika „Pravičnosti“, katera mu pove, da je njen oče odstopil od lista, ker se mu studí gonja proti Franku. On je sicer reven in živi le od tega, kar zasluži pri listu, vendar pri taki žurnalistiki neče sodelovati. Ta novica ohrabri Franka, in on zahteva, da se opera predstavlja. Uspeh je popoln, in preganjani skladatelj slavi zmago nad sovražniki.

Zdaj pa pride k njemu za kulise izdajatelj „Pravičnosti“; „trgovec z javnim mnenjem“ mu predlaga, naj bosta odslej zaveznika. Vse Frankove nasprotnike hoče odsloviti od lista, da ustreže „ljubimcu občinstva“. Frank ga zavrne s preziranjem, in junak javnega mnenja odide, ne umevajoč, zakaj ne bi Frank mogel biti odslej njegov prijatelj. Da se Frank slednjič poroči z deklico, ki mu je prinesla prvo veselo novico, je zadnji akord k tej zmagi pravice nad hudobo novodobnih „voditeljev inteligence“.

Pač času primerna snov!

Izseljevanje v Ameriko. V časopisu „American Review of Reviews“ objavlja S. E. Moffatt poučen članek o priseljevanju evropskih narodov v Ameriko. Ker smo prizadeti pri tem tudi Slovenci, posnemamo nekaj njegovih podatkov.

Zadnje leto do aprila 1903. se je priselilo v Ameriko 803.272 ljudi. To je primeroma jako velik prirastek, kajti sedemnajst držav je med Združenimi državami, katere imajo manjše prebivalstvo. Največ jih prihaja iz Italije, Avstrije in Rusije. Iz nekaterih evropskih pokrajin se izseljuje več ljudi, nego pa presega število rojenih število umrlih. Za vsakega dečka, ki se rodi v južni Italiji, gresta dva moža v Ameriko. Slovaki bodo s časom kot narod prešli čisto na ameriška tla, kajti 8000 jih gre vsako leto več v Ameriko, nego se jih rodi doma. Razen Irske pošilja vsaka dežela več moških kakor ženskih, tako da je zdaj v Združenih državah 3,356.630 oseb s tujim očetom in ameriško materjo, in le 1,670.780 s tujo materjo in ameriškim očetom.

Moffatt pravi, da se priseljenci jako hitro poamerikanijo in sprejmejo angleški jezik. „Nekateri nemški kritiki“, trdi pisatelj, „nas imenujejo zbirko različnih narodnosti; a zadnje ljudsko štetje kaže, da je v Združenih državah manj ljudi, ki ne znajo angleščine, kakor pa na Nemškem takih, ki ne znajo

nemškega. Število časopisov v drugih jezikih se je zmanjšalo, in sicer absolutno in relativno, a število listov v angleškem jeziku je jako naraslo. Angleški časopisi so več nego šestnajstkrat številnejši kakor drugi vsi skupaj.

Moffatt pravi, da ne verjame v teorijo, po kateri naj bi se Amerika nekaterih narodov branila („theory of un desirable races“). Pomanjkanje izobrazbe je po njegovem mnenju edino, kar se more nekaterim očitati, „a njihovi otroci pijejo omiko kakor gobe“.

Avstrijsko planinstvo. Da bi bogate Angleže privabili ob počitnicah v avstrijske planine, so ustanovili planinarji Tirolske, Solnograške, Koroške, Zgornje Avstrije in Štajerske „The Austrian Travel Bureau“, kateri ima svojo agenturo v Londonu (No. 301, Birkbeck Bank Chambers, Holborn, London W. C.). Tudi na Slovenskem se je ustanovilo pred leti društvo, ki hoče vabiti tujce v slovenske planine, a že dalje časa nismo slišali ničesa o njem . . .

Delavski nemiri na Ruskem so se v zadnjem času zopet pojavili v grozeči obliki. Z vojaško silo jih vlada pač ne bo mogla zatreti, kajti to gibanje izvira iz ekonomskega razvoja ruske države. Rusija gre nasproti notranjim krizam, katere bodo nastopile tem prej, čim bolj se bo širila evropska omika z zapadnimi nazori v njenih mejah. Ta velikanska država obsega najbolj različne dele, katere je težko vladati po enem načinu. V poljedelskih krajih, kjer ljudstvo še živi v patriarhalnih razmerah, kakor pred stoletji, je pač mogoča stara vlada absolutistične cerkvene države. A v Rusiji so tudi pokrajine, kjer je veleindustrija dosegla toliko višino, kakor v najbolj razvitih zapadnih deželah. To ljudstvo je duševno sorodno z zapadnimi demokraškimi elementi in je nagnjeno k socializmu. Poleg tega je vpliv liberalnih idej prodrl tudi v ruske izobražene kroge. Kakor sodi Tolstoj o Rusiji, tako jih sodi mnogo, ki se tega ne upajo povedati, ki pa simpatizirajo z vsem, kar bi moglo izpremeniti sedanjo državno obliko ruske države. Nemiri, ki se pojavljajo, niso torej samo znamenja materialne borbe delavstva, ampak kažejo, da vstaja duh, ki hoče preobraziti državo v konstitucionalnem smislu.

Onno Klopp, nemški zgodovinar, je umrl dne 9. avgusta. Rojen leta 1822. v Leeru na Vzhodnem Friskem, je bil do l. 1858. učitelj v Osnabrücku. Najbolj znani njegovi zgodovinski deli sta „Tilly v tridesetletni vojski“ in „Friderik II. Pruski in nemški narod“. Ker je v svojih spisih razdril marsikako neresnico, ki so jo protestantovski in svobodomiselni pisatelji zasejali v nemško zgodovino, so ga ostro napadali. V vojski Hanoverancev proti Prusom se je odlikoval z izredno hrabrostjo. Ko so zmagali Prusi, je prišel Onno Klopp na Dunaj. Tu je prestopil v katoliško cerkev ter poučeval v zgodovini našega prestolonaslednika nadvojvoda Franca Ferdinanda in nadvojvoda Otona.

P. Angelo Secchi.

Letos, 26. februarija, je preteklo petindvajset let, ko se je po širnem svetu raznesel glas, da je umrl tiste dobe največji učenjak, jezuit Angelo Secchi. Evropski in amerikanski, katoliški in liberalni časniki so peli slavo katoliškemu redovniku, ki je astronomiji odprl nova pota. Za njim so žalovali učenjaki celega sveta. Le enega fanatičnega sovražnika je imel blagi mož, do smrti ga je žalila in preganjala framasonska italijanska vlada iz sovraštva do katoliške cerkve. To satansko sovraštvo je spravilo učnega moža v prerani grob. Petindvajset let kraljuje njegov duh nad zvezdami, nad božjim stvarstvom, a njegovi sovražniki tudi po njegovi smrti niso mirovali. Svet so hoteli prepričati, da je bil Secchi liberalnega duha, da je prišel v svojih knjigah v nasprotje s katoliškimi nauki. Ni se jim posrečilo; svet je poznal značajnega učenjaka. P. Angelo Secchi s svojimi deli bo pričal celo prihodnost: Veda je od Boga, veda vodi k Bogu.

P. Angelo Secchi.

Slavni zvezdoznanec se je rodil l. 1818.¹⁾ na praznik sv. Petra in Pavla v laškem mestecu Reggio, v provinciji Emilija. Pobožni in pošteni stariši so bili meščanskega rodu. Mladega in nadarjenega dečka so izročili jezuitom v vzgojo in pouk. V jezuitskih šolah se je učil klasičnih in modernih jezikov. Pridno je prebiral stare klasike, na pamet je znal Danteja in Vergila. Ognjevitemu in ukaželjnemu mladeniču se je jel odpirati svet na vse strani, vablivo se mu je smehljal. Mladi Secchi pa je svet preziral; že kot petnajstletni mladenič je bil prepričan, da sta si vera in veda sestri. Tega prepričanja je ostal do smrti; še nad njegovo rakvijo so se lesketale besede: „Deus sapientiae fons, Deus scientiarum auctor. A Te principium, ad Te finis.“

¹⁾ Prim. Hammerstein: Charakterbilder aus dem Leben der Kirche.

Secchi je hotel poiskati svojemu srcu miru pri jezuitih. Petnajst let star je stopil v njihovo družbo, v katero ga je le božja previdnost pripeljala. Tu si je nabral zakladov učenosti, je dobil trdno podlago, na kateri je zidal do smrti.

Jezuitski učni red je Secchi-ju veliko pripomogel k njegovi slavi. Pri jezuitih se je učil modroslovja, ki je podlaga vsem vedam, v tesni zvezi pa z naravosloveskimi vedami. Bil je modroslovesko izobražen, modroslovje ga je obvarovalo one teme, v kateri tavajo moderni učenjaki. Izuril se je tudi v matematiki, brez katere bi Secchi nikdar ne bil postal Newton 19. stoletja. S strastjo se je učil, čutil se je domačega v ti stroki kakor v svoji rojstni hiši.

Predstojniki so opazili v Secchi-ju nenavadno nadarjenost. Postavili so ga za repetitorja matematike in fizike na zavodu plemenitašev in v rimskem kolegiju. Leto pozneje pa je že poučeval fiziko na jezuitskem kolegiju v Loreti. Čas od l. 1844. do l. 1848. je posvetil bogosloveskim vedam. Tudi kot bogoslovec se ni ločil od svojih drugih priljubljenih ved. Neumorno se je zabaval z matematiko in se pečal z magnetizmom. L. 1847. je objavil svoje prve spise. To je bil prvi korak na pot, ki ga je pripeljala med največje učenjake.

L. 1848. je na Laškem izbruhnila vstaja. Jezuitje so bili pregnani, papež Pij IX. je moral bežati iz Rima. Secchi je spremljal svojega učitelja in prijatelja de Vico v London, kjer je dokončal bogosloveske nauke. Iz Londona so ga predstojniki poslali na jezuitski konvikt Georgetown v Severno Ameriko, kjer je predaval matematiko in fiziko.

Pot Secchijevega znanstvenega delovanja so zarisali trije možje, v oni dobi znani vsem učenjakom: slavni zvezdoznanec in vodja Gregorjanske zvezdarne v Rimu, jezuit de Vico, profesor fizike in kemije, jezuit Pianciani, in kapitan ter slavni meteorolog Maury. S poslednjim se je seznanil v Ameriki. Ti trije slavni možje so vplivali na Secchi-ja. V njem se je uresničilo, da je učenec zrcalo svojega učitelja, v sebi je združil svoje tri učitelje, da, v kratkem času jih je celo prekosil.

Med tem je umrl v pregnanstvu slavni de Vico. Njegova zadnja volja je bila: Secchi naj postane vodja rimske zvezdarne. L. 1849. je bil poklican v Rim, kjer je prevzel vodstvo zvezdarne. Liberalna „Kölnische Zeitung“ piše ob njegovi smrti: „Ko je prevzel zvezdarno, je bil še nepoznan med učenjaki. Dvomili so, bo li vreden naslednik jezuita de Vico.“ Ni minulo par let, in rimska zvezdarna je zaslovela pod Secchi-jevimi vodstvom po vsem svetu.

Secchi je našel zvezdarno v slabem stanju. Zvezdarna ni bila zidana na trdnem temelju in tudi ni imela modernih instrumentov. Pri vsaki zvezdarni pa je prvi pogoj, da je trdno zidana, stebri; na katerih stojé daljnogledi, morajo biti vzdani globoko v zemljo. Če nima zvezdarna trdnih temeljev, vpliva na daljno-

gled vsak voz, ki mimo drdra; v taki zvezdarni je nemogoče opazovati. Secchi je hitro spoznal te nedostatke, in se je s tem večjo vnemo lotil astrofizike, ki se peča z naravo nebeških teles. Delal je neutrudljivo dan in noč. Po dnevi je opazoval sonce, po noči mesec in zvezde. Opazoval je Saturnov obroč, izračunal, v kolikem času se zavrti danica okoli svoje osi, prišel je do zaključka, da sonce obdaja neko ozračje, brez katerega bi sonce na zemljo oddajalo desetkrat večjo gorkoto. Vse to je v novejšem času potrdila spektralna analiza. L. 1851. je prvič fotografiral solnčni mrk. Od tega časa se je vadil v fotografiranju solnca in meseca.

Posebne zasluge si je pridobil Secchi s tem, da je v Rimu izboljšal cerkvene in mestne ure. Za časa Pija IX. je bila na Laškem še stara navada, da so šteli čas od solnčnega vzhoda do zahoda. Dan kakor noč so delili v dvanajst ur. Odtod so bile po leti dnevne ure daljše kakor ponočne, po zimi nočne ure daljše od dnevnih. To starodavno navado, ki je vsestransko neugodno vplivala, je odstranil Pij IX. Vpeljal je srednoevropski čas, po katerem se štejejo ure od polnoči do polnoči. Po Secchijevem nasvetu je napravil papež na Angelskem gradu kovinsko ploščo, ki je vsako poldne zdrsnila po drogu. V trenutku, ko je stopilo sonce v meridian rimskega mesta in je bila ura dvanajst, je strel iz topa naznanil poldne. Ta način so kmalu vpeljali po vseh večjih evropskih mestih.

V tem je začel Secchi premišljevat, kako bi sezidal novo zvezdarno. Že njegova prednika, p. Boscovich in de Vico, sta bila izdelala načrt. Secchi ga je ostvaril s svojo železno voljo. Za idejo je pridobil papeža in svoje tovariše. Pij IX. in jezuitje iz bogatih rodovin so mu prihiteli na pomoč z bogatimi darovi. Jezuit de Rosa je na svoje stroške naročil velik, dragocen daljnogled, ki ga je tvrdka Merz v Monakovem naredila za polovično ceno. Za zvezdarno je odločil Secchi trdno zidano cerkev sv. Ignacija, na katero je dal sezidati veliko kupolo. V enem letu je bila dovršena zvezdarna, ki se lahko kosa z vsako drugo na svetu. Ta zvezdarna je nevenljiv spomenik Secchijeve pridnosti, vztrajnosti in železne volje. Lep simbol je za harmonijo med vedo in vero.

Z novimi daljnogledi je sklenil Secchi rešiti celo vrsto nerešenih vprašanj. Sedem let je pregledaval dvozvezdja in prišel do lepih uspehov. Opazil je,

da se tudi nepremičnice sučejo okoli svojih solncev, kakor mesec okoli zemlje. Že na stari zvezdarni se je vsega posvetil astrofiziki, še z večjo gorečnostjo se je lotil tega nerazoranega polja v novi zvezdarni. Opazoval je Saturna in njegov obroč. O naravi tega obroča je postavil teorijo, ki so ji njegovi tovariši ugovarjali, v novejšem času pa so jo strokovnjaki potrdili. Na Martu je prvi opazil dva prekopa. Opazoval in fotografiral je posamezne oddelke meseca. O njegovi naravi je spisal več imenitnih razprav.

Secchijev ljubljenec na nebu pa je bilo sonce. Ni ga bilo na njem pojava, ki bi ga ne bil opazil z daljnogledom, ga razložil in opisal. O solncu je napisal največ razprav, o njem je l. 1875. izdal krasno knjigo „Le soleil“ (Solnce). L. 1860. je šel na Španško, kjer je na 725 metrov visoki gori opazoval in fotografiral popoln solnčni mrk. Krasno popisuje oni prizor, ko je tema pokrila zemljo. Izvrstna je bila fotografija solnčnega mrka. Ž njo je ovrigel vse solnčne terorije tačasnih učenjakov.

Cele dneve je opazoval sonce. Pa tudi po noči ni miroval: opazoval je zvezde. Izumil je spektroskop, ki ga dandanes opisuje vsaka boljša knjiga. Ž njim je dokazal, da se tudi na zvezdah nahajajo iste snovi kakor na zemlji, da je svet enoten, da je moral biti Mojzes navdihnjen od Boga, ko je opisaval stvarjenje sveta. Pridno je opazoval komete po zgledu svojega učitelja de Vico, ki je bil eden izmed najboljših tozadevnih opazovalcev. Secchi je zasledil v nekaterih kometih po dva in po več jeder. Iz tega je razvil teorijo, ki se je v novejšem času potrdila, trditev namreč, da so zvezdni utrinki ostanki kometov.

Od svojih učiteljev de Vico in Piancianija je Secchi podedoval fiziko in astronomijo, od svojega tretjega prijatelja Maury pa si je nabral dolgoletnih vremenskih izkušenj. Maury je bil več let kapitan. Vedno je potoval po morju in vedno je opazoval vreme. Na podlagi svojih izkušenj je odkril več vremenskih zakonov in postavil teorijo, katero je Secchi dalje razvijal. Meteorologija, veda, ki uči, kako se iz zračnega tlaka, iz temperature, iz zračne vlage, iz vetrov napoveduje vreme, je bila takrat še v povojih. Secchi pa jo je s pomočjo svojega meteorografa povzdignil na tako visoko stopinjo, da je dva dni naprej napovedaval viharje in nevihte in italijanske luke brzojavno svaril pred nevarnostimi. Koliko ljudi je rešil smrti, ve le Bog!

(Konec.)

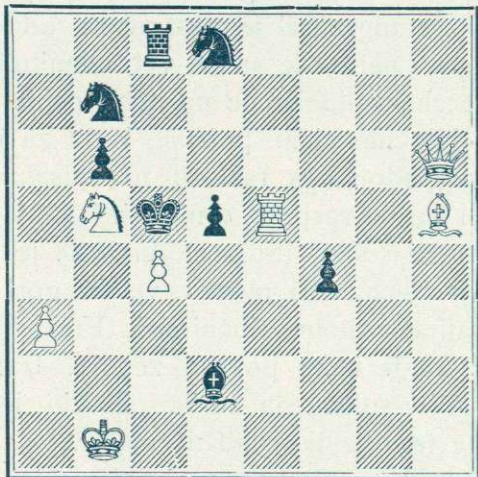

ŠAH.

Naloga št. 89.

R. Braune (Kočevje).

Original.

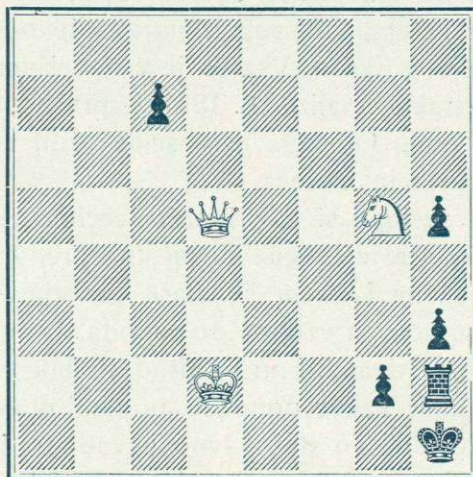

Mat v tretji potezi.

Naloga št. 90.

Dr. E. Palkoska (Pardubice).

Original.

Mat v tretji potezi.

Naloga št. 91.

V. Košek (Bohumilice).

Beli: Kc8, Tg1, p b6. Črni: Ka8, Le5, p a6.

Mat v tretji potezi.

Naloga št. 92.

Dr. M a z e l.

Beli: Kg2, Df8, Tb5, c6, Lc1, p b3, d6.

Črni: Kd4, Lc5, Sa7, h6, p a4, d2, e3, g7, g5.

Mat v drugi potezi.

Naloga št. 93.

J. C h a l l e n g e r.

Beli: Kg3, Dd6, Le8, Se6.

Črni: Kf5, Lh1, Se1, p c6, d3, f6.

Mat v drugi potezi.

Slovenski šahisti! Evo, to so vam naloge za nagrado! Nagrada je samo ena, namreč p. Didonovo delo „Jezus Kristus“, v dveh polusnjeno-vezanih zvezkih. Kolikor več nalog rešenih, toliko več upanja do nagrade! . . . Prednost imajo naročniki „Dom in Sveta“. — Prihodnji mesec razpišemo zopet kako darilce. Rešitve je poslati uredništvu „Dom in Sveta“ ali pa A. Uršiču, vikarju v Orehku, p. Cerkno (Primorsko) do 27. septembra t. l.

Listnica: P. N. G. R. Braune v Kočevju. Za prijazno pošiljatev smo Vam prav hvaležni; se vljudno nadalje priporočamo! Kritikastrom: Šah ni ne verska ne politična ne narodostna ne gospodarska ne stanovska domena, ampak domena duha! F. Capraz pravi v „Schweiz. Schachzeit.“ 17. marca 1857: „Der interessanteste und für Geistesbildung weitaus vorzüglichste Theil des Schach, ein wahrer Tummelplatz des Scharfsinns — ist das Gebiet

der Compositionen.“ Mi pa ne omejimo šaha samo na naloge, ampak trdimo to za šahovo igro sploh. V nadaljno proti-kritiko se ne spuščamo dokler bodo slepci o barvah sodili!

Šahovske novice.

Za turnir nizozemske šah. mednarodne zaveze (prim. št. 6.) daruje šaholjub srebrno medaljo za najboljšo posilko (Zugzwangaufgabe). V turnirju za naloge pri „British Chess-Magazine“ so priznali sodniki bratu Čehu L. Vetešniku 7. in 8. ceno (skupno z G. Heatcothe-om) in tretje častno priznanje. V „Literary Digest“-turnirju je dobil g. K. Kondelik, tudi Čeh, 3. ceno in 3. častno priznanje. Iz srca čestitamo! Pri tej priliki se obračamo ponovno do bratov Čehov in se jim priporočamo, da nas podpirajo z originalnimi prispevki. Dal Bog, da ne ostanemo vpijoči v puščavi! Bratje Čehi! spomnite se, da smo poleg Nemcev tudi Slovenci na svetu! Na zdar! — Berolinska „Freie Studentenschaft“ ima že devet semestrov za šah. Koliko pa naši visokošolci? — V Hilversum je bil od 3.—13. avgusta mednarodni turnir. Udeležencev šestnajst. Hilversum je največja nizozemska vas; sedaj biva tam stric Krüger, bivši transvalski predsednik. — Marshall je pozval Lasker-ja na šahovski dvoboj! Champion of the world! Stava 100 f. šterlingov; težko bo kaj kruha iz te moke! — Zanimanje za šah med Slovenci je večje v tujini nego doma. Odkod to! Inteligenca se peča rajši s kvartanjem ali drugimi igrami kakor s šahom, ki zahteva duševnega dela. Da je šah res duhovita igra, ne bo nihče pameten tajil, ako ga le nekoliko pozna. Filozof Leibnitz pravi, da je šah v sredi med umetnostjo in znanstvom. — Po sklepu: Največji evropski komponist šahovih nalog, umir. major Filip Klett, je praznoval 20. julija sedemdesetletnico! Na mnoga leta! „Sydney Morning Herald“ razpisuje svoj 9. mednarodni turnir za dvozložke (originale).

SV. OČE PIJ X.
IZVOLJEN 4. AVGUSTA 1903.

Tvrška Jos. Lorenzi

imejtelji P. V. GRASSI

LJUBLJANA, Dunajska cesta št. 44.

Telefon št. 153.

Brzojavni naslov: LORENZI. 32 9-12

Prodaja in kupuje vsake vrste les.

ALOJZIJ KORSIKA

umetni in trgovski vrtnar v Ljubljani

ima edini res strokovno urejeno semensko trgovino, več kot 320 vrst zelenjadnih, poljskih in cvetličnih semen, vsa zanesljivo prava in dobro kalilna. — Razun tega tudi mnogovrstne rastline v loncih, sveže in suhe palme. Izdeluje tudi mnogovrstne sveže in suhe šopke in vence, tudi s trakovi in napisi, ter vse v to stroko spadajoče predmete po zelo nizkih cenah. Bogato ilustrovani cenik za leto 1903 je brezplačno na razpolago.

Za obilna naročila se priporočam.

Z odličnim spoštovanjem

35 8-11

Alojzij Korsika.

Stavbeno, umetno in konstrukcijsko
ključavničarstvo

JOSIP WEIBL

nasl. tvrdke J. Spreitzer

priporoča sl. občinstvu in preč. duhovščini svojo

izborna urejeno delavnico

v kateri izdeljuje žično omrežje na stroj, obhajilne mize, ograje pri spomenikih in na mirodvoru, obmejno omrežje, vežna vrata umetno in preprosto izdelana, balkone, verande, paviljone, stolpne križe, štedilnike itd. itd.

**Specijaliteta: Valjični zastori —
Železne konstrukcije — Vodne sesalke — Napeljevanje vodovodov.**

Napravlja *troškovnike* in *načrte* po poljubnih risbah v različnih slogih ter pošilja poštne prosto. 24 9-12

Vse poprave izvršuje najvestnejše in zanesljivo po najnižji ceni.

Cene so primerno solidnemu delu dokaj nizke.

Prodajalna katol. tiskov. društva v Ljubljani (prej H. Ničman)

priporoča molitvenike:

- Vedno češčenje*, v usnji K 2.40, z zlato obrezo K 3.20.
- Kruh nebeški*, v usnji K 1.80, z zlato obrezo K 2.40.
- Marija Devica*, v usnji K 2.40, z zlato obrezo K 3.20.
- Pot v nebesa*, za ude III. reda, v usnji K 1.80, z zlato obrezo K 2.40.
- Rafael*, platno K 1.50, v usnji K 1.60, z zlato obrezo K 2.—.
- Spomin na Jezusa*, trdo vezan 40 h, usnje 70 h, z zlato obrezo 96 h.
- Jezus dobri pastir*, trdo vezan 40 h, usnje 72 h, z zlato obrezo 1 K.
- Zvonček nebeški*, v usnji K 1.10, z zlato obrezo K 1.60.
- Jezus na križu*, mala izdaja, v usnji K 1.60, z zlato obrezo K 2.—.
- Jezus na križu*, z debelejšim tiskom, usnje K 1.50, z zlato obrezo K 2.20.
- Dušni vodnik*, z velikimi črkami, usnje K 2.—, z zlato obrezo K 2.60.
- Nevesta Kristusova*, v usnji K 2.48, z zl. obrezo K 3.40.
- Večna molitev*, v polusnji K 2.—, usnje K 2.40, z obrezo K 3.—.
- Pravi Marijin služabnik*, v usnji K 1.60, z zlato obrezo K 2.20.
- Presv. Srce Jezusovo*, v usnji K 1.80, z zlato obrezo K 2.40.

Dalje so tukaj na prodaj:

- Stoletna pratika*, mehko vezana K 1.30, pol platno K 1.80, pol usnje K 2.—.
- Slovenska kuharica*, (Pleiweis) mehko vezana K 3.—, trdo vezana K 3.60.
- Spevi*, 100 komadov s partituro K 1.—.
- Podobice sv. Očeta*, posamne 6 h, sto skupaj K 4.— in razne druge podobice, priproste do najfinjših.
- Križi*, lesen, za na steno, po K 2.40. 3.—, 4.40 do 30.—.
- Križi s stolalom*, leseni, kovinski, razne velikosti in cene.
- Srebrne svetinje*, raznovrstne, po K —.90, 1.30, 1.70, 2.90 i. t. d.
- Rožni venci*, raznoteri, nabrani na nit, na žico, koščeni, iz kokosa, iz bisernice i. t. d.

Iv. KORDIK v Ljubljani

trgovina z galanterijskim blagom

Prešernove (Slonove) ulice št. 10-14

priporoča svojo veliko zalogo

jedilnih in kuhinjskih potrebščin

iz alpake in alpaka-srebra

Predmeti iz alpake (trpežne bele kovine) veljajo:

- 1 tucat *žlic*, navadnih gl. 4.40, težkih gl. 5.50, 1 tucat *žlic* za kavo gl. 2.20, težkih gl. 2.60, 1 tucat *nožev* ali *vilic* gl. 6.—.
- Jedna *velika žlica* za mleko gl. —.80, za juho gl. 2.—.
- Noži* in *vilice* z roženim, koščenim ali trdo-lesnim ročajem:
- 12 parov navadnih od gl. 1.80 do gl. 3.—, 12 parov boljših od gl. 3.50 do gl. 7.50.
- Svečniki iz alpake* visoki 31 cm gl. 2.—, 24 cm gl. 2.30, 26½ cm 2.60. 21 9-12

Najcenejši nakup! 29 9-12
Solidna trgovina!

Češnik & Milavec

Ljubljana, Lingarjeva ulica.

Priporočata svojo veliko zalogo
suknenega, modnega in platnenega blaga, raznovrstnih preprog, zaves, odej i. t. d.

Poštena, zanesljiva in točna postrežba!

Največja in najstarejša
tovarna lončenih pečij in raznih
lončenih izdelkov

Avgust Drelse v Ljubljani

(mnogokrat odlikovana).

Priporoča se sl. občinstvu in prečastiti
duhovščini v naročila na

štedilna ognjišča in peči

priprosto in najfinejše izvršena v poljubnih
modernih barvah in vzorcih kar najbolj
strokovnjaški zanesljivo in trpežno po naj-
nižjih cenah. — Župniščem, samostanom
in šolam dovoljuje znaten popust.

Ilustrovani ceniki so na razpolago.

17 9-12

Sloveči profe-
sorji medicine in
zdravniki pripo-
ročajo 20 9-12

**tinkuro
za želodec**

lekarnarja
Piccoli
v Ljubljani

dvornega založnika
Nj. Svetosti papeža

kot želodec kre-
pilno, tek vzbujajoče,
prebavo in telesno odpr-
tje pospešujoče
sredstvo, pose-
bno za one, ki
trpe na trajnem
zaprtju.

101

Razpošilja se
proti povzetju v
skatljah po 12
in več steklenic.

Odlikovana sta bila na svetovnih razstavah z diplomo in
svetinjo v Bruselju (Belgija) 1888. l., na Dunaju 1892.
Od l. 1880. do konec l. 1902. sta izdelala 90 novih orgelj
in izvršila veliko število poprav.

Priporočilna pisma najboljših veščakov so na razpolago.

BRATA ZUPAN

izdelov. orgelj v Kamnigoric, Gorenjsko

se priporočata prečastiti duhovščini in cerkvenim
oskrbništvom v izvrševanje

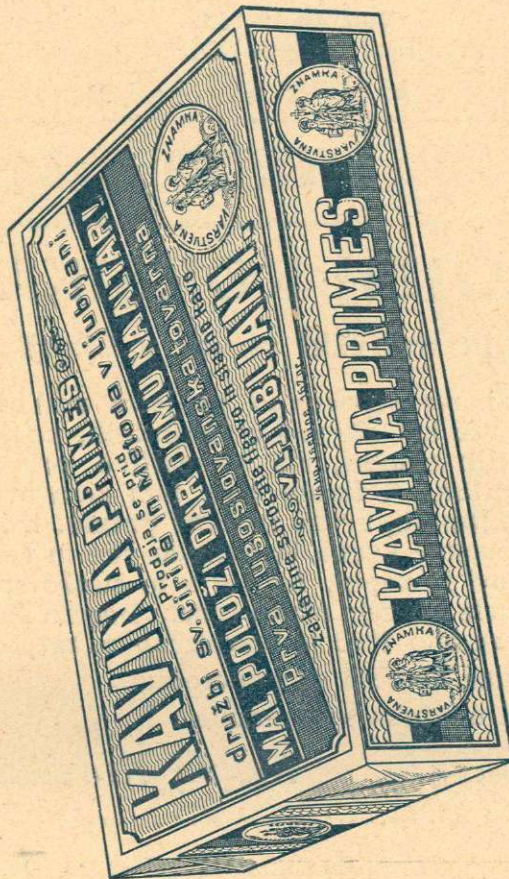
**novih cerkvenih orgelj
in vsakovrstnih poprav.**

31 9-12

Svoji k svojim, ker je to krščanska slovenska tvrdka!

Prava
Ciril in Metodova kavina primes

katero priporoča

Prva jugoslovanska tovarna za kavine surogate
v Ljubljani.

16 9-12

Prejšnji letniki *****
***** „Dom in Sveta.“

Pri upravništvu „Dom in Sveta“,
Marijanišče — Ljubljana, se do-
bijo po nižani ceni naslednji let-
niki: 1891, 1894 in 1895 po K 4.
L. 1896. in daljnji do 1901 po K 8.
L. 1902. po K 9. * * * * *

Upravništvo „Dom in Svet“-a.

P. n. gg. naročnikom.

Cena „Dom in Svetu“ je 9 K sedaj že drugo
leto in vendar še mnogo naročnikov pošilja po 8 K
40 h, kakor je bila prejšnja naročnina. Upravništvo
prosi, da se p. n. naročniki blagovolijo tega spomniti,
ko obnavljajo naročnino. — Obenem prosimo gg. na-
ročnike, da blagovolijo kmalu poslati naročnino za
to leto, posebno naj še oni pohité, ki so še dolžni
za nazaj.